פרשת **מקץ-חנוכה** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקע"ז שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

לרגל מלאת כ"ח שנים להופעת גליונינו:

קול ה' בכ"ח

בלב מלא שמחה והתרוממות הנפש, אנו מציינים כ"ח שנים למקראי קודש, ובשער בת רבים נישא אלומות גודש, בשבח והודאה להשי"ת על אשר הגיעו עד הלום, זה רבות בשנים להוציא לאור גליונינו נופך ספיר ויהלום, דברי מוסר וחסידות ב"**לקח טוב**" ערוכים וסדורים, וגם חיזוק ב"**תורה ותפילה**" מלוקט מספרים, דברים ערבים ומתוקים מ"**דבש תמרים**", וגם לרבות "**לקוטי תמרים**" לקוטי בתר לקוטי אשר בספרי קודש פזורים, הרואה אומר ברקאי ו"**קדוש יאמ"ר**" לאלה הדברים, כמו כן סיפורי קודש אשר "**בשפתי צדיקים**" אמורים, וב"**לשון חכמים**" שגורים, עוד בו "**פרפראות לחכמה**" להתענג בדברים יקרים, "**דורש טוב**" דברי אגדה ודרוש שזורים, כולם מתענגים מהמדור "**פינת יקרת**" ידיעות נחוצות בעניני דיומא מלוקטים ומבוררים, ואף גם זאת "**חוקים לחורותם**" בהלכות ודינים אשר בפרשה נזכרים, שואל כענין "**ומשיב כהלכה**" שנתלבנו בבי מדרשא במסגרת השיעורים, ובמדור מיוחד "**הלכה ברורה**" בהלכות סת"ם להיות זהירים, כמו כן ב"**לוח ההילולא**" תולדותיהן של צדיקים ומעשיהם הישרים, ובימי חגים וזמנים "**דבר בעתו**" בקדושת ימים המאירים, אכסוף "**נועם שבת**" בליקוט אוצר מאמרים, ברכה קובע לעצמו שאנו זוכים להעלות על "**שולחן מלכים**" שיחות קודש ממרן רבינו שליט"א אביר הרועים, ו"**דברות קודש**" שהשמיע בקול חוצב ותוכחת מוסרים.

ובכן הזמן גרמא ביומי דחנוכה אשר נקבעו להודות ולהלל בשבח ושירתא, חובה נעימה עלינו לתת הודאה על העבר בהני מילי מעלייתא, ואף גם זאת כאשר בדברי הז"ל איתא, "הרואה נר חנוכה צריך לברך" כוונתינו על גליונינו אשר מופיע זה כ"ח שנים כולן שוין לטיבותא, וכל העם הרואים את הקולו"ת מדי שבת בשבתא, מברכין עליו ברכת הנהנין וברכת התורה ביקר ורבותא, וכל רואיהם יגילו לאורו בשמחה ובחדוותא, בהתענג נפשם כראותם פארה הודה וזיו הדרתא, ועל כן הרואה נר זה של תורה המאיר ובא מתחילת זריחתא, עד היום הזה לעילא מכל תושבחתא.

והננו לסיים מעין הפתיחה, בתודה והלל ערוכה, וכפינו פרושות בשיר ושבחה, קדם אלוקי המערכה, על אשר זיכנו עד עתה להוציאו לאורה מתוך רב הצלחה, וראינו בעבודתינו סימן ברכה, כה יתן ה' וכה יוסף שנזכה עוד רבות בשנים להמשיך בעבודת הקודש ברבי' והמשכה, לרומם קרן התורה והחסידות אלף פעמים ככה, ולהשקות הצמאים לדבר ה' בלי קצבה והערכה, ולפאר קרן קהילתינו בדת ובהלכה, מתוך תענוג ונחת והרווחה, עד ביאת מלכא משיחא, עם מלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקוטי תמרים ..... ג
קדו"ש יאמ"ר ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
פינת יקרת ..... ו
חוקים לחורותם ..... ז
הלכה ברורה ..... ח
לוח ההילולא ..... י
דבר בעתו ..... יא
לפתן אזן לא אחשה ..... יב
משולחן מלכים ..... יג
דברות קודש ..... ד

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

קהל יטב לב
ד'סאטמאר

Cong. Yetev Lev
D'Satmar

Cental Office: 58 Lee Ave. Brooklyn NY 11211

Tel. 718-302-6720 / Fax. 718-486-2473

בית המדרש הגדול 13-14 Hopper St.
בית מדרש 75 South 8th St.
בית מדרש בנין בראך 854 Bedford Ave.
בית מדרש בנין גלבשטיין 593 Marcy Ave.
בית מדרש בית מנחם בבו 242 Wallabout St.
בית מדרש ברך משה 164 Stillman St.
בית מדרש בית יחזקאל 285 Marcy Ave.
בית מדרש אדי ישראל אלימלך 55 Rutledge St.
בית מדרש ויואל משה 141 Ross St.
בית מדרש ישמח משה 322 Rutledge St.
בית מדרש דברי יואל 161 Harrison Ave.

ב"ה

כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל

סדר הזמנים

בימי האורה בקרב קהלתינו הק' פה ווילאמסבורג יצ"ו

בצ"ק כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

- בבית מדרשינו הגדול -

הדלקת נרות חנוכה

בשיר ורננים ואמירת דברות קודש ברוב עם הדרת מלך

יום ה' מקץ
נר ב' דחנוכה
בשעה 9:00

מוצש"ק מקץ
נר ד' דחנוכה
בשעה 9:30

סידורו של שבת

שב"ק פרשת מקץ - שבת חנוכה

מנחה עש"ק
בשעה 5:05
45 מינוט אחר זמן הדלה"נ

עריכת שלחן הטדור
בקרב כל הקהל הקודש אנ"ש זקנים עם נערים
בשעה 9:15

תהלים שב"ק בבוקר
בשעה 7:15

שחרית יום שב"ק
בשעה 9:15

מנחה וסעודה שלישית
בשעה 5:05
45 מינוט אחר זמן הדלה"נ

הנהלת הקהלה

ע"י מידת 'אמת' זוכים לכל הטובות בזה ובבא

אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו תביאו שבר רעבון בתיכם, ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן. "כנים" רומז על מדת האמת, מלשון 'כן' בנות צלפחד דוברות, ו"אחד" הוא היצה"ר, על שם שהוא יחיד אצל האדם עד י"ג שנים, כי מאז והלאה נלוה אליו היצר טוב ורמז כאן הכתוב, **שיוסף הצדיק לימד לאחיו איך לבא לבחינת אמת**, ואמר להם: **'אם כנים אתם'** אם תרצו לבא למדריגת ובחינת אמת, תעשו כן: **'אחיכם אחד'** הוא היצה"ר **'יאסר בבית משמרכם'**, כלומר, תאסרוהו ותקשרוהו במשמרת למשמרת, בעשיית גדר וסיג לסייג, **'ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם'**, היינו, אז כשלא תקלקלו במעשיכם הרעים תוכלו להביא שבר רעבון בתיכם ולא תקופה פרנסתכם, ויהיה לכם שפע פרנסה וכל טוב, **'ואת אחיכם הקטן'** הוא היצר טוב, שנקרא קטן ודל **'תביאו אלי'** תשעבדו אלי, **'ויאמנו דבריכם'** תבואו לבחינת אמת, **'ולא תמותו'** בעולם הבא. **'ויעשו כן'** היינו, לשמוע לקול מוסרו.

הרה"ק הרר"ה מרימאנוב זי"ע

כל דור יש בחינת 'מכירת יוסף', ולולא זה לא היה מבול

ויאמר א'ש א'ל א'חיו א'בל א'שמים א'נחנו. "איתא בספרים שהשש אלפי"ן רומזים על שתא אלפי שנין, [שכל] מה שעברו על בני ישראל הוא בשביל מכירת יוסף **שבכל דור ודור יש מכירת יוסף, היינו שיש צדיקים בעולם, ובני אדם אינם מאמינים בהם ומתנגדים עליהם, ובאם שכל העולם חיו מתדבקים בצדיקים, היו מביאים את העולם לתכלית השלימות והיתה תקומה בעולם.** וזה בכל שית אלפי שנין, אפילו דורו של נח בכלל, לפי שבדור ההוא היה המבול, ואם היו מאמינים היה נח הצדיק מדריכם בדרך ישרה, והבן".

נטע שעשועים [להרה"ק רבי נתן נטע מהעלעם זללה"ה, תלמיד הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע, הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז זי"ע, ותלמיד להרה"ק החוזה זי"ע ומחותנו]

כל פחד הוא מטמון שע"י אפשר להגיע ליראתו ית'

ויראו האנשים כי הובאו בית יוסף, ויאמרו על דבר הכסף וגו'. ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו פתח הבית. הנה בכאן יפלא הפלא ופלא על תיבת **'פתח הבית'** שאין לו שום ביאור. ועי' במדרש . וי"ל לפענ"ד מה שחנני ה' בזה ברחמיו וברוב חסדיו, כי ידוע **בשם אא"ז** [הבעש"ט הק'] **נ"ע , כי כל היראה חיצונית הבאה לאדם, הוא כדי לעוררו שיבוא ליראה הרוממות יראה פנימית ועיקרית,** כמבואר בספה"ק של הכהן הגדול באריכות, שכל היראות הוא התלבשות מן יראה עילאה, עיי"ש.

והנה בתחלה כתיב: **'ויראו האנשים'** וכו', היינו שהיה להם יראה חיצונית. וזה י"ל שמרמז הפסוק: **'וידברו אליו פתח הבית'**, היינו **'בית'** הוא יראה אמיתית , והוא שדברו הם מענין יראת חיצוניות שהוא **'פתח'**, שעל ידו באים ל**'בית'** שהוא יראה עיקרית כנ"ל. והוא שרימז להם האיש באומרו: **'אל תיראו'** משום יראה חיצונית זו, **'כי אלקיכם ואלקי אביכם'** לגודל צדקתכם **'נתן לכם מטמון'**, היינו שהוא מתנה וחסד הש"י שנתעורר עליכם יראה זו, **כדי לבוא לאמיתת היראה הטמונה בתוך היראה זו בהתלבשות מעילא לתתא,** והמשכיל יבין.

דגל מחנה אפרים

ע"י מידת ענוה זוכה האדם להיות עבד להש"ת

האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד. עיקר המדות היא מדת הענוה, דאי לאו, אומר הקב"ה: "אין אני והוא יכולין לדור בעולם" . והנה, **"גביע"** רומז למדת הענוה, כי כאשר רוצים לערות מכלי אל כלי, צריך שיהא הכלי שמערה לתוכו נמוך, דבלאו הכי אי אפשר לערות לתוכו. וגביע הוא כלי שהדרך לשפוך בתוכו. וזהו שרמז: **"האיש אשר נמצא הגביע בידו"** ברשותו, רוצה לומר שמתנהג במדת הענוה, ולבו ברשותו, שאינו מתגאה, **"הוא יהיה לי עבד"**, פירוש, הוא זוכה להיות עבד להבורא ית"ש.

אילנא דחיי

ההכנעה לפני הצדיק תגאי לכל קבלת הטובה

בשם הרב הקדוש מו"ה משה ליב זצללה"ה. האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד. גביע הוא כלי המקבל מכלי המשפיע השופך לתוכו וצריך שיהיה הגביע למטה בידו מהכלי השופך ממנו כי אם יאחזנו מלמעלה איננו יכול לקבל בתוכו. ואם הוא בבחי' זו יכול להיות עבד להקב"ה כנ"ל. **'וכן הוא בכל הענינים בקבלת פני הרב ללמוד ממנו אם הוא בבחי' כלי ריקן אזי יוכל לקבל'**. וזה שכתוב בקבלת התורה **'ויתיצבו, בתחתית ההר'**. פי' **'ויתיצבו'** בזה היה להם מעמד ומצב לקבלת התורה מה שהיו בעיניהם שפלים ונבזים בתכלית הענווה **'בתחתית ההר'**.

תפארת שלמה

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

כדי להכניס בקרבו קדושתו ית' אין די רק לחיות סור מרע, אלא צריך דייקא לקדושת התורה

בהפטרת שבת חנוכה 'והנה מנורת זהב כלה וגולה על **ראשה ושבעה נרותיה עליה'** וגו' 'ושנים זיתים עליה' וגו' ובפסיקתא והנה מנורת זהב כולה זו כנסת ישראל וכו' וגולה על ראשה זה הקב"ה וכו', היינו כי **מנורה היא הכלי המקבלת השמן בתוכה ומרמזת על כנסת ישראל המקבלת השפעת הדברי תורה מהקב"ה, וזהב מרמז שעוסקים בתורה עם יראת שמים,** כי זהב מרמז מדת היראה כידוע וכו', וכן השמן שהיא חכמה כדאיתא הוא תוך המנורת זהב שהיא האשה יראת ה' דכנסת ישראל נקראה כן. וגולה על ראשה מרמז על הקב"ה שמשפיע לדם הדברי תורה כו'. **ושנים זתים עליה אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה מרמז על שני אופני השתדלות בתורה. האחד על שמאלה מרמז על עסק התורה לעקר ולשרש את היצר הרע מחלל השמאלי שבלב ולזכך ולטהר את הלב כפיל מרצוניות וחמדות עולם הזה. ואחד מימין מרמז שאף שמטהר לבו מתאות וחמדות עולם הזה צריך להשתדל בעסק התורה להכניס בלבו קדושתו יתברך.** כדאיתא אשרי האיש אשר לא הלך לטרטיאות וכו', ובדרך הטאים לא עמד זה כו', שמא יאמר אדם כו', אלך ואתגרה בשינה תלמוד לומר ובתורתו יהגה יומם ולילה, **דהיינו שמצד שמטהר לבבו מיצר הרע עדיין לא יקנה קדושתו יתברך. רק על ידי עסק התורה שמכניס קדושה בלב,** כי זהו תכלית רצונו יתברך להכנים בלב מאמר אנכי שהוא ידיעתו יתברך. ורש"י פירש על פסוק 'אלה שני בני היצהר', קרן כהונה ומלכות הנמשחים כו', והוא גם כן מרמז על ב' בחינות הנזכרות, כי **'מלכות' מרמז על כח דברי תורה לנקות ולטהר הלב מיצר הרע,** כי מלך מרמז על הלב ודוד המלך ע"ה הוא הלב מכל ישראל והוא הגבר שהקים עולה של תשובה שהוא לטהר חלל השמאלי שבלב משאור שבעיסה השוכן שם. ואיתא בספר יצירה לב בנפש כמלך במלחמה. **ו'כהונה' מרמז על עסק התורה לידיעתו יתברך שמו שיכנים קדושה בלב חכם לימינו** כו', **ומלכות חשמונאים כוללת שני מדרגות עסק התורה, כי היו כהנים וגם מלכים כו'.**

פרי צדיק

תפילה

אור שבת ואור חנוכה הם מבחינת לעתיד לבא אשר כל ענינו ועבודתו יהיה 'הלל 'והודאה לחש"י'

וקבעום בהלל והודאה, נקדים דברי הרמב"ן ז"ל סוף פ' בא. וז"ל **וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו והוא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו וכוונת רוממת הקול בתפלות וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת הרבים זהו שיהיו לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה לזה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו** וכו'. ולכאורה צריך להתבונן בדבריו הלא יש תרי"ג מצות וסודם ותיקונם אשר בהם נברא העולם. אך הענין הוא כפי מה שאחכז"ל כי שמו של משיח קודם למעשה בראשית, ויהי אור זהו אורו של משיח. כי עתה באורך הגלות עדיין היצה"ר מרקד בינינו והבחירה חפשית להטות לבבו לטוב ולהיפך כו' אבל לעתיד הנה רוח הטומאה יעביר מן הארץ וכבר יתוקן הכל על מקומו כבתחלה **ולא ישאר לצדיקים עבודה אחרת זולת להודות ולהלל לשמו הגדול** אשר ינטלם וינשאם כל ימי העולם והוא באמת תכלית המכוון בבריאה מאז בתחלה. וז"ש שמו של משיח קדם למע"ב כי כל גלגולי מצות ומע"ט ותרי"ג מצות בעוה"ז הוא להשיב ולכוון המקדש על מכונו כאשר זה יהי' בזמן המשיח ב"ב. וז"ש ויהי אור זהו אורו של משיח. ואמרו חכז"ל גנזו לצדיקים לע"ל ר"ל לצדיקי הדור להאיר באור הקדום בכל ימיהם **והוא האור בשבת וחנוכה וזה שאמרו קבעום בהלל והודאה שהמשיכו בנר חנוכה האור הגנוז מז' ימי בראשית מה שיהי' כן לעתיד רק להודות ולהלל** כנ"ל:

תפארת שלמה

כל ההשפעות טובות נמשכות בכח המאה ברכות

ויפתח יוסף את כל אשר בהם וגו' **וכל הארץ באו לשבור אל יוסף** וגו'. יש לפרש בזה בדרך רמז על דרך מאמרם 'אל תקרי מה אלא מאה' והיינו מאה ברכאן שצריך לברך בכל יום וכבר זכרנו לעיל **כי שורש ומקור כל הברכות הוא בסוד מאה ברכאן שמשם נפתח ונמשך מקור הברכות וכל הברכות נמשכים משם,** וזה יש לומר שרימז בזה **ויפתח יוסף את כל אשר "בהם" אותיות "במה"** היינו כל שהוא נכלל במה שהוא במאה ברכאן, יוסף הוא שפתח אותו מקור כל הברכות שעל ידי הוא ניזון כל העולם והבן.

דגל מחנה אפרים

כולנו בני איש אחד נחנו. ובמסורה ג׳ פעמים נחנו, כולנו בני איש אחד נחנו, נחנו נעבור חלוצים, נחנו פשענו ומרינו, ויבואר על פי דברי הגמי דדורו של שאול היו צדיקים, ועיי״ש שהיה בהם דלטורין יוצאין למלחמה ונופלים, ודורו של אחאב שעבדו עבודה זרה ועיי״ שלא היה בהם דלטורין והיה בהם אחדות יוצאין למלחמה ונוצחים, ועפיי״ז מבואר כולנו בני איש אחד נחנו, דהיינו דיש ביניהם אחדות כדרך אחים ולכן אם כי נחנו פשענו ומרינו, מכל מקום נחנו נעבור חלוצים, ר״ל שנוכל לילך למלחמה ולנצח, דכיון דיש אחדות יכולין לנצח במלחמה כאמור.

(ישמח משה)

☆

ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. וצ״ב, מה חכמה יש בזה כיון שבא לו הידיעה משמים, ונראה שפרעה הבין כי מן השמים היה הענין עבור יוסף כדי להודיע טבעו בעולם, ולכן לא ידעו החרטומים לפתור החלומות כי אם יוסף, ובוודאי לא לחינם בחר ה׳ בו דייקא, דבוודאי הוא חכם ונבון מפני שאין הקב״ה משרה שכינתו אלא על חכם וכו׳ כידוע מאמרם ז״ל, ועיי״ז יהיה קידוש ה׳ בעולם ויתגלה כבודו, והנה כתב המהרש״א לבאר הכתוב כי בחר ה׳ בציון אוה למושב לו, דהנה כתיב כי יד על כס יה וכו׳ דכביכול אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, כי נעלם אות א׳ מכסא ואותיות ו״ה משם הוי״ה, וז״ש כי בחר ה׳ בציון, ואז יהיה אותיות אוי״ה למושב לו שיהיה כסאו שלם ושמו שלם, כי ישוב האי לכם ויהיה כסא, ושם הוי״ה ב״ה יתמלא באותיות ו״ה ויהיה שלם, וזהו שאמר פרעה אל יוסף אחרי שהודיע אלקים אותך, ר״ל אותך דייקא, מפני שהיה רצונו של מקום להודיעך בעולם, לכך סיבב כל זאת, וע״כ שאין חכם ונבון כמוך כנ״ל, אבל פרעה היה מיצר ודואג שעיי״ז יתרבה כבוד שמים בעולם, ולכן אמר

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי״ה״ק עצי התמרים

בטחונו של יוסף הצדיק היה בשלימות ולא סמך כלל במחשבתו על שר המשקים

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור. ובמדרש (רבה פ״ט ב׳) אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל רהבים, ע״י שאמר לשר המשקים (לעיל מ׳ י״ד) כי אם זכרתני והזכרתני, ניתוסף לו שתי שנים, עכ״ד המדרש. וצ״ב שסותר עצמו מרישא לסיפא, דהתחיל בגודל מדת בטחונו של יוסף הצדיק, כי על ה׳ שם מבטחו ולא על עזרת בני אדם, וסיים כי אדרבא מדת בטחונו הי׳ פגום, וכעונש על מה שאמר לשר המשקים כי אם זכרתני והזכרתני ניתוספו לו ב׳ שנים. ושמעתי מכ״ק אאמו״ר הגה״ק זצ״ל ששמע מפ״ק של הרה״ק בעל דברי יחזקאל זצוק״ל שאמר משם הישמח משה זיע״א (א״ה עיין בספה״ק דברי יחזקאל בפרשת וישב שהביא מימרא זו משמו הק׳) לתרץ סתירת דברי המדרש אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו זה יוסף, ע״י שאמר לשר המשקים וכו׳ ניתוספו לו ב׳ שנים, כי יש לומר כי מה שאמר לו יוסף לשר המשקים, כי אם זכרתני אתך וגו׳ והזכרתני אל פרעה, לא היתה זו בקשה שביקש ממנו להזכירו אל פרעה, כי מעולם לא עלתה על דעתו של יוסף לשום מבטחו על עזרת בני אדם, אלא כוונתו בזה הי׳ לומר לו, שישים לבו ודעתו ויתבונן כי יד ההשגחה העליונה עשתה זאת שישים אותו פרעה בבור, וזה אשר מצא זבוב בכוסו, לא הי׳ כי אם עילה וסיבה משמים, כי באמת מעולם לא הי׳ פרעה מקפיד על מציאת זבוב בכוס, כי לא הי׳ זה מאוס אצלו כלל, [והרה״ק משינאווא אמר בלשון קדשו כי הרי פרעה לא הי׳ אלא **״א פשוט׳ער ציגאנער״**] והראי׳ על זה הוא, כי בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו, פירוש **׳כמשפט הראשון׳** שמצא זבוב בכוס, כן ימצא גם עתה, ואעפ״כ לא יקפיד כלל, ומה שעתה הקפיד על זה הוא כי אם זכרתני והזכרתני, פירוש שהי׳ בזה יד ההשגחה עליונה שסיבבה כן, כדי שבבוא הזמן תזכירני אל פרעה, ואצא מן הבור הזה.

ושפיר מתורץ בזה דברי המדרש, **אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו** זה יוסף, שהי׳ יוסף משים מבטחו בה׳, ולא ביקש ממנו להזכירו אל פרעה בעבור שלא רצה לסמוך על עזרת בני אדם, אמנם אעפ״כ לפי גודל מדריגתו של יוסף גם במה שסיפר לו, כי היתה בזה יד ההשגחה העליונה, כדי שבבוא הזמן יזכירנו אל פרעה, הי׳ קצת פגם, וע״כ ניתוספו לו אלו ב׳ שנים, לכפר על פגם הדק שהי׳ בזה, וזהו שאמרו במדרש על ידי **״שאמר״** לשר המשקים ניתוספו לו ב׳ שנים, פירוש כי לא הי׳ פגם אלא באמירתו לשר המשקים, ולא בעצם בטחונו באלקיו, עכדה״ק.

עטרת יהושע (פרשת מקץ עמ׳ רל״ה)

רק הכס"א אגדל ממך, ר"ל שאני דואג שע"י שנודע טבעו של יוסף בעולם יהיי כסאו נכון.

(קדושת יו"ט)

☆

וידבר שר המשקים את פרעה לֵאמר את חטאי אני מזכיר היום. יש לבאר מה לו להזכיר את חטאיו בעת הזאת גם למה אמר חטאי לשון רבים, עפ"י שפי' הגה"ק ר' אלעזר ניסן זי"ע לפרש הפי בעוד שלשה ימים יישא פרעה וגו' כי אם זכרתני וגו'. דאי' במדרש חטאו שר המשקים היה שנמצא זבוב בתוך כוסו ושר האופים נמצא בגלוסקא שלו צרור, ואם כי אין זה כדאי ליתנם במשמר עבור זה, אבל הקציף ה' אדונים על עבדיהם כדי לתת גדולה ליוסף, ולזה אמר לו יוסף מופת וראיה שכל הקצף לא היה עבור שמצא הזבוב כי אין זה כדאי לענוש ע"ז שהרי גם אחי"ז שיתן הכוס לפני פרעה ימצא בו זבוב ולא יכעום כלל, וכל הכעס הזה היי רק עבור הצלת יוסף, וז"ש ונתת כוס פרעה כמשפט הראשון היית עם זבוב שע"ז היי המשפט אשר היית משקהו, ומזה תבין כי כל הענין היי כי אם זכרתני אתך היינו למען שתזכרני אתך. ע"כ, וזה שאמר שר המשקים את חטאי" אני מזכיר היום, היינו שני החטאים מה שנמצא זבוב בתוך הכוס שתי פעמים, ועכ"ז פרעה קצף על עבדיו רק בפעם הראשון, ומזה מוכח כי כל הקצף היה רק בעבור נער העברי הישב במשמר לזכרו ולהוציאו מן הבור.

(ברך משה)

☆

ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה. ולכאורה סתרי ההדדי שבתחלה אמר שבכל ארץ מצרים היה לחם ואחי"ז אמר ותרעב כל ארץ מצרים, וי"ל לפמ"ש החתם סופר שיש חילוק בין ההשפעה הבאה בכח השבעת שמות הקדושים, להההשפעה שמצינו אצל אלישע שהיתה בכח התפלה, כי בשמן דאלישע כתיב אין עוד כלי ויעמוד השמן, ואחז"ל עמד שנתייקר שער השמן, כי כל צינורי השמן שהיה ראוי להשפיע אל הזיתים המשיך לתוך כלי האשה, וממילא נתקלקלו כל הזיתים ונתייקר השמן, אמנם ההשפעה הבאה בכח השבעת שמות הקודש משנה כח עליון גבוה מעל גבוה טרם בוא השפע ונשפע מצינור חדש מלמעלה, ואינו לוקח ההשפעה מצינורות המשפיעות לאחרים ע"ש, עוד מצינו בגמי שצדיק גוזר והקב"ה מקיימה וכתב במגיד תעלומה דלפעמים הצדיק נענה אפי' בדיבור בעלמא בלא תפלה רק כשאומר יהא כך וכך והשי"ת מקבל דבריו, רק שהחילוק הוא אם נעשית מבוקשו ע"י תפלה הוא דבר המתקיים משא"כ אם נעשית רצונו בדיבור בעלמא אינו בטוח שיהיה דבר המתקיים ע"כ, ומעתה ההשפעה הבא ע"י הקב"ה בעצמו אף שהוא מצינור חדש גבוה מעל גבוה מ"מ אינו בטוח שיהיה דבר המתקיים אבל ההשפעה הבאה מכח תפילת הצדיקים ומצינורות של אחרים הוא דבר המתקיים, ובכן י"ל שיוסף הצדיק בעת שהתחיל לשבור את כל הארץ והיה צריך שיבא בו ההשפעה, השתמש בכח תפילת הצדיקים ושפך נפשו לחי בתחינה שימלא את אסמיו, כי בזה היי בטוח לבו שיהיה דבר המתקיים, ולכן מתחילה היה בכל ארץ מצרים לחם אבל אח"כ שבא ההשפעה באוצרות יוסף ע"י תפלה מצינורות אחרים ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם, שנחסר לחם מה שהכינו המצרים לעצמם וכל התבואות שהיו ברשותם נשפעו ליוסף, והבן.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

אבל אשמים אנחנו, שעדיין אין אנו מצטערים די בצרת הברינו

ויאמרו א"ש א"ל א'חיו א'בל א'שמים א'נחנו. וכתב בשל"ה הקדוש (ח"ב תורה שבכתב בפרשתינו ד"ה איש אל אחיו) שהוא רומז (ר"ל שש פעמים אל"ף, המתחלת בתיבות אלו) על שתא אלפי שנים שאנו בגלות (סנהדרין דף ק"ז ע"א) והנה לכאורה קשה הלא בזה האלף צריך להיות הגאולה. אמנם שמעתי מפי צדיק אחד שאמר בשם אליהו זכור לטוב [**הוא הגאון הקדוש בעל המחבר ספר "ישמח משה" ששמע מגדול אחד ששמע מאליהו הנביא זכור לטוב,** [כן שמענו מהמחבר הקדוש. המעתיק] על הא דאמרו חז"ל (סנהדרין דף צ"ז ע"א) **אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, דהיינו הפרטיות שבלב, שכל אחד יחוש לטובת חבירו כמו על עצמו.** וזה שרמזה לנו התורה **אבל אשמים אנחנו,** שכל זמן שאנו בבחינת **"ואנחנו"** דהיינו רבים, אבל כשיתיחדו ישראל אז יהיה נגאלים.

אך פרי תבואה (בפרשתן)

רביה"ק זי"ע הראה באצבעו על הפסוק 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו'

אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים. פעם ביום ו' ערב שב"ק פרשת מקץ, כשהי' רבינו זצ"ל באמצע קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, בא המשב"ק אל רבינו, וסיפר לו שעכשיו קרא אחד לבית רבינו לדעת את חוות דעתו בעינן דחוף מאד, אשה אחת אשר הרופא צוה לעשות 'אפעראציע' תיכף ומיד עלי', כי היא בסכנות נפשות אם לא יעשו האפעראציע מיד על אתר, ושאל לרבינו אם לעשותו, ורמז רבינו בידים שלא לעשותו כלל, ורמז באצבעותיו על הפסוק "אנכי אערבנו מידי תבקשנו". וכן היה כי לא עשו האפעראציע, והאשה הנ"ל אחר זמן קצר נעשתה בריאה כאחד האדם.

זכר צדיק לברכה (ח"א אות קמ"ה)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

ותבלענה השבלים הדקות. ובקצה החיך שייך לומר שהשבלים בלעו, הלע אמרו (ברכות נה:): אין מרחין לאדם בחלום דבר שאינו יכול להיות (בעלי התוספות). וגרמה לאנשי המלחמים שבאו לאברהם בתיב (בראשית יח): והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, ואמרו (בראשית רבה מח): אכלו בלקט דעתך, הלע נרחין כאוכלין, רשאן רשאן מסתלק; והכוונה שעשו אותה הפעולה עצמה שנעשית על ידי האכילה, שכשהוא נבלע ונתעכל הוא נכלה מהעולם, על כן גם דבר זה נקרא אכילה, כיון שהיא פעולה דומה לאכילה, אבל נחמת לא אכלו. והנה בליעת השבלים הדקות את השבלים המלאות, הראה על פתרון החלום, שלא היו ניכרים שנות השובע בשנות הרעב, כדאמרו (מדרש): אף שכל המצריים הכינו להם מבועד לרוב בשנות השובע, אולם לא נשאר להם מאומה כי הכל נרקב, ולא נשאר רק מה שאכל יוסף בקדושתו; וזהו **ותבלענה השבלים הדקות**, שלשון בליעה מורה גם על הסתלקות הדבר, שהתבוה נרקבה ונסתלקה מהעולם, שלא היו ניכרים שנות השובע בשנות הרעב, שלא נשאר מאומה מאותו הזמן, ובליעה כזו של סילוק יכול להיות גם בשבלים. (שבת הגדול רלה)

את חטאי אני מזכיר היום. יאסור לנקש מאדם רשע שתחלות, דגורם פגם בנפש, למנש יוסף לא טעה בו, רק בשמותה שעה כשר היה (מר הקודש פט). והנה כלל גדול (משלי יג) שהולך את חכמים יחכם, ולפי שעד המשקים היה בשותפות אחת עם יוסף זמן רב, לא ימלט שלא השפיע עליו, ונתקרב על ידו אל הקדושה, אולם אחר שחזר לבית פרעה, חזר לגילוליו ונתרחק מן הקדושה, וזאת התנה יוסף עמו, שלא יזכיר שומו רק כשיאחר בצפיות הקדושה. וגרמה להיות סיבה מאת ה', שבשעתו היום שהיה זמנו להזכירו לפני פרעה, נשפע עליו רוח טהרה מן השמים כדי למלאות רצון יוצרו, והנה הכלל הוא כי הרשעים אין מכירים בעצמם שהם חוטאים, אלהבה חושבים שכל מעשיהם טובים, אולם כשנשפע לאדם רוח טהרה, אז מכיר רוב פשעיו. וזה שאמר שר המשקים אל פרעה **את חטאי** בלשון רבים, כל החטאים שלי **אני מזכיר היום**, דעל ידי שנשפע עליו היום רוח טהרה, הכיר בחטאיו הרבים, כדי שלא יהיה רשע בחומה שעה, ויוכל לעשות טובה ליוסף. (דברי יואל)

ושם אתנו נער עברי עבד. נער שוטה ואין רואי לגדולה (רש"י). לכאורה אין לו שם לשקר בשילחת לעבידת לאגויי. ונראה לאמרו (סנהדרין פ.): בעיקבתא דמשיחא יהיה סר מרע משמוש על הבריות, ופירשו (רש"י): כל העולם מוטרין עליו שוטה הוא, היינו דמשמוש לשון שטות; על כן לאדם שהולך בדרך התורה וסר מרע, אפילו אם יהיה חכם מחוכם, משמוש הוא על הבריות. ולכן אמר שר המשקים **נער שומם** על יוסף, שהיה נחשב בעיניו כשוטה, ולא היה מתיירא שיתפס בשקרו, שידע שגם פרעה הוא בדרגה זו שאיש סר מרע משמוש בעיניו, אולם היה סיבה מן השמים שיזכיר מן בעיני פרעה, שהיה הכרח שיכניע טומאת מצרים, וכח זה השפיע על הכלל ישראל להתקיים בתוך טומאת מצרים. (דברי יואל)

וישלח פרעה ויקרא את יוסף. לא קודמת בריך הוא, כתיב הכא: ויקרא את יוסף, וכתיב התם (שמות כד): ויקרא אל משה (זוה"ק קלד:). יוסף הציג שעבדיו מתחיל השתלשלות גאולתן של ישראל, דעל ידי שמלך יוסף על מצרים הכניע כוחות הטומאה תחת ידו, ועל ידי זה זכו ישראל ליגאל משם, ועל כן לא יצא מצור החסורים עד שקיבל קריאה מיוחדת מה', והוא הוראה לדורות שלא לנאת מהגלות כי אם על ידי קריאה מיוחדת מה'. (דברי יואל)

ופותר אין אותו. אמר רבי ביזנא: כ"ד פותרי חלומות היו בירושלים, פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם, ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה, וכולם נתקיימו בי, לקיים מה שנאמר: כל החלומות הולכים אחר הפה (ברכות נה:). **והמיד"ש** (תוספת אהל מקדש ג) הביא

גם **רגינו אפריים** שהקשה: החרטומים פתרו חלומו של פרעה, ומהרו לו שבעה גנות אתה מוליד, שבעה גנות אתה קובר, ולא מצינו שנתקיים פתרונם; וגרלה דמה שאמרו כל החלומות הולכים אחר הפה, ברוב החלומות אמרו כן, אבל בענין חלומו של פרעה לא פתרו מענין חלומו כלל, שמן הסתם ניטלה ההשגה מהחרטומים מלהודיעם לאיזות פתרונו, בשביל יוסף שיתגדל על ידי החלום, ועל ידי זה נמשך כל ההשתלשלות שבא יעקב למצרים, ועל ידי שנעשה יוסף מושל במצרים, נתקיימו ישראל שם ונתגברו על כחות הטומאה. וזה שאמר פרעה **ופותר אין אותו**, שהשיג פרעה שפתרונם אינו מענין החלום כלל, אלא פטפוטי דברים בעלמא, ואחי שפיר שלא נתקיימו. (דברי יואל)

את אשר האלהים עושה הניד לפרעה. ושמיענו ברחמיו שגית לעיני כל חי לאמר. לכאורה שמיעה היא בחוזים, והוה ליה למימר לחוזי כל חי. אלא לפי שבחוזים שומעים גם היוס שתהיה הגאולה, רק בעיניים עדיין אין רואים, אבל בשנת הגאולה תהיה ושמיענו ברחמיו שגית לעיני כל חי, שאז יראו כמו עיניהם מה שלפניהם רק שמעו עליה. ועל כן כאן בשנת השובע נאמר **הגיד לפרעה**, שהיו רק בבחינת הגדה ודיבור, ולא בבחינת ראיה, שלא האמינו עדיין שהוא כח אלקי, דדרך הרשעים הוא שאין רוצים לראות את הקדושה. אבל אצל צדוק הדעב נאמר **הראה את פרעה**, כי אז כבר הכירו וראו גודל קדושתו של יוסף, כי כל מצותם הרקיבה ורק שלו נתקיימה, ועל כן אז השיגו וראו שהוא כח אלקי, ועל כן אז נאמר **הוא הדבר אשר דברתי**, שמשמעו שמורה בהצבע על הצדקת דבריו, **את כל אשר האלהים עושה הראה את פרעה**, שיראו זאת עתה בעיניהם. (דרשות)

ועתה יראה פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים. מדרך הטבע הצדיק צוות בעיני רשעים, אלא שבפעם הזאת על ידי סיבת החלום ניטלה הבחירה מפרעה הרשע, עד שהיה נראה יוסף בעיניו לחכם ונבון, ואמו למושל על כל מצרים. וזה שאמר לו יוסף **ועתה יראה פרעה איש נבון וחכם**, שמעולם לא הירע לך ככה שיראה בעיניך איש נבון וחכם, ומכל שכן שמשיתהו למושל על כל ארץ מצרים, אבל **ועתה** בהכרח כן שירע בעיניך איש החלטים לנבון וחכם, **וישיתהו על ארץ מצרים.** (דברי יואל)

הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. לכאורה מנין ידע להחליט שלא נמצא כזה, והרי היה יעקב שהיה רוח אלהים בו, ולא ידע בו פרעה בחותה שעה, וכמו כן אפשר שיש עוד כאלו במציאות. ונראה דהנה לימוד לשונות העמים היא הסיבה הגורמת לנמת מהשפעת הקדושה לתרבות רעה, דהמשמש בהם ולומדם, נשפע מדעותיהם הנוגע מכח עבודה זרה. וזה שאמר פרעה, שאף אם נמצא עוד בעולם **איש אשר רוח אלהים בו** זולתו, אבל שיהיה **כזה** מלומד בחכמיהי מלוכה, ויודע בשבעים לשונות, וגם **רוח אלהים בו**, זה בודאי לא נמצא, כי להשיג ידיעת לשונות העמים אי אפשר רק על ידי לימוד בספריהם המלאים מינות, ולא ימלט שלא יהיה נשפע מדיעותיהם, ואין במציאות שיהיה עוד רוח אלהים בו. ויוסף השיג ידיעת הלשון בדרך נס, על ידי שלימדו גבריאל, ולא נמצא כן בחכר זולתו. (דברים יד)

אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. מיבת 'אחרי' צריך ביאור. ונראה לפרעה רואה את גודל חכמתו של יוסף, ועל ידי זה מצא חן בעיניו, ויוסף זכה לזה מחמת גודל בטחונו בה', חולם בזה לא החמין פרעה, שלא היה לו לחונה בה'. על כן אמר **אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת**, רצה לומר אחרים דבר היינו השפעת החכמה, דבר זה מצא חן בעיני פרעה, אבל מה שקדם לה, היינו לדקתו ובטחונו בה' שבזכותם זכה אליה, בזה לא החמין פרעה ולא מצא חן בעיניו. (דברי יואל)

ויצבור יוסף בר כחול הים הרבה מאוד עד כי חדל לספור כי אין מספר. צריך ביאור בפל הלשון, די אימר 'כי אין מספר', ומה נפקא מינה עוד אם חדל לספור או לאו, כיון שבאלו הכי אין מספר. ונראה לחמרו (תענית ח:): כל דבר המנוי והמדוד אין הברכה שורה בו; על כן חדל יוסף מלספור, כדי שתהיה הברכה שורה בו. וזהו **ויצבור יוסף בר כחול הים הרבה מאוד עד כי חדל לספור כי אין מספר**, ומפרש הכתוב מאי טעמא חדל לספור, **כי אין מספר**, שרצה שתשרה בו הברכה עד אין מספר, ועל כן חדל לספור שלא ימנע השרשת הברכה. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם

סיפר הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע: מעשה שהי' אצל הבעש"ט הק' זי"ע שנסע פע"א עם תלמידו הרה"ק ר' מענדל מבאר זי"ע, ויהי באמצע הדרך ויצא ר' מענדל למים, ואמר לו הבעש"ט יהי' לך בטחון אמיתי בהשי"ת ויזמין לך מים, וכן עשה, ונזדמן לו ערל אחד ושאל אותם אם פגעו בססים שנאבדו ממנו, וזה כבר שלשה ימים שהוא הולך לבקש אחריהם, ושאלו אותו אם יש לו מים, ואכן נתן לר' מענדל לשתות מים, אח"כ שאל ר' מענדל לרבו הבעש"ט הק': היות שכל סיבת זה הערל לא היה כי אם למעני להרווות צמאוני, מה אם כן היה צריך לנסוע זה שלשה ימים, השיב לו הבעש"ט: דע, שהשי"ת הזמין לך אותו כבר מקודם, כדי שברגע שיהי' לך בטחון אמיתי בו ית' ימלא חסרונך, והוסיף הרה"ק ר' פנחס מקאריץ על זה: הרי לנו גודל כח הבטחון, שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהי' לו זה הבטחון, על דעת שיהי' לו בטחון אמיתי, ובזה יל"פ דברי האוהחה"ק שמפרש את הפסוק "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם" שפרעה חלם כל לילה במשך השנתים ימים זה החלום אלא שתמיד שכח מה שחלם, אולם זה הפעם "מקץ שנתים ימים" חלם ולא שכח, עיי"ש, ולכאורה יש להבין מה היה צורך לכך שיחלום חלום זה כל לילה, אולם לפי האמור מובן כי היות ובתחילה בטח יוסף בשר המשקים ונענש "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" עד שיהי' לו בטחון אמיתי, אולם הקב"ה הזמין גאולתו קודם ופרעה חלם חלומות אלו כל לילה במשך שנתים ימים, כדי שיהיה מוכן לגאולת יוסף מיד כשישיג הבטחון האמיתי בה'.

ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות

מסופר שפע"א בא הרה"ק משינאווא לשבות בעיר אוהעל, ובעת ההיא שימש שם ברבנות הגה"ק ר' משה יוסף ט"ב זצוק"ל, והי' שם איש אחד שלא קיבל מרות מאת המרא דאתרא, והאיש ההוא בא לפני הרה"ק משינאווא וביקש ממנו שיכתוב מכתב לאחד מחסידיו שיתרצה להשתדך אתו, ואמר לו הרה"ק משינאווא שיכתוב, ואחר השבת בא הנ"ל עוה"פ לידע מה נעשה, אז אמר לו הרה"ק משינאווא שלפי דעתו אין זה שידוך הראוי, וחשב הנ"ל שבוודאי אומר לו כן בשביל שהוא אינו נכנע להרב דמתא שהוא חתן גיסו, הוציא הרה"ק משינאווא את המכתב והראה לו שהיא כתובה כולו, ואמר לו שבאמת הי' בדעתו מתחילה שאין זה שידוך כראוי אלא שחשש אולי בא לו זה בדעתו מחמת עצלות שאינו רוצה לכתוב, ע"כ אמר לו שיכתוב וכן עשה שכתב, והיות שלא נשתנה דעתו גם אח"כ א"כ בוודאי שהאמת אתו ואין זה ראוי לו, ובזה פי' הרה"ק משינאווא הפסוק "ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות", ובתרגום מפרש "חשב מה דמליל עמהון", ואין זה הפי' לפי פשטותו, והנה יוסף היה רוצה שאחיו יסבלו קצת ולהמתיק בזה שלא יקבלו עונש על מכירתו, אבל אולי הי' כוונתו בזה להתנקם מהם, והנה אם אדם נוקם בחברו הוא לא יודע איך לדבר, כי בוער בו כעסו אבל אם הוא חושב כל דיבור שמוציא מפיו אז בוודאי אין כוונתו להתנקם, וזה פי' ויתנכר אליהם כי יוסף עשה עצמו כמי שלא הכיר אותם, והי' קשה להתרגום איך זה אפשר אולי היה לו איזה פניה בדבר וכוונתו היתה לנקום בהם, על כן חשב מה דמליל עמהון, היינו כל דיבור שהוציא מפיו כמו שאין לו שייכות בדבר.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ויהי מקץ. והקשו המפורשים למה נקט 'ויהי' לשון צער והלא בכאן התחילה השמחה להתנוצץ ביוסף. ובמד"ר הה"ד קץ שם לחושך, ומה ענינו לכאן. **ונראה לפרש בדרך צחות על פי ששמעתי בשם איזה צדיק**, טעם למה ויהי מורה על צער והיה מורה על שמחה ואמר הטעם דבאם יש ח"ו איזה צער לאדם אומר הלואי וכבר עברו ימי הצער, משא"כ אם יש לו שמחה הוא אומר הלואי שהשמחה תמשך לעולם, לכן מהלשון בעצמו נבין 'ויהי' לשון עבר מורה על צער, 'והיה' שהוא לשון עתיד מורה על שמחה עכ"ד. והיות שעתה התחילה השמחה ליוסף הצדיק לכן אמר 'ויהי מקץ', שמעתה בא הקץ וסוף לימי הצער שלו. וז"ש המדרש כוונת הקרא הה"ד 'קץ שם לחושך', שעתה הוא עת קץ וסוף לחשכות של יוסף הצדיק והתחילה ההצלחה להאיר עליו, כן נזכה כלנו יחד עם כל אחבנ"י אמן.

שארית אהרן

ואל שדי יתן לכם רחמים. אפשר לומר בדרך צחות, על פי מאמרם ז"ל מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די. והיינו דבאמת כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אבל בשר ודם אינו יכול לקבל רוב טובה, והראיה דגם בריאת העולם היה בחסד כמו שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה, ואעפי"כ אמר השי"ת די, לכן יאמר גם לצרותינו די ויתן 'לכם' רחמים, בבחי' 'לכם', דהיינו שהרחמים יהיו באופן שנוכל לקבל אותו.

שארית מנחם

ובאורך נראה אור

באחד מימי חנוכה עלו חבורה של חסידים להרה"ק החוזה מלובלין זצוק"ל אחד מהחבורה מסר פיתקא להצדיק והזכיר את עצמו שיש לו צרות משכינו שמציק לו מאוד וביקש מרבו החוזה שיתפלל עליו שיפטר ממנו נתן הצדיק את עיניו בהפתקא ואמר: וכי מה אעשה הלא האיש הזה הוא מאיר וזורח בכל העולמות "ער שיינט דאך און אלע וועלטן" כשחזר החסיד לביתו נתברר לו שבדיוק באותה שעה הדליק הרשע נר חנוכה, ועל זה התכוין הצדיק באומרו שהוא מאיר בכל העולמות.

למטה מעשרה טפחים

פעם אחת בליל ראשון של חנוכה, כשהרה"ק ר' דוד'ל טאלנער זצוק"ל התכונן את עצמו להדליק נר חנוכה, וכל החסידים עומדים צפופים סביבו, ניגש הצדיק לחסיד אחד ואמר לו, שמע נא הלא אשתך נמוכה היא וא"כ איך אתה נוהג כשאתה צריך לדבר עמה האם אתה מרכין את עצמך אליה או שהיא מגביה את עצמה אליך, ותיכף אחרי שאמר דיבורים הללו מבלי לחכות לתשובת האיש, פתח הצדיק ואמר את ברכות נר חנוכה, והדליק הנר, כל החסידים שהיו אז באותה מעמד נתפלאו להבין דבריו הסתומין, ונתארח אז בבית הצדיק קרובו נכד אחיו הרה"ק ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל זצוק"ל, וכשראה את תמיהתם של החסידים אמר להם אני אפרש לכם את דברי דודי זקני דהנה בגמ' אמרינן מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים אולם בשעת הדלקת נר חנוכה שמצותה להניחה למטה מעשרה טפחים אז השכינה יורדת למטה מעשרה ובכתבי האריז"ל כתוב, שזהו בסוד איתתך גוצא גחין ולחיש לה, וזהו מה שרצה הצדיק לרמז, למחרת בעת הדלקת הנר השני פנה שוב הצדיק לחסיד אחד ואמר לו דברים שאינם מובנים, ופנה לקרובו הרה"ק ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל ואמר לו הפעם לא יעלה בידך כדאתמול, וראו כולם גודל רוח קדשו של הרה"ק ר' דוד'ל מטאלנא זי"ע.

יווני"ם נקבצו עלי אזי בימי חשמני"ם

נודע בין החיים כי כאשר בא הגה"ק בעל בני ישששכר זי"ע לשכון כבוד בארץ אונגארין ולשבת על כסא הרבנות דק"ק מונקאטש שאל מאיש אחד אשר היה ממקבלי אור פני רבינו זי"ע שיספר לו ממקצת דרכיו בקודש מה שראה אצלו בעת אשר זכה להסתופף בצל קדשו, ויספר לו: פע"א הי' נוכח אלו בעת הדלקת הנרות של חנוכה, וקודם ההדלקה סיפר מעשה אחת, אשר אף ששמע כל מלה ומלה מדברי קדשו, עכ"ז לא זכה להבין כוונת הסיפור, ומה שייכתו להדלקת נר חנוכה, והמעשה שסיפר אז כדלהלן: בכפר אחד היה דר איש אחד ושמו הי' לוי, והיה זה עם הארץ גדול, אבל גם איש מלי, כי הצליח ה' את מסחריו ויעש חיל הרבה עד שנעשה גביר גדול, וכאשר הגיעה בתו הראשונה לפרק בתולה נישאת, בחר לו לחתן בחור בן תורה, אח"כ נתמזל מזלו עוד יותר ונעשה לאמיד גדול וגביר עצום מאוד, וכאשר הגיע מועד נישואי בתו השני' היה לו כבר השגה לבחור עבורה בחור גדול בתורה ועילוי מופלג ומפורסם, לכן לקח את חתנו הראשון ונסע עמו אל איזה עיר גדול שהיתה שם ישיבה גדולה, למען ישיג שם את מבוקשו, וניגש אל הראש ישיבה ויבקש ממנו ליתן לו את הבחור יותר מובחר ומצויין בין תלמידי הישיבה, הראש ישיבה מילא את מבוקשו, ובירר לו בחור מצויין אשר באמת מצא חן בעיניו ונתקשר בקשר האירוסין בשעטו"מ, ויהי כאשר רצו לכתוב את התנאים, נזכר בצער שהלא אינו יודע לכתוב כלל, ואף גם אינו יכול אפילו לחתום את שמו בשטר התנאים, וכמנהג ישראל שעל שטר התנאים חותמים החתן והכלה והמחותנים, ובכן מה יעשה לעת כזאת, אמנם חתנו הראשון הרגיעו באמרו, אל תדאג כלל כי אני אלמד אותך האיך לחתום את שמך, עד שלא יכיר אף אחד שכבודו אינו יכול לכתוב, והתחיל ללמדו ואמר לו הלא שמך לוי, וזה שם קל ללמוד לכתבו, שכותבים אותה ג' קוין, אות הראשונה הוא ל' היא קו ארוך, אח"כ אות ו' הוא קו בינוני לא כ"כ ארוך, ולבסוף אות י' שהיא רק כנקודה קטנה, כן למד את חותנו למען יוכל עמוד ולא יצטרך להתבייש, אמנם כאשר הגיע עת כתיבת התנאים, החליף חותנו העם הארץ את הענין, וכתב תחילה נקודה, ואח"כ קו בינוני ולבסוף קו ארוך, עד כאן תורף הסיפור אשר שמע איש זה מפי רבינו זי"ע טרם הדליק נר של חנוכה, ולא זכה להבין מה ענין סיפור זה אצל הדלקת הנרות הללו, ויהי כאשר שמע הגה"ק הבני ישששכר זי"ע את דבריו ענה ואמר כי בסיפור זה טמון כל סוד החנוכה, כי כשכותבים כסדר הנ"ל קו ארוך, בינוני, וקטן, הוא עולה לשם לוי, אבל כשמחליפים הסדר וכותבים הקוים בהיפוך, קטן, בינוני, ארוך, אז עולה לצירוף יון, וזה לעומת זה כאשר היה אז לחמת הכהנים משבט לוי בעם ובטומאת יון. [אביר הרועים]

משמני הארץ יהיה מושבך

בימי הרה"ק ר' משה מקאזניץ זי"ע והרה"ק בעל אור לשמים מאפטא זי"ע היו במדינת פולין שני אחים יורשי המלוכה אשר אחד הי' רשע מרושע בטבעו, והאחר הי' טוב לב בטבעו, לעת קבלת המלכות הי' העולם רוצה באח שהוא איש טוב, אך הוא לא רצה ללכת נגד אחיו בזה, ושלח בעל "אור לשמים" שליח להרה"ק מקאזניץ שיתפלל ביחד עמו שהבן הטוב יירש המלוכה, הגיע השליח לקאזניץ כשהרה"ק הי' שופך את השמן לתוך הנרות של המנורה, ומסר את שליחותו, השיב לו הרה"ק מקאזניץ ואמר: קבלה בידי דלהושיט לגוי מלוכה שאינו רוצה בה לא תצליח, לכן לא נכון להתפלל על זה אך אני אומר "משמני הארץ" מהשמנים שמדליקין בחנוכה, בזכות המצוה "יהיה מושבך" תשובש דעתו של הרשע הרוצה למלוך, וממילא ימלוך האח הטוב, וכן היה שנשתגע הרשע והשני מלך תחתיו.

נר קטן המאיר בכל העולמות

דרכו של הרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע היה לברך על נרות החנוכה בפשטות ובקול דממה, פע"א נקלע הרה"ק ר' אשר מסטאלין זי"ע אצל ר' ברוך בשעה שהדליק את הנרות, כשראה איך שהוא מברך את הברכה בפשטות ובשקט, התפלא על כך ואמר: יהודי קטן, עם נר פשוט, וברכה שקטה, ונרו מאיר בכל העולמות, ואילו אני איש גדול, ובידי נר גדול, ומברך ברכה בקול רעש גדול, ומי יודע.

גילוי חזיון בזכות מסירות נפש

דרכו בקודש של הגה"צ רבי יצחק באב"ד, אב"ד טארטקוב (אחיו של הגאון בעל חבצלת השרון מטארניפול) היה להסתופף בעת מועדים וזמנים בצל הקודש אצל כ"ק אדמו"ר מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, כדרכם של חסידים ואנשי מעשה, גם הפעם, ימי מלחמת העולם הראשונה, החליט ר' יצחק בנפשו לשהות בחנוכה בצילא דמהימנותא, ועל אף שהדרכים היו כולם בחזקת סכנה, והיה צריך ליליך בדרך לא דרך ולחצות גבולות מסוכנות, עם כל זאת געגועיו אל רבו גברו עליו, ואכן במסירות נפש ממש הגיע לבעלזא.

וכפי גודל מסירותו כן היה גודל התעלותו בימי החנוכה של אותה שנה ברוב תעצומות עד אין שיעור, עד שקיבל שכרו משלם....

ויהי אחר אשר העלה מרן את נרותיה ונתיישב על כסא כבודו, אל מול פני המנורה וכבר הורה בידו לזמר זמירות, ורבי יצחק נעמד על מקומו מאחורי מרן באימה וביראה כיאות, והנה לפתע פתאום רואה את צורתו הק' של מרן לנוכח פניו, בתחילה חשב שדמיונו מתעתע בו, הן כיצד יתכן כמראה הזה, הלא מרן צופה ומביט במנורה שלפניו, אך לא, נבהל ומשתומם הביט ר' יצחק במחזה הנורא שחזר ונשנה, צורתו של מרן נראית לו מאחוריו, כביכול שתי פנים לו.

רעדה אחזתו ושיניו דא לדא נקשן, לנוכח החיזיון הנגלה לפניו, ותוך כדי כך עלתה במחשבתו, הרי זה הדבר ממש מסופר אודות הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק זי"ע, ועל כך שמו נקרא בפי הכל 'השרף'.

התחיל ר' יצחק להפליג במחשבתו ולהרהר על הסיפור המקובל שהיה עם אותו חסיד זקן ור' אייזיק שמו, שהיה דרכו להסתופף בכל שנה בראש השנה אצל רבו הק' החוזה מלובלין זי"ע, אולם קודם לכך, בר"ח אלול, היה מדרכו לשהות אצל הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק זי"ע ומשם נסע לובלינה.

פעם אחת בשבתו בביהמ"ד נכנס הרה"ק ר' אורי והביט כמנהגו מידי לילה, בפני חסידיו שנמנו שם תנומתם, ר' אייזיק שראה זאת, נעמד בפינת ביהמ"ד לחזות בפני הצדיק המהלך הלוך ושוב, ולפתע כשגבו של הרה"ק ר' אורי היה מופנה לפניו, חש ר' אייזיק כי הנה רואה הוא את פניו, חרדה גדולה נפלה עליו למראה הנשגב, שני פנים להרה"ק ר' אורי, אחור וקדם, מרוב פחד ויראה לא העיז לשאלו לפשר הדבר, אך גמר בלבו לספר את כל הדברים לרבו הק' מלובלין, ולשאלו על כך.

כשהגיע ללובלין, שכח ר' אייזיק מכל החיזיון הנורא שחזה, אחר ראש השנה כשנכנס אל רבו לקבל ממנו ברכת פרידה, אמר לו החוזה הק': הלא הנך מתגורר סמוך לסטרעליסק, לכן אבקש ממך שתיכנס לר' אורי ותפרוס בשלומו בשמי, ואמור לו כי יודע אני, שיש לו שני פנים. ר' אייזיק נזדעזע לנוכח גילוי רוח הקודש, ואמר רבי, אכן ראיתי זאת עין בעין, ואמנם רציתי לשאול את הרבי על כך, אמר לו החוזה הק', שתוק, ידעתי גם ידעתי, אך אמור לו כאשר ציוויתיך.

בדרך לביתו סר החסיד לסטרעליסק ומסר את דבר השליחות להרה"ק ר' אורי, בשמוע הרה"ק ר' אורי את הדברים, נענה והפטיר: לא כן הוא, אלא כמאמר הכתוב 'וארבעה פנים לאחת' (יחזקאל א ו) מאז נקרא שמו בפי הכל 'השרף', ע"ש ארבעת הפנים, כדוגמת השרף.

ובעוד ר' יצחק מהרהר באימה אודות המחזה שנגלה לפניו כזה שראה ר' אייזיק אצל 'השרף', פנה אליו לפתע מרן מהרי"ד, ואמר לו, בסטרעליסק מזמרים בחנוכה 'מזמור לתודה' וכיבדו לזמר מזמור לתודה.

ר' יצחק נדהם עוד יותר המנהג בבעלזא לזמר מזמור לתודה הוא רק בזאת חנוכה, והיום אינו זאת חנוכה, הרי מרן תפס מחשבותי,

כשסיפר ר' יצחק את הסיפור לחסידים אמר, כי בטוח הוא שזכה לחזות חזיון נורא זה בזכות שמסר נפשו כדי לחסות בצילא דמהימנותא.

שעשה ניסים וכו' בימים ההם בזמן הזה

הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא זצוק"ל בעל אוהב ישראל הלך פעם אחרי הדלקת הנרות של חנוכה ועמד מחוץ לביתו שעה מועטת וחזר הביתה וישב על כסאו בעצבות גדולה ואח"כ הלך שנית החוצה וכשחזר הי' בשמחה רבה, אמר להציבור שהי' שם: כשהייתי בפעם ראשונה בחוץ והשקפתי על פני עירנו מעזיבוז'ש וראיתי אשר כל הפרנסה שנקצבה להם בראש השנה כבר אכלו עד חנוכה, ולכן הייתי שרוי בעצבות גדולה, ונמלכתי ללכת שנית להסתכל בשמים אולי לא ראיתי בפעם הראשונה את האמת, וראיתי שנית כי האמת אתי אלא שאף בשנה שעברה הי' כך, והשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו פרנסם כל השנה ובוודאי אף עתה יפרנסם השי"ת ברחמיו כל השנה.

(שיח שרפי קודש)

בימים ההם בזמן הזה

סיפר הרה"ק המגיד מקאשניץ זצוק"ל, שבהיותו נער כבן שבע שנים ולמד בישיבתו של הגאון ר' יחזקאל זצוק"ל האב"ד דאוסטראווצא, ובלילות הי' נשאר בביהמ"ד ללמוד לבדו, ויהי בהגיע לילות חנוכה„ לא הניחו אביו ללכת לביהמ"ד ללמוד, כי חשש שלא ישחק עם הנערים בקוביא [כמו שנהגו הנערים דאז לשחק ביומין דחנוכה] ורצה ללמוד בביתו אבל אביו הי' איש עני ולא נמצא בביתו שום ספרים וכן נרות לא הי' להם, והבטיח הרה"ק מקאשניץ לאביו שידליק בביהמ"ד נר קטן מאוד ולא ילמד יותר ממשך הזמן שהנר דולק, ותיכף כשיכלה הנר ישוב לביתו, ובזה ידע כי לא ישחק עם הנערים והסכים אביו לכך, והלך לביהמ"ד ללמוד והדליק רק נר קטן כפי שהבטיח לאביו אבל מלאכי מעלה נהנו מאוד מלימודו ונעשה לו נס מעין זה של חנוכה, שאע"פ שלא הי' בנר אלא כדי לדלור זמן קטן עכ"ז דלק כל הלילה, וכשראה אביו שעבר הזמן והילד איננו, חשב שבודאי עבר על דבריו ומשחק עם חביריו הילדים, ויהי כאור הבוקר ובא לביתו ושכב על מיטתו כדרכו, והנה אביו ניגש אליו והכהו בשבטים עד שיצא דם מבשרו ואמר המגיד הקדוש מקאזניץ שאילו הי' אומר לאביו שלמד כל הלילה הי' מאמין לו, כי אביו ידע בו שלא הוציא דבר שקר מפיו מעולם, אבל הוא חשב לחטא להציל את עצמו ע"י כבוד התורה, ולכן סבל הכל ולא אמר מאומה.

(עשר צחצחות)

נר איש וביתו

הגאון ר' ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל ידוע הוא בכינויו בעולם בשם ה"חפץ חיים", אך לא רבים יודעים ומכירים את רבו הגאון ר' נחום קפלן זצ"ל, איש צדיק היה והצנע לכת, מהעיר הורודנא שבליטא, מקורביו כינוהו בשם החיבה ר' נחומ'קע, החפץ חיים נהג לבחון בכובד ראש את מעשיו ואת הנהגתו של רבו, משום שידע כי כל מעשיו של רבו נעשים במחשבה עמוקה ולשם שמים, באחד מלילות חנוכה התארח החפץ חיים בבית רבו, והמתין בהתרגשות לחזות כיצד רבו מברך ומדליק את נרות חנוכה, אך ר' נחום ישב במקומו והמשיך להתעסק בענייניו, וזמן הדלקת הנרות חלף ועבר, החפץ חיים שהכיר את רבו תמה מאוד מפני שידע שרבו רגיל לדקדק להדליק את הנרות מיד בהגיע זמן ההדלקה, אך לא העיז להעיר מאומה, ר' נחום המשיך בשלו מבלי שיאמר מילה אחת, חלפה שעה ועוד שעה, והנרות במנורה לא הודלקו, תמיהתו של החפץ חיים גברה מרגע לרגע, בנסותו להבין את פשר הדבר על שרבו האהוב דוחה קיום מצוה כה חשובה, לפתע נשמעה נקישה על דלת הבית והרבנית של ר' נחום נכנסה במהירות אל הבית, ללא כל שהיות מיותרות החל ר' נחום לברך ולהדליק את הנרות של חנוכה, החפץ חיים הבין שיש ללמוד כאן ענין עמוק ושיעור חשוב, כשהנרות החלו להאיר, פנה אל רבו ביראת הכבוד, וביקש שיסביר לו את הסיבה לאיחור קיום מצות הדלקת נר חנוכה, השיב לו ר' נחום הנה בגמ' אי' (שבת כ"ג:) שאם יש לאדם כסף לקנות נר אחד בלבד מאי עדיף נר שבת או נר חנוכה, ותי' בגמ' שם שנר שבת עדיף מפני שלום בית, נמצא שהגמ' עצמה מקילה בנר חנוכה מפני שלום בית, ואם כן איפוא גם אני דחיתי את הדלקת הנרות מפני שלום ביתי.

מבני ישששכר יודע"י בינ"ה

פעם אחת נסע הרה"ק ר' צבי אלימלך מדינוב זצוק"ל בעל בני ישששכר להרה"ק החוזה מלובלין ובהיותו בדרך נתעורר בלבבו פתאום להתבונן במקור מחצבתו מאיזה שבט הוא, והתחיל להרהר בינו לבין עצמו מדוע זה תמיד כשמגיע ימי החנוכה אני מרגיש בנפשי תוספת קדושה, והלא א"א לומר טעם הדבר, מפני שאני מצאצאי החשמונאים שהרי איננו כהן, א"כ מנין באה לי אותה ההרגשה המיוחדת בחנוכה, והחליט בדעתו שבהיותו בלובלין ישאל את רבו הקדוש על זה, ויהי בבואו לבית החוזה מלובלין, והוא עוד טרם התחיל לדבר, פתח החוזה ואמר: תדע שמקור מחצבתך הוא משבט יששכר ומה שאתה מרגיש תוספת קדושה בימי חנוכה הוא מפני שהיית אז מבית דינם של החשמונאים, ואכן מטעם זה קרא הרה"ק ר' צבי אלימלך מדינוב את ספרו בשם "בני יששכר".

אלא לראותם בלבד

הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע בא פעם לביקור בבראד, ובעיר היה גביר אחד בנו של ר' נחום פרנס שגם הוא היה גביר גדול, ובדיוק בעת ביקורו של הרה"ק חלתה בתו מאוד, בא הגביר להצדיק וביקש ברכה לרפואת בתו, וכמובן שם על השולחן פדיון גדול של כסף, אבל הרה"ק אמר לו שאינו רוצה את הכסף שלו כי אם את המנורה שיש לו בירושה מאביו ר' נחום פרנס, מיד הלך הגביר לביתו והביא את המנורה, הצדיק נתן לו ברכתו והבת הבריאה, הדבר היה באמצע ימי חנוכה, ובאותו לילה בירך הרה"ק על המנורה הזאת, בהרבה יחודים וכוונות יותר משאר הלילות, למרות שהי' לו מנורה אחרת שקיבל מרבו הרה"ק ר' שמעלקע מניקלשבורג זי"ע, אחרי הדלקת הנרות אמר ר' משה לייב שברצונו לספר עתה סיפור, ואז הפנה אצבעו לאחד העומדים מסביבו, חסיד אחד שקראו לו ר' יחיאל צורף, ע"ש המלאכה שעסק בה מלאכת הצורפות, הסיפור - אמר הצדיק - הוא על סבך שגם לו קראו ר' יחיאל שהיה מחסידי הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע שהיה נוהג לתת מטבעות כסף כסגולה, וגם לר' יחיאל צורף היה נותן לפעמים מטבעות כסף, אך בעוד שחסידים אחרים היו נוהגים למכור את מטבעות הכסף שקיבלו, ר' יחיאל לא מכר אותן אלא אסף פרוטה לפרוטה ועשה מזה מנורה יפה לעצמו, שהיתה כמובן חשובה ויקרה בעיניו, והנה יום אחד צריך היה לחתן את בתו ולא היה לו כסף לצורכי החתונה כי היה עני, מה עשה, הלך לר' נחום פרנס וביקש ממנו שיתן לו הלוואה שאותה הבטיח להחזיר לשיעורין, אמר לו ר' נחום: מנין יהי' לך כסף לשלם, הרי באמת אין לך, ברם יש לי עצה בשבילך, הלא יש לך מנורה יפה שאותה יצרת ממטבעות הכסף שקיבלת מהרה"ק הרבי ר' זושא, אם כן, תן לי את המנורה ואני אתן לך בתמורתה את כל ההוצאות הדרושות לך לחתונת בתך, נצבט לבו של ר' יחיאל והיה נבון, הוא מאוד לא רצה למסור את המנורה, זמן רב עבר עליו עד שהצליח לאסוף לו מטבעות שיספיק ליצור מהן מנורה, ואף פעם לא היה מוכן למכור את המטבעות שקיבל מן הצדיק, ועכשיו אחרי שכבר השקיע עמל רב כל כך והמנורה כ"כ אהובה עליו ימכור אותה, לכן הוא דחה את ההצעה של ר' נחום וחזר לביתו, עבר עוד זמן מה, והנה הוא רואה שבכל זאת אין לו ממה לחתן את בתו, הוא חכך בדעתו והגיע למסקנה שאין לו כל ברירה אחרת, קם והלך לר' נחום פרנס, מכר לו את המנורה, וקיבל לידו את הכסף ור' יחיאל חיתן את בתו והכל נשכח

אמנם - המשיך הרה"ק ר' משה לייב בסיפורו - כשמת ר' נחום פרנס, הוא בא לעולם העליון ופסקו לו שם גן עדן, ובמיוחד על המצוה הזו של הכנסת כלה, שנתן נדוניא שיוכלו לחתן בת ישראל, ונתנו לו את המלאך שנברא ממצוה זו שיוביל אותו לגן עדן, אבל מלאך זה הוא עיוור, והמלאך בהיותו עיוור, מתחיל להוביל אותו אבל לא רואה איפה הוא הגן עדן, ועד היום הוא ממשיך להוביל אותו ולא הגיע למקום המיועד, אבל אני ידעתי את המעשה, וידעתי למה הוא עיוור, כי ר' נחום פרנס עבר על "לא תחמוד" וחמד את המנורה של ר' יחיאל צורף, וכאשר חטא בעינים בחמדת המנורה, היתה מצוות הכנסת כלה שקיים פגומה, וממילא גרם שהמלאך יהי' פגום, כי רק כאשר המצוה הוא שלימה המלאך הוא שלם, מה עשיתי, דאגתי שבנו של ר' נחום פרנס יתן לי את המנורה במתנה גמורה, ועכשיו אני מוסר אותה לך ר' יחיאל צורף נכדו במתנה גמורה, והיוצא מזה שתוקן החטא של "לא תחמוד" שעבר ר' יחיאל צורף כשקיים את מצות הכנסת כלה, כי החזרתי את המנורה לנכד של ר' יחיאל, ועכשיו המלאך כבר מצא את הגן עדן, ור' נחום פרנס כבר יושב בתוכו.

ויפרקנו מצרינו

דרכו בקודש של הרה"ק ר' שלמה מקארלין זצוק"ל הי' לומר פסוקי הלל הגדול בשעת הדלקת נר חנוכה, פעם אחת בא אליו איש אחד כשהדליק נר חנוכה ואמר המזמורים, והאיש הלזה היה לו בלבולים קשים של מחשבות כפירה והרהורי ע"ז, וכשהגיע הצדיק להפסוק "ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו" הכה על כתיפו של האיש ואמר לו: אתה מאמין שהקב"ה יכול לפדות אותך מכל המצרים והקליפות שאתה שקוע בהם, ומאז נפטר האיש מכל המחשבות הרעות והרגיש שנעשה כבריאה חדשה. (ספרן של צדיקים)

להגיד שבחו של אהרן שלא שינה

כשהיה בנו של הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זצוק"ל סמוך על שולחן חותנו הרה"ק ר' אברהם מסטרעטין זצוק"ל וראה שחותנו מאריך הרבה בשירות ותשבחות אחר הדלקת הנרות, דבר שלא ראה אצל אביו הק' שכל ההדקלה עם הברכות והמזמורים לא ארכו לו כ"א שעה מועטת, ותמה מאוד על אביו ושאל אותו על כך, השיב לו אביו בחרדת קודש: באמת מעשה נסים הוא שבשעה שאני מדליק הנרות איני נשרף יחד עמהם משלהבת אש קודש הבוער בקרבי ואתה רוצה שאתעכב אצלם כמה שעות.

ומן הראוי לציין מה שמובא בספה"ק ישמח ישראל (פר' בהעלותך) בשם הרה"ק מהר"י מוואר קא זצוק"ל, לפרש דברי רשיז"ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, דהיינו שלא הי' ניכר בו שום שינוי והתפעלות בשעת הדלקת המנורה ואמר בצחות לשונו הקדוש: אילו הי' מצווה הקב"ה מצוה זו להרה"ק מבארדיטשוב זצוק"ל הי' משבר את המנורה ושפך השמן זית לגודל ההתלהבות מהמצוה רבה הלזו, אבל אהרן כהנא קדישא לא שינה שלא ניכר בו שום שינוי.

נר חנוכה תענוג עוה"ז

פע"א סיפרו לפני הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע על שר עשיר ועתיר נכסין ביותר שאין תענוג שבעולם שלא השיגה ידו ליהנות מהם, ועד כדי כך הגיעה עשירותו והנאותיו שהיה רוחץ עצמו בבריכות יין יקרים, ולא עוד אלא שבימי הקיץ הלוהטים כשהי' מתאוה להחליק על הררי שלג כדרכו כבימי החורף היו שופכים לפניו הררי צוקער גבוהים והי' מחליק עליהם כמו על הרי השלג, ועוד כהנה וכהנה תאוות והנאות גשמיות, וכשמוע הרה"ק מבארדיטשוב את כל התיאור המופלג והמוגזם האמור, פנה ואמר ברוב קדושתו בתמיה ובפליאה, האום אותו שר מדליק נרות חנוכה, ענו לו ואמרו שאותו שר אינו מבני ישראל ואינו יודע כלל מהו חנוכה, ענה הרה"ק מבארדיטשוב ואמר: אם כן אין השר יודע תענוג עוה"ז מהו...

מא"י חנוכה

סיפר הרה"ח ר' ישראל זאב פאנעט (נכד הרה"ק המראה יחזקאל זצ"ל) שהוא הרבה להסתופף בצל הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע, ושנים רבות היה סובל מחולי ולא היה בקו הבריאות, ולא מצא מזור ותרופה לגופו, פעם אחת היה בימי חנוכה בבעלזא, וכשנכנס אל הקודש פנימה בפתקא ופדיון נפש שאל לו הרה"ק: ר' ישראל וואלף מה המצב אודות בריאות הגוף, השיב ר' ישראל זאב: הרופאים אומרים שאסע למדינה רחוקה במדינות החמים, כי היה אז תקופת חנוכה שאז קר מאוד, ולו היה עכשיו מזג אויר נאה כבחודש "מאי" (תחילת הקיץ), אזי היה זה רפואה טובה עבורו, נענה הרה"ק מבעלזא ואמר: תישאר כאן אתנו לימי חנוכה דהרי מצינו בגמרא "מאי" חנוכה, שבחנוכה נשפע ההשפעות כבחודש "מאי", והנה זה פלא שבאותו יום נשתנו סדרי בראשית, ובשיא הכפור של גאליציע, נשתנה לאחת מזג אויר לכמה ימים טובים ונאים, ויהי הדבר לשיח בפי כל, ומני אז לא ידע ר' ישראל זאב חולי ומכאוב. (כתבי החסידים)

חבש כובע ישועה בראשו

רביה"ק זי"ע אמר פע"א שזקינו מרן בעל ייטב לב זי"ע הי' חבוש בשטריימל בכל שמונת ימי חנוכה, (וכן מובא בליקוטי מהרי"ח שאדמו"ר הגה"ק מו"ה יקותיאל יהודה ט"ב מסיגעט זצלה"ה הלך בכובע של שבת כל שמונת ימי חנוכה), אבל מכיון שאביו מרן הבעל קדושת יו"ט זי"ע לא חבש שטריימל בהדלקת נר חנוכה ע"כ אינו רוצה לשנות ממנהג אביו, ופע"א סיפר רבינו ז"ל ליבלחט"א כ"ק מרן רבינו שליט"א שבשנה ראשונה אחר הסתלקות הייטב לב ומרן הקדיו"ט מילא את מקומו, שינה הקדיו"ט ממנהג אביו הק' שהי' חובש לראשו ביומי דחנוכה את השטריימל בשעת הדלקת הנרות, והקדיו"ט לא חבש השטריימל, וכאשר שאלו אותו על זה למה שינה ממנהג אבותיו, השיב, שבתור אדם פרטי לא היה דרכי ללבוש את השטריימל שהוא מנהג הצדיקים, שאינני נחשב כאחד מהם, אמנם מחמת כבוד הציבור שבאו לחזות בהדלקת הנרות הייתי צריך לחבוש השטריימל, אבל לא עלה בדעתי שיבוא מאן דהוא לראות הדלקת הנרות, כי מי אני שיבואו חסידים לראות את עבודתי, לכן לא לבשתי בגדי שבת להדלקת הנרות, ע"כ, וכן נהגו אחריו בניו מרן העצ"ח ורביה"ק זי"ע.

בכל דרכיך דעהו

באחד מימי החנוכה נכנס הרה"ק ר' נחום משטעפינעשט [בנו של הרה"ק מרוזי"ן] זצוק"ל לבית מדרשו, וראה שכמה אנשים יושבים ומשחקים במשחק ה"דאהם" כמנהג העולם בחנוכה, ויהי' כראותם שרבם נצב עליהם נבהלו מפניו, פתח הצדיק ואמר הידעתם את כללי המשחק, אני אגיד לכם את הכללים: א) נותנים אחד בשביל לקחת שנים, ב) שני פסיעות בבת אחת אסור ללכת, ג) הולכים רק למעלה ולא למטה, ד) כשמגיעים למעלה אפשר כבר ללכת לכל מקום שרוצים.

רישומא דקדושה

פע"א בשעה שהדליק הרה"ק ר' שלמה מקארלין זי"ע את המנורה התלקח מעט הקיר של הבית ונעשה חרוך ושחור, שמח הרה"ק שמחה רבה, ואמר: עכשיו לכל הפחות ישאר בבית רושם ממצות חנוכה לכל ימות השנה, כמו"כ הי' אומר כי נרות של שעוה טוב יותר להדליק כי במקום שהם מדובקים בכותל נעשה רשימה בכותל לכל השנה, משא"כ בשמן שנותנים במנורה, שאין נשאר ממנו רשימה בבית.

ועל השנות החלום פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלוקים לעשותו. וי"פ עפימ"ש הזוה"ק כי יש ב' מיני חלומות א' ע"י מיכאל וא' ע"י גבריאל, ויש בכל אחד מעלה וחסרון, הא' יש בו מעלה שכל דבריו מתקיים ואין בו שום דבר בטל, והחסרון היא שלפעמים יגיד על זמן רחוק ולא בקרוב יבוא, והב' הוא להיפוך שיש בו דברים בטלים שאינו מתקיים, אמנם אם יהא החלום דבר המתקיים יבוא בקרב הימים, נמצא כאשר רוצה הקב"ה להראות לאדם חלום שידע שיבוא בקרוב וגם יתקיים כולו, אז שולח לו החלום ב' פעמים פעם אחד ע"י מיכאל ופ"א ע"י גבריאל, ואז יש לו ב' המעלות גם יחד, ומסיבת זה חלומו של פרעה נתקיים כולו ולא הי' בו שום דבר בטל והי' מעותד לבוא תיכף, ולכך חלם ב' פעמים בסגנון אחד ממש, וז"ש יוסף ועל השנות החלום פעמים הוא לב' טעמים, א' כי נכון הדבר, מלשון אמת נכון הדבר, וגם ממהר האלקים לעשותו, ולכן הוכרח לחלום לו פעמים ע"י מיכאל וגבריאל כאמור.

(פנינים יקרים)

☆

ויקראו לפניו אברך. פירש"י בדברי אגדה דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים, אמר לו ר' יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עליני את הכתובים אין אברך אלא לשון ברכים, והנה לכאורה קשה הלא ע' פנים לתורה וכפטיש יפוצץ סלע ואיזה עיוות יש כאן, והנראה בזה דהנה מצינו הלשון המורגל בפי חז"ל יניק וחכים וכן הוא הסדר הנכון, ורצונו לומר הן אמת דהוא יניק אבל הוא חכם גדול, ובלשון זה הוא נדרש לשבח, אבל אם נאמר להיפוך חכים ויניק הוי לגנאי, כאילו אמר הן אמת שהוא חכם אבל יש בו ריעותא שהוא יניק, והשתא לפי דרשת ר' יהודה הו"ל לקרותו רך אב כמו יניק וחכים ולא אברך שהיא חכים ויניק, וזהו שאמר ר' יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים, דלפי דרשתך הם מעוותים וכתובים למפרע ולכך דרש הוא לשון ברכים.

(משכנות יעקב)

☆

ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש. וברש"י אי' ומדרשו מי שאמר לעולמי די יאמר די לצרותי, ולכאורה תמוה הוא מה שייך זה לזה, וי"ל כי ידוע ששך שנות חיי האבות הקדושים הוא חמש מאות שנה, כנגד מהלך העולם שהוא חמש מאות , נמצא שיעקב ידע כמה יהיו מספר שנות חייו, לפי סך השנים שהניחו לו אבותיו, ולפי"ז אילולא אמר הקב"ה לעולמו די, והיתה העולם נמתחת יותר ממידתה עתה, היה יעקב אבינו גם חי יותר, והנה מדרך העולם, שעל איש רך בשנים אומרים: עוד יש לו עת לחיות חיים טובים, ועדיין לא עברו עליו רוב שנותיו, אולם כאן אצל יעקב שמעט השנים נשארו לו לחיות עלי אדמות, לכן אמר: "מי שאמר לעולמו די" רצ"ל שעתה מהלך העולם הוא רק חמש מאות שנה, אם כן לא נשארו לי רק שנים מעטות, על כן "יאמר די לצרותי" שאחיה עכ"פ המעט אשר לפני בטוב.

(עדות ביוסף)

דורש טוב

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים, מקשין העולם על הוספה זו שהוסיף יוסף אחר שכבר גמר פתרון החלום, **וכי ליעץ עצות מינהו פרעה, הלא רק לפתור חלומו נקרא.**

ונראה דהנה בחלומו ראה פרעה את השבלים עולות בקנה אחד, ולכאורא מה הפתרון על ה'קנה' שראה, אלא איתא בגמרא ברכות **הרואה 'קנה' בחלום, יצפה לחכמה**, שנאמר 'קנה חכמה' **וממילא ענין הקנה מראה שיראה פרעה איש נבון ו'חכם' וישיתהו על ארץ מצרים, ולכך אמרו יוסף לפרעה, כי הוא חלק מהפתרון.**

אי נמי, דהנה איתא בגמ' ראש השנה 'בפסח נידונין על התבואה', וכיון שחלום פרעה היה בליל ראש השנה כדאי' שם 'בר"ה יצא יוסף מבית האסורים', א"כ קשה על פתרון יוסף שאמר שהחלום מורה על תבואת הארץ, דא"כ אין החלום בעתו ובזמנו מה שבא החלום עתה בר"ה, שהרי 'בפסח נידונין על התבואה' ולא בר"ה, ולתרץ קושיא זו אמר יוסף "**ועתה**" פי' פתרון ביאת החלום עתה בר"ה, כי יראה פרעה "**איש**" נבון וחכם, **ואדם הזה הלא זמן משפטו שפיר בר"ה, ורצו לפסוק לו גדולה מן השמים ולכן בא החלום עכשיו.**

באופן אחר י"ל דהנה פרעה חלם שהוא עומד 'על היאור' והפתרון על זה הוא שפרעה הוא 'במקום היאור', דהנה **היאור היה מזין ארץ מצרים** כמובא ברש"י, ובשנות הרעב היאור בטל ממלאכתו, ופרעה יעמוד במקום היאור לזון את הארץ, ולזה מוכרח שיעמיד איש שיפעול הכנת המזון לעם, ע"כ **להשלים פתרון החלום אמר יוסף ועתה יראה פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על פרנסת הארץ.**

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר: הואיל וע"פ רוב חל חנוכה בפר' וז"ל פס' זה ע"פ נוטריקון: ו'כאשר י'חנן ה'שמיד י'ונים, מ'בית ק'דשנו צ'ו, ש'נדליק נ'רות ת'מניא י'מין מ'צוה י'ניחנה מ'צד י'מין מ'היוצא ו'בתלמוד פ'ירש ר'בותינו ע'ליהם ה'שלום ח'ייב ל'הדליק מ'שחשיכה ו'אחד ה'עברת נ'שאי ה'תרמודאי ע'ברה מ'צות ד'ליקתו ע'ליט ל'הדליק ה'כל י'חד א'נשים ו'נשים ר'אוים.

☆

שבו ושברו לנו מעט אוכל: רמז לנרות חנוכה, כי תיבת "לנו" בגימטריא פ"ו ואם שוברים "לנו" לחצי הוא מ"ג וז"ש "שברו לנו" לשנים ויהיה מ"ג "ומעט אוכל" עם האות שמנינה הוא הקטן ביותר מתיבת אוכל והיא האות א' ביחד יהיה מ"ד כמספר ל"ו נרות חנוכה עם ח' שמשים ובזה מרומז גם תירוצו של הט"ז על קושיית הב"י שלכאורה מדוע אמר להם יעקב שיביאו "מעט אוכל" ולא הרבה אלא כדברי הזוהר שאין הקב"ה עושה נסים יש מאין אלא יש מיש לכן אמר להם רק מעט אוכל כדי שיחול עליו ברכת ה', כמו כן בנס חנוכה נותר בכד השמן שמן כדי שיחול עליו הנס לימים הבאים ובכל זאת דלק כל הלילה א"כ הנס היה גם ביום הראשון לכן מדליקין שמונה ימים.

☆

זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל: י"ל נוטריקון ז'רע א'מונים ת'יקנו ח' נ'רות כ'הלכה ת'יכף ה'פתח מ'שמאל ז'מנה ב'שקיעת ח'מה ב'שיעור י'דוע ו'לגמור מ'הלל ה'מדליק מ'ברך ש'תים ח'וזה א'חת, ת'דליק ו'תוסיף מ'אורם א'יסור ת'שמיש נ'שים ש'כנים י'דליקו אז י'שתתפו י'מים ש'מונה ר'אוי א'ותו ל'זכור.

☆

עת לעשות לה' הפרו תורתך: עת בגימטריא קנה ושט רמז לימי חנוכה ופורים חנוכה בקנה להודות ולהלל, פורים בושט משתה ושמחה בני עתים הללו "הפרו תורתך" מבטלין ת"ת למקרא מגילה ולנר חנוכה.

☆

להדליק נר חנוכה. בגימטריא כמנין "ומעביר יום ומביא לילה" שכן מצות הדלקת נר חנוכה היא משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק שאז הוא זמן בין יום ובין לילה.

☆

הנה אותיות א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' בגימטריא ל"ו כמספר נרות חנוכה ט' רמז למצוה ט' טפחים למטה מעשר י' כ' ל' מ' נ' ס' ע' פ' ר"ת יוד כ'שר ל'מעלה מ'עשרים נ'ר ס'וכה ע'ירוב פ'סול, צ' ק' ר' ש' ת' ר"ת צ'דיקים ק'דושים ר'צחו ש'ונאי ת'ורה.

☆

י"ל הטעם שתקנו לומר בכל יום מימי החנוכה "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" משום שבפס' זה מרומז מה שהיוונים רצו לעקור שלא נשמור שבת מילה וחודש וזה ר"ת מ'זמור ש'יר ח'נוכת ואם נצרף גם תיבת הבית אז הר"ת הם חמשה לרמז חמשה שנצחו את היוונים וביטלו את הגזירה, תיבת "לדוד" בגימטריא מ"ד היינו מפני שניצחו תיקנו להדליק מ"ד נרות בח' ימי חנוכה.

☆

הנה בעשרת הדברות יש תרי"ג אותיות עד "אשר לרעך" ומנין תיבות אשר לרעך הם ז' לרמז על ז' מצוות דרבנן מזה ראינו שמצוה אחרונה היא חנוכה המרומזת באות כ' בתיבת רעך לכן נר חנוכה שהניחה למעלה מכ אמות פסולה.

☆

זאת עשו וחיו: הנה ידוע שהגזירה היה על ג' מצוות שבת חודש מילה שמסרו נפשם ונעשה להם נס, והרמז לזה "זאת" – ז' מרמז על שבת, א' מרמז על ר"ח שהוא יום א' בחודש, ת' מרמז על מילה שהוא תו ואות לבנ"י, "עשו" שקימו במסירת נפש, וע"י "וחיו".

☆

הנה במספר הנרות של חנוכה יש רמז לשמו של הקב"ה שנקרא אמת וכתבו המפרשים לכן נקרא שמו של הקב"ה אמת ע"פ מה שכתוב כי אני ה' לא שניתי ותיבת "אמת" במספר קטן מספרו ט' אשר לא ישתנה לעולם שאם תכפול אותו כמה פעמים תמיד יצא ט' כגון אם תכפיל ט' שני פעמים יהיה י"ח ובמספר קטן ט' וכן ג' פעמים ט' הוא כ"ז ובמ"ק ט' וכן לעולם, וכן מרמזים הח' נרות כי נר יום ראשון עם נר יום ח' הוא ט' וכן נר יום שני עם נר יום ז' הוא ט' וכן נר יום ג' עם נר יום ו' הוא ט' ונר יום ד' עם נר יום ה' הוא ט'.

☆

מצינו סימנים לברכות שלפני הד'לקת נרות חנוכה: סדר הברכות להדלקת נרות חנוכה הוא: א. להדליק נר חנוכה. ב. שעשה נסים. ג. שהחיינו. וסימנך מקרא כתוב עשה לך שרף ושים אותו על נס וראה אותו וחי, עשה לך שרף – ברכת להדליק, ושים אותו על נס – ברכת שעשה נסים, וראה אותו וחי – ברכת שהחיינו.

☆

ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך. י"ל דיש כאן רמז מן התורה למצוות נר חנוכה, "ויוצא אותו החוצה" רמז שמצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, "ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים" רמז שמצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, כי לאחר שקיעת החמה מתחיל צאת הכוכבים, "אם תוכל לספור אותם", היינו שיהי' מוסיף והולך כדברי בית הלל, ויאמר "לו כה" רמז אם יהי' יהיר בל"ג נרות של כ"ה כסלו הוא חנוכה, "יהיה זרעך" יזכה לבנים תלמידי חכמים, כדברי הגמ' הרגיל בנר הויין ליהבנים תלמידי חכמים.

וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וַיַּכִּרֵם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאַיִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לִשְׁבָּר אֹכֶל: (פרק מב פסוק ז)

... אוֹ יִהְיֶה וְיִתְנַכֵּר בְּכֹאַן, שֶׁהִתְנַכֵּר לָהֶם בִּדְבָרָיו שֶׁדִּבֶּר לָהֶם קָשׁוֹת, וְאָמַר לָהֶם בְּכֹעַס, בְּאוֹפֶן לֹא יָבוֹא אָדָם לִפָּנָיו לִשְׁבֹּר. מֵאַיִן בָּאתֶם לְפָנַי, וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לִשְׁבָּר אֹכֶל, וְכַאֲשֶׁר הִזְכִּירוּ לוֹ אֶת זֶה, אָז נִתְבָּרֵר לוֹ שֶׁהֵם אֶחָיו בֶּאֱמֶת, וְזֶה טַעַם וַיַּכֵּר יוֹסֵף (פסוק ח) פְּעַם שֵׁנִית כִּי נִתּוֹסַף לוֹ בָּהֶם הֶכֵּר וִידִיעַת אֱמֶת. וְרַשִׁ"י ז"ל פָּתַב נַעֲשָׂה לָהֶם כְּנָכְרִי בִּדְבָרִים לְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת. וְעַל דַּעְתּוֹ יִהְיֶה וְיִתְנַכֵּר לוֹמַר שֶׁדִּבֵּר כְּאִישׁ נָכְרִי[א]. וְאֵינֶנּוּ נָכוֹן[ב].

וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ: (פרק מב פסוק ח)

וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ. יֹאמַר שֶׁלֹּא הִכִּירוּהוּ כְּלָל, וְלֹא הָצְרַךְ עוֹד לְהִתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (ב"מ לט:) בְּטַעַם הַפָּרָה לְפִי שֶׁהִנִּיחָם חֲתוּמֵי זָקָן, וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ שֶׁיָּצָא מִצְּאֶצְלָם בְּלֹא חֲתִימַת זָקָן, וַעֲכְשָׁו מְצָאוּהוּ בַּחֲתִימַת זָקָן. וְהִנֵּה יִשָּׁשכָר וּזְבוּלוּן אֵינָם גְּדוֹלִים מִיּוֹסֵף רַק מְעַט, אֲבָל בֵּיוָן שֶׁהִכִּיר אֶת הַגְּדוֹלִים הִכִּיר אֶת כֻּלָּם. וְעוֹד הָיָה מַכִּירָם מִדַּעְתּוֹ שֶׁגִּיבּוּאוֹ שָׁם, וְהֵם לֹא נָתְנוּ לְבָם שֶׁיִּהְיֶה הָעֶבֶד אֲשֶׁר מָכְרוּ לִישְׁמְעֵאלִים הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ. וְאָמַר רַבִּי אַבְרָהָם, וַיַּכֵּרם, בַּתְּחִלָּה הִכִּיר שֶׁהֵם אֶחָיו, וְאַחֲרֵי כֵּן הִסְתַּכֵּל בְּכָל אֶחָד וְהִכִּירוֹ[ג].

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְּלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת עֶרְוַת הָאָרֶץ בָּאתֶם: (פרק מב פסוק ט)

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם[ד] עֲלֵיהֶם, וְיָדַע שֶׁנִּתְקַיְּמוּ שָׁהֵרִי הִשְׁתַּחֲווּ לוֹ[ה], לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וּלְפִי דַּעְתִּי שֶׁהַדָּבָר בְּהֶפֶךְ, כִּי יֹאמַר הַכָּתוּב, כִּי בִּרְאוֹת יוֹסֵף אֶת אֶחָיו מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ, זָכַר כָּל הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם, וְיָדַע שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם אֶחָד מֵהֶם בְּפַעַם הַזֹּאת. כִּי יוֹדֵעַ בְּפִתְרוֹנָם, כִּי כָּל אֶחָיו יִשְׁתַּחֲווּ לוֹ בַּתְּחִלָּה, מִן הַחֲלוֹם הָרִאשׁוֹן, 'וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים', כִּי "אֲנַחְנוּ" יִרְמֹז לְכָל אֶחָיו אַחַד עָשָׂר. וּפַעַם שֵׁנִית, יִשְׁתַּחֲווּ לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִן הַחֲלוֹם הַשֵּׁנִי. וְכֵיוָן שֶׁלֹּא רָאָה בְּנֵימִן עִמָּהֶם חָשַׁב זֹאת הַתַּחְבּוּלָה שֶׁיַּעֲלִיל עֲלֵיהֶם כְּדֵי שֶׁיְּבִיאוּ גַּם בְּנֵימִין אָחִיו אֵלָיו לְקַיֵּם הַחֲלוֹם הָרִאשׁוֹן תְּחִלָּה[ו].

וְעַל כֵּן לֹא רָצָה לְהַגִּיד לָהֶם אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם, וְלֹאמַר מֵהֵרוּ וַעֲלוּ אֶל אָבִי וְיִשְׁלַח הָעֲגָלוֹת כַּאֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּהֶם בְּפַעַם הַשֵּׁנִיָּה, כִּי הָיָה אָבִיו בָּא מִיָּד בְּלֹא סָפֵק, וְאַחֲרֵי שֶׁנִּתְקַיְּמוּ הַחֲלוֹם הָרִאשׁוֹן הָגִיד לָהֶם לְקַיֵּם הַחֲלוֹם הַשֵּׁנִי. וְלוּלֵי כֵּן הָיָה יוֹסֵף חוֹשֵׁא חֵטְא גָּדוֹל לְצַעֵר אֶת אָבִיו וּלְהַעֲמִידוֹ יָמִים רַבִּים בְּשִׂבְרוֹ וְאֶבְלוֹ עַל שִׁמְעוֹן וְעָלָיו, וְאַף אִם הָיָה רְצוֹנוֹ לְצַעֵר אֶת אָחִיו קְצָת אַיִּךְ לֹא יַחְמֹל עַל שִׂיבַת אָבִיו, אֲבָל אֶת הַכֹּל עָשָׂה וְעָבַד בְּעִתּוֹ לְקַיֵּם הַחֲלוֹמוֹת כִּי יָדַע שֶׁיִּתְקַיְּמוּ בֶּאֱמֶת[ז].

מעשה הש"ב

א) **תמצית השיטות:** לפי דעת רבינו 'וידבר אתם קשות', היינו שדיבר אתם בכעס, דהיינו 'האופן' שדיבר היה קשות, אבל תוכן הדברים 'מאין באתם', לא היה דברים קשות. שכן דרך העולם ששואלים מאין באתם. משא"כ לפי דעת רש"י, אופן הדיבור היה בנחת, רק ה'תוכן' של הדברים היה דיבור קשה. ולכאורה צ"ב למה 'מאין באתם' נחשב לדיבור קשה, מבואר במזרחי בשם המדרש רבה (בראשית רבה צא ו) שהדיבור קשה הוא מה שמבואר בפסוקים הבאים שאמר להם 'מרגלים אתם לראות את הערות הארץ באתם'.

ב) אפשר לפרש ה'ואיננו נכון', דלפי פשוטו של מקרא משמע דהדיבור קשה הוא מה שמבואר בכתוב זה 'מאין באתם', ולפי פירוש רש"י הדיבור קשות מבואר רק בשני פסוקים שלאחריו. ולכן מפרש רבינו ש'האופן' שדיבר אתם היה קשות.

ג) ביאור הדברים, דהנה האבן עזרא מקשה על כפל הלשון, שהרי בפסוק ז' כתיב וירא יוסף את אחיו 'ויכירם', ואם כן למה חזר שנית כאן ואמר 'ויכר יוסף את אחיו'. ומיישב האבן עזרא שבתחילה הכירם באופן כללי וזהו 'ויכירם', ואח"כ הכיר כ"א באופן פרטי, וזהו הכוונה 'ויכר יוסף את אחיו'.

אמנם לכאורה צ"ב מדוע הוצרך לומר שהכירם באופן פרטי, דמאיזה סבה שלא יכירם, ולפי מה שכתב רבינו מקודם שישכר וזבולון אינם גדולים מיוסף רק מעט, וכמו שיוסף היה

בלי חתימת זקן בעת מכירתו, גם הם היו בלא חתימת זקן, ועל כן מוכרח שבתחילה לא הכירם באופן פרטי, אלא באופן כללי, וכאשר ראה את הגדולים שהכירם לפי שהניחם חתומי זקן, עי"ז כבר הכיר את כולם באופן פרטי. ולפי"ז אתי שפיר מה שדקדק רבינו בלשונו 'ואמר רבי אברהם', ולא נקט 'רבי אברהם אמר', כי מוסיף על ענין הראשון ואינו חולק עליו.

ד) הנה בתחילת פרשת וישב כתוב שני חלומות שחלם יוסף. חלום הראשון 'הנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה, והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי'. והחלום השני 'השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי'.

וכן מצאנו ששלשה פעמים השתחוו ליוסף, שני פעמים בפרשתן, א. 'ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה' (פרק מב פסוק ו), וכאן היו רק עשרה אחים, שהרי בנימין לא היה. ב. 'וישתחוו לו ארצה (פרק מג פסוק כו), ושם היו אחד עשר אחים, שהרי בנימין כבר היה שם. ג בפרשת ויגש כשבא יעקב למצרים השתחוו לו יעקב וכל משפחתו, והיינו השבעים נפש שירדו למצרים.

והנה יש להתבונן באיזה השתחויה נתקיימו חלום הראשון, בראשון כשהם היו רק עשרה, שהרי רק בחלום השני כתוב להדיא 'ואחד עשר כוכבים', המרמז על אחד עשר אחיו, או בשניה כשהם היו אחד עשר. ודבר זה יהא תלוי בביאור הכוונה במה שחלם והנה 'אנחנו' מאלמים וכו', האם הכוונה על עשרה אחי יוסף, שהם היו בשעת מכירה, שהם ישתחוו לו, ואז נתקיים חלום הראשון כבר בהשתחויה הראשונה, או הכוונה אל אחד עשר אחיו כולל בנימין, ואז נמצא שבהשתחויה הראשון, לא נתקיימו עדיין חלום הראשון, ורק בהשתחויה השני שכבר היו אחד עשר, אז נתקיים החלום הראשון. ובדבר זה נחלקו רש"י ורבינו כיבואר לקמן.

ה) רש"י מפרש שהחלום הראשון התקיים בזה שהשתחוו לו עשרת אחיו, [שהרי בנימין עדיין לא היה כאן]. הרי לנו שרש"י מפרש מה שנאמר בחלום הראשון 'אנחנו', הכוונה על עשרה אחיו ללא בנימין, שהרי רק הם היו בשעת מכירת יוסף. נמצא שלפי רש"י חלום הראשון נתקיים בהשתחויה הראשונה, ולפי"ז החלום השני נתקיימו בשני זמנים, מה שחלם 'ואחד עשר כוכבים משתחוים לי', נתקיימו בהשתחויה השני שהיו כבר אחד עשר אחיו. ואילו 'השמש והירח' שלפי רש"י השמש מרמז על יעקב והירח על רחל, נתקיימו בהשתחויה השלישי כשירד יעקב למצרים.

והנה לשון רש"י 'שנתקיימו' לשון רבים, אין הכוונה שנתקיים כבר בהשתחויה הראשון שני החלומות, שהרי אחד עשר כוכבים שבחלום השני בוודאי לא נתקיים, שהרי בנימין לא היה שם. רק כוונתו שהתחיל להתקיים פתרון החלומות.

ו) רבינו מפרש שמה שנאמר בחלום הראשון 'אנחנו', הכוונה על אחד עשר אחיו, וכיון שכאן הם היו רק עשרה, שהרי בנימין לא היה שם, עדיין לא התקיים החלום הראשון. וכיון שידע יוסף שחלום זה צריך להתקיים כפי פתרונו, שישתחוו לו אחד עשר אחיו, לכן הוכרח לעשות עצות ותחבולות שיביאו את יוסף, לפני שיבוא יעקב, כדי שיתקיים החלום הראשון בשלימות.

והנה לפי פירוש רבינו למה הוצרך השתחויה הראשונה, של עשר אחיו, הרי בזה כלל לא נתקיים שום חלום, היינו משום שלא היה במציאות שבעולם שישתחוו לכתחילה אחד עשר אחיו, כמו שרואים בכתובים שיעקב לא רצה לשלוח את בנימין, ולכן כשראה יוסף את אחיו, הוכרח לעשות תחבולות שונות שיביאו את בנימין שיתקיים החלום הראשון.

והנה לפירוש רבינו בהשתחויה הראשונה לא נתקיימו עדיין פתרון החלום, רק היה הזדמנות שיעשה תחבולות להביא בנימין. ובהשתחויה השני התקיימו חלום הראשון, ובהשתחויה השלישי התקיימו חלום השני.

ואפשר לומר שלכן לא רצה רבינו ללמוד כפירוש רש"י, דהרי אינו מבואר בקרא שחלום השני התקיימו בשני זמנים נפרדים, ולפי פירוש רש"י מוכרחים לומר שנתקיימו בשני זמנים נפרדים.

ז) הנה במפרשי הרמב"ן הוקשו שלכאורה דברי רבינו כאן שהחלום 'הראשון' התקיים כשבאו לפניו בפעם השניה ביחד עם בנימין, והחלום השני התקיים כשבאו לפניו בשלישית עם יעקב, סותר למש"כ רבינו לעיל (פרק לז פסוק י) וז"ל "אבל ענין החלום כי השמש רמז ליעקב, והירח רמז לבני ביתו, ולכל נשיו שבהן היו תולדותיו. וירמוז כי כל תולדותיו ישתחוו לו. והם כל שבעים נפש יוצאי ירכו, כי כולם השתחוו בבואם אליו. ואחד עשר כוכבים, אלו אחיו אשר השתחוו לו בפני עצמן, טרם בא אביהם כדכתיב ויבא יוסף הביתה, ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה, וישתחו לו אפים ארצה". דמשמע קצת דכשהשתחוו לו האחים ביחד עם בנימין בפעם השני, התקיים מה שחלם בחלום השני 'אחד עשר כוכבים' משתחוים לי. ולפי"ז נתקיים החלום הראשון בהשתחויה הראשון, כשהיו רק עשרה, ודברי רבינו סותרים זה את זה.

ואפשר לומר שכוונת רבינו 'ואחד עשר כוכבים אלו אחיו אשר השתחוו לו בפני עצמן טרם בואו אביהם' הכוונה שבהשתחויה השלישית השתחוו עוה"פ האחד עשר אחיו, כמו שהשתחוו כבר בפעם הקודמת דהיינו בביאה השניה אל יוסף. וכוונת רבינו ליישב למה אמר 'אחד עשר כוכבים' בנפרד, הרי ב'ירח' מרומז כל תולדותיו של יעקב, ובתוכם גם אחד עשר אחיו, לכן מפרש רבינו שהיה סברא לומר שכיון שהם כבר השתחוו בביאה השניה שוב לא ישתחוו לו, לכן הוכרח לומר בנפרד אחד עשר כוכבים, אבל באמת החלום הראשון נתקיים רק כשבאו פעם השניה שהשתחוו לו כל אחד עשר אחיו. ולפי"ז ליכא שום סתירה בדברי רבינו.

והנה ברבינו בחיי מפרש בדעת רבינו שהחלום הראשון התקיים בהשתחויה הראשונה, ולמד כן בדברי רבינו בפרשת וישב, ואולי היה לו גירסא אחרת בדברי רבינו. אבל לפי גירסתינו שפיר אפשר ליישב דברי רבינו שלא יהיו סותרים זה את זה.

ח) רבינו מיישב התמיה איך לא שלח יוסף להודיע לאביו שהוא חי וקים, וכן למה העליל על אחיו לאסור את שמעון, ושיצטרכו להביא את בנימין, משום שידע יוסף פתרון חלומו אשר חלם, וידע שיתקיימו באמת, לכן עשה הכל שיתקיימו חלמותיו. והנה הקשו על ישוב זה, דמה תועלת לו שיתקיימו חלמותיו, ואפילו אם תהיה לו תועלת בזה איך היה חוטא כנגד אביו, והחלומות, הנותן חלומות יגיש פתרונם.

ואפשר לומר שזה כוונת רבינו באמרו 'וידע שיתקיימו באמת', שידע יוסף שאינו סתם חלום, רק שהוא כעין נבואה, ולכן חייב לעשות כל תחבולות שיתקיימו באמת. וכמו שכתב בעמק דבר (שם) שידע יוסף שחלמותיו הם כעין נבואה, ולכן היה עליו לעשות שיקויים החלומות, ואם לא יעשה כן יהיה כמו נביא שכובש את נבואתו.

פּינת יקרת
מאמר פּקיד וסודי להרחיב הידיעות בעניני דיומא ופרשת השבוע

וְיִהִי נֹועַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

(תהלים צ, יז)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

מנהג ישראל תורה לומר פסוקי 'ויהי נועם' ממזמור צ' שבתהלים עם 'יושב בסתר' מזמור צ"א שבתהלים בשעת הדלקת הנרות, וכן נהגו רבותינו הק' זיע"א, והזמן גרמא לחקור במקור המנהג וטעמה.

הנה בפשטות מקורו הראשון הוא מהרמב"ן ז"ל, כמובא ב'סידור ר' שבתי' ענין זה, וזל"ק: "סגולה מהרמב"ן יאמר ויהי נועם וכו' כל תיבה ז"פ אחר הדלקת נרות וטוב מאד, ובמאמר המוסגר: ובשם מורי ריב"ש נר"ו לאמר ז"פ ויהי נועם יושב בסתר כפשוטו, והיה נוהג לומר ג"כ בימים נוראים ובכל עת צרה שלא תבא ויכוין ב' נוני"ן", עי"ש.

וסגולה זו מוזכר גם ב'ספר זכירה' בזה"ל: "סגולה לשמירה כל השנה, שיאמר בחנוכה כל לילה אחר הדלקת הנרות שבע פעמים ויהי נועם", עי"ש.

וב'דברי תורה' [להגה"ק ממונקאטש ז"ל מהדורא קמא אות ל"ט] מצינו: "ואגב ארשום גם כן מה שנפלאת בעיני מעולם בסידור הר"ר שבתי זצ"ל בכוונת נר חנוכה וזה לשונו, סגולה מהרמב"ן יאמר ויהי נועם וכו' כל תיבה שבע פעמים אחר הדלקת נרות וטוב מאוד, ובשם מורי ריב"ש נר"ו לאמר שבע פעמים ויהי נועם יושב בסתר' כפשוטו עד כאן לשונו, הרי דמהרמב"ן הוא לומר כל תיבה ותיבה בפני עצמה שבע פעמים, ואיך יתכן לומר השמות שבע פעמים כל שם שבע פעמים באמצע הפסוק ביחוד וצריך עיון, ויש להביא ראיה שמותר לומר לאיזה צורך כמה פעמים רצופים השם על פי דברי הש"ס (ברכות לג:) לענין האומר שמע שמע, ופירש רש"י ד"ה מילתא, כל תיבה ותיבה חוזר ושונה מגונה הוי, שתוקי לא משתקינן ליה וכו', עד כאן לשונו הקדוש, ונמצא כשאומר השמות הוי"ה בשמע ישראל כמה פעמים דאין משתקין אותו, וקשה דהלא הוא מזכיר השם כמו לבטלה כשהוא אומרו ביחוד כמה פעמים, אלא ודאי בעל כרחך דאין זה איסור גם כשהוא אומרו כמה פעמים התיבה של השם ועל כן אין משתקין אותו. אולם לפירוש התוספות (שם לד. ד"ה אמר פסוקא) דמפרש איפכא נמצא כשאומר כמה פעמים כל תיבה בשמע ישראל, היינו השם ב' פעמים בפעם אחת משתקין אותו עיין שם, וצריך עיון" עי"ש.

ועי"ש דהאיר עוד: "גם שם בשם שכתב מה הריב"ש [הוא מרן הבעל שם טוב זי"ע] לומר וכו' **ויכוין ב' נונין** עכ"ל, אין אתנו יודע עד מה כוונתו ואיך יכוונו הב' נונין אם קודם אמירתו או לאחר כך וגם אם הב' נונין הם המנוזרים של ויהי בנסוע, צריכין לדעת באיזה תמונה יכוונם, כאשר רבו הדיעות בזה בנגלות ובנסתרות לאין שיעור כמבואר בפרטות בספר משנת אברהם על סת"ם בשער המיוחד ומיוסד על זה, וה' יאיר עינינו", עי"ש.

ובאמת בסידור ר' שבתי וכן בספר זכירה משמע דאומרין רק ויהי נועם, וכן נהג הרה"ק ר' שמעון מזעליכאוו ז"ל כמבואר ב'נהרי אש' (ליקוטי דיבורים), אבל הבעש"ט הק' אמר גם יושב בסתר.

ובספר 'זכר דוד' (מאמר שלישי חנוכה) **מצאתי כתב:** "וסגולה ג"כ בכל פעם שידליק בכל לילה ושיר של פגעים ג' פעמים **והאומרו ז' פעמים בכל לילה מובטח שינצל מכל מיני ליסטים ואויבים ומקטרגים בזה השנה** [ומסוגלת מצוה הזאת להציל האדם מני שחת כמ"ש

בזוהר פרשת ויחי דף דל"ח ע"ב על פסוק לא תירא לביתה משלג, מאי טעמא בגין דכל ביתה לבוש שנים אל תקרי שנים אלא שנים כגון מזוזה ונר חנוכה וכו']", עי"ש.

ועי' בספה"ק 'עבודת ישראל' (חנוכה) שמביא המנהג בשם האריז"ל, וזל"ק: "לפיכך כתב [האריז"ל] מנהג לומר יושב בסתר וגו' והוא שיר של פגעים כנודע, והמון הארץ מבינים הטעם כי על ידי אמירת המזמור יסך ה' עליהם מכל פגע, אמנם העיקר לשמור האור העליון מאחיזת החיצונים עי"ש, וכן מתאמרא טעם זה בשם ה'בית אהרן' ז"ל.

ובספר 'דעת תורה' [להמהרש"ם, תרע"ו סעי' ד'] גם כן מביא המנהג, ומבאר הטעם לפמ"ש המ"א (ריש סי' רצ"ה) בשם התשב"ץ (סימן רנ"ח) דכשכופלים אורך ימים שני פעמים יש בו תיבת כמנין הכהנים ק"ל, שכהני חשמונאי אמרו אותו במלחמה ונצחו, ועוד כיון דהי' חנוכת הבית והמזבח בימי חנוכה, ומס' שבועות ריש פ"ב דבחינוך הבית אמרו שיר של פגעים, ועי"ש עוד שציין לרש"י פ' פקודי דמשה רבינו אמר ויהי נועם כשגמרו המשכן, עי"ש, וכן מביא הטעם ב'ארחות חיים' (סי' תרע"ו סעי' ה') בשם חמיו בעל אמרי יוסף ז"ל.

רמז נאה כתב מרן החתם סופר ז"ל בדרשותיו (לחנוכה דף סח): "דמבואר במ"א (תר"ע) דנוהגין הנערים לסבב בחנוכה על הפתחים, ובזה יש נר משמאל ומזוזה בימין ועני באמצע, ועי"ז מתקיים בכל לבבך דהוא יחוד ה' במזוזה, בכל נפשך נר ה' נשמת אדם, ובכל מאודך צדקה לעני, וזה מרומז נע"ם ר"ת נר עני מזוזה"וכו', עי"ש.

שוב ראיתי דבר נפלא ממרן רביה"ק ז"ל ב'דברי יואל' לחנוכה (אות נ"ו) וזל"ק: "אפ"ל מילתא חדתא בטעמא שאומרים ויהי נועם בשעת הדלקת הנרות חנוכה, דלפי דרכינו למדנו דכל שורש הנס ע"י ששילם הקב"ה לאותו היום שנגמרה בו מלאכת המשכן חסרונו, והנה כ' בהאי עניינא וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' ויברך אותם משה, ואמרז"ל אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו וכו', ומשמע זאת הברכה היתה ביום כ"ה כסלו שנגמרה בו המלאכה, דבתר הכי כ' מאמר הקב"ה למרע"ה באחד לחודש תקים את משכן וגו', ובאותה הקמה של א' בניסן לא עשו לזה בנ"י שום דבר והוקם רק ע"י הקב"ה, והברכה הנ"ל הרי היתה על מעשיהם של ישראל, נמצא שאותה ברכה שבירך משרע"ה את ישראל היתה בכ"ה כסליו, ואפשר דמה"ט אומרים בחנוכה ויהי נועם בשעת הדלקת הנרות, לפי שנרות חנוכה הרי הם תשלומין ליום גמר מלאכת המשכן שהי' בכ"ה כסלו כמ"ש בפסיקתא, וזאת הברכה אשר ברך משה הוא ברכה נצחיות שהרי הי' שכינה מדברת מתוך גרונו, וע"כ כיון שהחליף הקב"ה את הזמנים והביא אותו היום כ"ה כסלו שבמדבר וקבעו אז ביום חנוכת החשמונאים, האי יומא גרים שתשרה אותה הברכה במעשה ידיהם של הכהנים, וממנו נמשכה הברכה לכל שמונת ימי חנוכה שנתברך השמן בכל יום בדרך נס, וכל מקור הברכה הוא ע"י שהעמידו לשם יום כזה שנתברך מקדמת דנא ממרע"ה עצמו שהוא ברכה נצחיית", עי"ש.

וב'שער יששכר' (מאמר ימי אורה אות נ"ב) כתב: "במג"א הל' שבת סי' רצ"ה בויהי נועם יושב בסתר וגו' שאומרים במו"ש כ' בשם תשב"ץ שיש בו ק"ל תיבות כמנין הכהני"ם מפני שכהני' חשמונאי"ם אמרו אותו במלחמה ונצחו עכ"ל, וצ"ע מה שייכות מוצאי שבת לנר חנוכה ומלחמת החשמונאים שיאמרו עי"ז המזמור שאמרו החשמונאים. אך י"ל שהוא ענין א' עם נרות חנוכה, כי ויהי נועם שאומרים במו"ש הוא להציל הנשמות מגיהנם שידחו מלהחזירם במו"ש וכן חנוכה הוא להציל מדינה של גיהנם, ע"כ יש בנוסח ההודאה ק"ח תיבות כמנין גיהנ"ם, וגם מאור הגנוז דחנוכה יאיר על אותן הגופין דלא תיקנו כראוי ולהחזירם לתחי' כמבואר בבני יששכר במאמרי חנוכה בארוכה, וזהו י"ל רמוז בהמזמור הזה שאמרוהו חשמונאים ונצחו מלחמתם בנס חנוכה, וכן כ' בסידור לומר בכל לילה ז"פ יושב בסתר אחר הדלקת נ"ח ומתחילין ויהי נועם כנזכר" וכו', עי"ש.

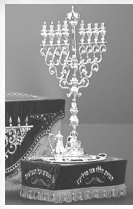
ובספר 'עטרת ישועה' (מאמר שמן ששון אות א') כתב בזה"ל: "ע"י נר חנוכה אנו מתקנים חוש הראיה שבעיניים וזהו הטעם דאין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד, לזאת היו אומרים הכהנים אז מזמור ויהי נועם שיש בו ק"ל תיבות כמנין הכהנים (עיין מג"א סימן רצ"ב) כי הוא במספר עין" וכו', עי"ש.

ולסיומא דמילתא יש לציין הלשון של הרה"ק ר' אליעזר אשכנזי ז"ל בהקדמת ספרו 'יוסף לקח', וזל"ק: "הם קבעו ימי חנוכה בשמנה, להעשות כן מידי שנה בשנה, **למזכרת היות נועם ה' אלקינו עלינו מעשה ידינו כוננהו**, עכל"ק.

אספקלריא דנהר"א

נמסר לנו ע"י הוועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו שליט"א ותשוח"ת להם

פתורתן של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א אשתקד יומין דחנוכה שנת תשפ"ד לפ"ק

נר ראשון

הקשה הבית יוסף (או"ח סי' עת"ר) **למה קבעו שמונת ימי חנוכה, הלא השמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת, ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. ותירץ הפרי חדש** (שם סק"א) **שיום הראשון נקבע על נס נצחון המלחמה. ונתקשו המפרשים אם כן למה תקנו לזכר נס זה להדליק נר חנוכה גם ביום הראשון, ומה ענין הדלקת הנרות לזכר נצחון המלחמה.**

ויל"פ בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (אור המקוה אות יב) לפרש החרוז מבעל החרדים, קדושיך בניך בין העמים, מסרו נפשם כמו עולות ושלמים, לרצון שנת עינם נדדה. כי שבירת תאוות שינה להיות עומד ושונה בתורה הוא מעין מסירות נפש, וכמו שכתב רש"י במס' חולין (דף קכ. ד"ה לרבות) כי נפש לשון תאוה וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו. וכשמבטל תאוותו ורצונו מפני רצונו ית"ש ומנדד שינה מעיניו, הרי הוא כאילו מוסר נפשו והנאתו לה', עכ"ד.

ועל פי זה ביאר כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בברך משה (מאמר נר מצוה אות ו) הענין בנס חנוכה, כי הנה כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל וגזרו עליהם גזירות קשות להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, בעת ההוא נתאזרו הכהנים הקדושים במסירות נפש לשמור לעשות ולקיים תורה ומצוות, ומה גם שעמדו שנים עשר בני חשמונאי ויצאו למלחמה כנגד אלפים ורבבות מן היוונים (כמבואר ברש"י דברים לג יא), והערו נפשם למות כדי להשיב את העבודה לדביר בית מקדשינו, ומהיכן זכו לרוח גבורה כזו עד כדי מסירות נפש, הוי אומר מפני שבכל ימי חייהם היה להם מעין מסירות נפש בעסק התורה בעוד ליל מתוך נידוד שינה, והיא שעמדה להם להתעלות ממדריגה למדריגה להשליך נפשם מנגד למען קדושת שמו יתברך, עכ"ד.

והנה כתב באמרי נועם (פ' בהעלותך אות ח) בענין הדלקת המנורה בבית המקדש, כי בטבע הוא אשר אור הנר אינו מניח לישן כמו שהוא בחושך ואפילה אשר אז מתגבר עליו כח השינה, ולזה מצינו בנבואת זכריה אצל המנורה נאמר (זכריה ד א) ויעירני כאיש אשר יעור משנתו, שהכהן בקדושתו כאשר היה מדליק את המנורה היה ממשיך האור בכל לבבות ישראל, שלא היה מניחם להרבות בשינה כל הלילה כעצל על משכבו, רק יתעוררו משינתם לעמוד לשרת בקודש לשבח ולפאר אל היוצר, עכ"ד.

ובזה יתיישב דברי הפרי חדש שיום הראשון התקינו לזכר נצחון המלחמה, כי כח זה לצאת וללחום מלחמת ה' בגבורים במסירות נפש, בא להם ממה שביום הראשון שהוא כ"ה בכסליו כאשר חזרו ונכנסו החשמונאים לבית המקדש אז הדליקו נרות המנורה, ומזה נמשך אור בלבבות כל ישראל להקיץ משינתם לעסוק בתורה בעוד ליל, ומכח זה זכו אחר כך שהאיר בקרב לבבם אור אהבה של מסירות נפש למען כבוד שמו המחולל, ועל ידי כן נתאזרו בעוז ותעצומות לצאת למלחמה במסירות נפש, ולכן נעשה להם נס וזכו לנצח את המלחמה. ועל כן התקינו להדליק נר חנוכה גם ביום כ"ה בכסליו, להיות לאות ולמזכרת שהדלקת הנרות בבית המקדש הוא הגורם לנצחון המלחמה.

והנה נר חנוכה יש בו מעין דמעין של נרות המנורה כמבואר בספה"ק. נמצא שגם מצות הדלקת נר חנוכה משפיע אור בפנימית לבבות ישראל להקיץ משינתם בהבלי הזמן ולקום באשמורת הבוקר לעסוק בתורה, ודבר זה עושה רושם באדם ומכניס בקרבו אור של מסירות נפש למען כבוד ה' ותורתו הקדושה. וכבר אמר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה (דברי יואל ליו"כ אות כט) דבימינו אלה אי אפשר כלל להיות יהודי להתגבר בגודל הנסיונות מבלי מסירות נפש. ובכן נר חנוכה הוא המאיר את עינינו שיהיה לנו מסירות נפש בכל הצריך, ונזכה לעבוד את ה' כל ימי חיינו אנחנו וזרעינו וזרע זרעינו, ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם, עדי נזכה לביאת גו"צ בב"א.

◆◆◆

נר רביעי

כתב הרוקח (הלכות חנוכה סימן רכ"ה) **בפרשת אמור אל הכהנים התחיל שבת ורגלים, פסח ועצרת ראש השנה ויום הכיפורים סוכות, ולבסוף נאמר** (ויקרא כג מד) **וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, וסמיך ליה ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, רמז לחנוכה שמן זית מן המובחר, וסמך שמן ונרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים, עכ"ל.**

ויש לפרש סמיכות הענינים להדדי חנוכה לסוכות, בהקדם מה שכתב בתפארת שלמה (פ' ויחי) לפרש מאמרו של יעקב אבינו (בראשית מט א) את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. דהנה כתיב (שיר השירים א ד) משכני אחריך נרוצה, פי' אנו מתפללים להקב"ה להמשיך אותנו אליו במדת החסד ואנחנו נרוצה אחריו. ומצינו (בבא בתרא עה:) קנין משיכה בשני אופנים, הא' הכישה במקל והיא רץ לפניו, והב' קורא לה והיא באה. והנה באופן הראשון בבחינת הכישה במקל כבר לקינו והוצללנו בכובד הגלות המר, אך אנו מצפים להיות הגאולה וישועה באופן השנית בבחינת קורא לה והיא באה. ולזה התפלל יעקב אבינו על אחרית הימים קודם ביאת הגואל, אשר יקר"א אתכם, שיהיה המשיכה אליו יתברך בקריאה בעלמא בבחינת קורא לה והיא באה, ולא על ידי יסורים בבחינת הכישה במקל ח"ו, עכ"ד.

וידועים דברי מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' ויקרא) במה ששנינו במשנה במס' אבות (פ"ו מ"ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה

של תורה, ובזוה"ק (נשא דף קכו.) איתא, שהכרוז יוצא ואומר (ירמיה ג כ) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם. וביאר הבעש"ט הק' כי הרהורי תשובה שמגיע לאדם בכל יום בפנימיות לבבו, הן מן הכרוז ההוא, עכ"ד. וכבר ביארנו כי מה שהקב"ה מזריח בלבב האדם הרהורי תשובה, הוא הקריאה של חיבה, שהקב"ה קורא אליו והאדם צריך רק לבוא, להטות אוזן אל הבת קול ההוא ולהתקרב לעבודתו יתברך.

אמנם כתב בזרע קודש (פ' וארא) שיש כמה מדריגות בשמיעת בת קול זו, שהצדיקים הקרובים אל ה' מרגישים יותר בשמיעה ממש, ששומעים את הקול, ויש עוד מדריגה שבאמת אינם שומעין רק שמרגישין בלבם איזה הארה מזה הקול, ומזה מרגישין הקול, וכל מה שמתרחק מהקדושה, מתרחק אצלו כח ההרגשה והשמיעה, ועל דרך זה כולם, עכ"ד.

אך יש לומר שזה רק בכל ימות השנה שיש מסך המבדיל, אבל בחג הסוכות שיושבין בסוכה הנקרא (זוה"ק אמור דף קג.) צלא דמהימנותא, אז אנו קרובים אל ה' בלי מסך המבדיל, ולכן כל אחד ואחד כשהוא בתוך הסוכה זוכה לשמוע בת קול זו ולהתעורר בתשובה, וממילא הוא זוכה למשיכה בבחינת קורא לה והיא באה ואינו צריך לבחינת הכישה במקל, ומחמת זה ניצול מהיסורין.

וכדבר הזה יש לומר כי כאשר יהודי מדליק נר חנוכה, הרי הוא מדליק את נשמתו ומאיר אותו באור עליון, ועל דרך הכתוב (משלי כ כז) נר ה' נשמת אדם, וממילא מזדכך גופו והוא זוכה לשמוע את הבת קול, בבחינת קורא לה והיא באה.

ובזה יתפרש הסמיכות של חנוכה לסוכות, שכמו בחג הסוכות זוכין לישב בצל אל ולהתעורר לתשובה בבחינת קורא לה והיא באה, כן גם בימי החנוכה בקדושת הדלקת המנורה זוכין לזה.

וזהו גם ביאור הדבר שמצינו בסימני המועדות (או"ח סימן תכ"ח ס"א) ביום שיהיה חנוכה יהיה עצרת כשיהיו [חשון וכסליו] כסדרן או חסירים. וכתב במגן אברהם (סק"א) ביום שיהיה עצרת יהיה חנוכה שאחריו. ביאור הדבר, להורות שבימי החנוכה כל איש ישראל זוכה לשמוע את הבת קול היוצאת מהר חורב ומזהיר על התשובה.

◆◆◆

או יאמר בטעם סמיכות חנוכה לסוכות, בהקדם מה שכתב באור החיים הקדוש (פ' תבא) שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם, עכ"ל.

ועל פי זה אמרתי אהא דאיתא בגמרא (שבת פח.) דאיכא טענת מודעא רבה לאורייתא, מפני שמתן תורה היה בכפיה. אך לפי האמור יש לסתור טענת המודעא, דקי"ל (בבא בתרא מז:) תליוהו וזבין זביניה זביני, דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני. ונודע (שבת קמז.) שבמעמד הר סיני פסקה זוהמתן, ובכן יש לומר כי אז זכו כולם להרגיש את התענוג והעריבות של לימוד התורה, והא הוה כמו זוזי, כי טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, וכיון דאיכא אונסא וזוזי שפיר גמרו וקבלו התורה מרצונם הטוב וליכא טענת מודעא.

אמנם לאו כל העתים שוות, ולאו בכל יומא ויומא אתרחיש שירגיש האדם מתיקות ועריבות ונעימות התורה, אך יש לומר שעל זה מועיל סגולת וקדושת הסוכה לקדש אברי האדם הנכנסין בתוכה, שיזכה להרגיש עריבות ומתיקות התורה.

ובזה אמרתי לפרש מאמר המדרש (ילקוט בא רמז רט) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה (שמות יב לז), סוכות ממש היו, שנאמר (בראשית לג יז) ויעקב נסע סכותה. ביאור הדבר, היות שיציאת מצרים היתה בזכות שעתידין לקבל התורה (שמו"ר פ"ג ס"ד), אך הלא מתן תורה הוא בכפיה ואיכא טענת מודעא, על כן בצאת ישראל ממצרים הושיבם השי"ת בסוכות, וזה הועיל להם מיד להרגיש עריבות ומתיקות התורה, וממילא נחשב להו קבלת התורה כאונסא וזוזי. ודבר זה נמשך עד היום הזה, דאף גם בימינו אלה כאשר האדם יושב בסוכה זוכה על ידי זה להרגיש עריבות ומתיקות התורה.

וכסגולה זו ישנו גם במצות הדלקת נר חנוכה, שעל ידה האדם מאיר בקרבו אור התורה, וכמו שכתב בבני יששכר (לחנוכה מאמר ב אות יב) בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זללה"ה, ל"ו נרות של חנוכה הם כנגד ל"ו מסכתות, עכ"ד, והיינו שיזכה להרגיש עריבות ומתיקות התורה הקדושה. ולזה אמרו בגמרא (שבת כא:) מאי חנוכה דתנו רבנן, פי' ששואל מאי חנוכה ומה ענינה, ומתרץ דתנו רבנן, זה עיקר סגולת קדושת מצות חנוכה, שיזכה להרגיש נועם זיו לימוד התורה דתנו רבנן וסברתם.

וזהו ענין סמיכות חנוכה לסוכות, כי הן בשמונת ימי חג הסוכות והן בשמונת ימי חנוכה, יאיר נשמת האדם שיזכה להרגיש עריבות ומתיקות התורה. והשי"ת יעזרנו שנזכה להרגיש זה בכל ימות השנה, והתורה הקדושה תגן עלינו ועל כל ישראל, ונזכה לבחינת קריאה של חיבה לפני הקב"ה, ולכל מילי דמיטב, ולגאולה שלימה בביאת גואל צדק בב"א.

◆◆◆

נר חמישי

כתב הרוקח (הלכות חנוכה סימן רכ"ח) **כי בפרשת אמור אל הכהנים** (ויקרא כג ב) **התחיל שבת ורגלים פסח ועצרת ראש השנה ויום הכפורים סוכות, וסמיך ליה** (ויקרא כד ב) **ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, רמז לחנוכה שמן זית מצוה מן המובחר, וסמך שמן ונרות לסוכות, מה סוכות שמונה ימים אף חנוכה שמונה ימים, עכ"ד. ויש להבין מה ענין סמיכות חנוכה לסוכה.**

ונראה לפרש על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' חקת) על הפסוק ויקחו אליך פרה אדומה, כי בכל המצות יש תיקונים, וכל התיקונים הם על ידי הכוונות, ולפי זה יעלה על הדעת שאותם אשר אינם יודעים לכוין אינם פועלים בעשיית המצוה ח"ו, אך מחסד השי"ת שאם אחד עושה מצוה כראוי, עושה סולם לכל העושים מצוה זו שיעלו בסולם ההוא אף שאין אתם יודע עד מה, והנה משה זכה להתגלות טעם פרה אדומה, ופרה הראשונה

נעשית בכוונתו, והיא סולם לכל הפרות שיהיו אחריו, וזהו דברי רשי"ז"ל, ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה במדבר, שכל הפרות יעשו על כוונת פרה זו, עכ"ד.

ובזה כתב א"ז זללה"ה בעצי חיים (לחג הסוכות אות יא) לפרש הכתוב (ויקרא כג מב) כל האזרח בישראל ישבו בסכת, ודרשו חז"ל (סוכה כז:) כל ישראל יוצאין בסוכה אחת. היינו שבא לרבות כל ישראל אף אלו שאינן יודעין לכוין במצות סוכה כראוי, עם כל זה יוצאין בסוכה אחת, שיכולים לסמוך עצמם על מה שהעריכו לפניהם בסוכות הראשונים שהיה לבם כלב הארי לכוין בתיקון הראוי לשלימות המצוה, עכ"ד.

וכדבר הזה יש לומר לגבי מצות הדלקת נר חנוכה, כי בשעת קיום מצוה קדושה הלזו ארובות השמים נפתחו ונשפע מן השמים השפעה קדושה, אור ברוחניות ואור בגשמיות, נר חנוכה איש וביתו, שמשפיע הן על עצמו והן על כל ביתו, אמנם לזה צריך שיכווין בכוונה הראוי לכווין, והלא אנחנו יודעים מיעוט ערכינו שאין אנו יודעים לכווין, אך על זאת אנו בטוחים על הצדיקים הקודמים שהם ידעו לכווין, ואנו עושים את כל מעשינו על דעתם ועל כוונתם של הצדיקים הקודמים מה שכוונו הם במצוה זו, ומכוח קדושתם נשפע גם לנו השפעות קודושת ומאירות בשעת הדלקת נר חנוכה.

ועל זה נסמך חנוכה לסוכה, להורות שמצות נר חנוכה הוא שוה למצות סוכה, כמו במצות סוכה גילה לנו הכתוב שכל ישראל יוצאין בסוכה אחת, שיכולים לסמוך על סוכתו של אותו צדיק היודע לכווין, כן הוא גם במצות נר חנוכה, מצטרפת עמנו למעשינו את הכוונה של אותו צדיק המדליק את הנרות והוא יודע לכווין, והרי מעשי ההדלקה של אותו צדיק מצטרף לכל איש מישראל, כי מצות נר חנוכה מדליק על פתח ביתו עד שתכלה רגל מן השוק, והיינו שהוא מאיר גם על אותו האיש הטרוד בצרכי מזונותיו ומסתובב בשוק גם בלילה בשעת הדלקת נר חנוכה, וכולנו זוכים להשפעות קדושות היורדים מן השמים.

והשי"ת יעזור שכל ישראל בכל מקום שהם יזכו להשפעות קדושות אלו היורדות בעת הדלקת נר חנוכה, ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם, ויהיה לנו חנוכה מאירה ושנת אורה, עדי נזכה לגאולה שלימה בב"א.

◆◆◆

נר שישי

ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

ב) איתא בכתבי האריז"ל (משנת חסידים מסכת טבת פ"א ס"א) **כי צירוף שם הוי"ה של חודש טבת יוצא מן הפסוק** (תהלים לד ד) **גדלו להוי"ה אתי ונרוממה שמו יחדו. ויש להבין שייכות ענינו לראש חודש טבת החל תמיד בימי החנוכה.**

וי"ל בהקדם קושית הבית יוסף (או"ח סימן עת"ר) למה קבעו חנוכה שמונה ימים, והלא היה בפך שמן כדי להדליק יום אחד. ותירץ הטורי זהב (שם סק"א) על פי דברי הזוהר (יתרו דף פז:) כי הברכה אינה שורה באתר ריקניא, ועל כרחך שגם בלילה הראשונה נשתייר מן השמן שהיה ראוי לדלוק, ועל אותו השיור באה הברכה להרבות השמן, עכ"ד.

ועל פי זה ביאר א"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (פ' בהר) דכיון שאין הברכה שורה באתר ריקניא, אם כן בכדי שיחול ברכה על האדם צריך שיהיה לו איזה זכות, ואז כן ירבה וכן יפרוץ. ולכאורה מה אפשר לעשות לאלו שאין להם אף דבר מועט לחול עליו הברכה. אך יש לומר שעל ידי השלום ואחדות נחשבו כל ישראל כאיש אחד, ובכן כיון שיש לאחרים מעשים טובים, נחשב כאילו יש לו גם כן, וראוי שיחול בו הברכה. ולזה בסיום ברכת כהנים נאמר (במדבר ו כו) וישם לך שלום, כי על ידי השלום יש לכל אחד ואחד מקום לברכת ה' לחול עליו, עכ"ד.

ובזה מבואר כוונת צירוף שם הוי"ה של חודש טבת שחל תמיד בימי החנוכה, בפסוק גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדי"ו, היות כי בימי החנוכה ארובות השמים נפתחו ויורד השפעות קדושות משמי מעל לכל בני ישראל, אמנם יש שהאדם נתרוקן מכל הזכותים, וכמבואר בספה"ק שכאשר האדם נכשל בחטא, אז חוטפין הסטרא אחרא ממנו כל המצוות ומעשים טובים שעשה. וכיון שאין לו שום זכות, אינו ראוי שתחול עליו הברכה, ולזה אמר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדי"ו, להכלל עם הרבים ולהיות בשלום ואחדות עם כל ישראל, ואז כיון שיש לאחרים מעשים טובים, נחשב כאילו יש לו גם כן, וראוי שיחול בו הברכה.

והנה ענין האחדות יכונה בלשון עם, ועל דרך הכתוב (מלכים-ב ד יג) בתוך עמי אנכי יושבת, והיינו שאין לו זכות מצד עצמו בפרטית, רק מצד הכלל שהוא כולל עצמו בתוך כלל ישראל.

וזהו ולעמ"ך ישרא"ל עשית תשועה גדולה, היינו שהם זכו לישועה בעבור האחדות, שלא היו חשובים כל יחיד בפני עצמו רק נכללו בתוך כלל ישראל, ולכן גם מי שלא היה בידו שום זכות עם כל זה היה לו ישועה בזכות מי שיש לו, והכי נמי ופורקן כהיו"ם הז"ה, כי אותה תשועה של חנוכה היא לנו לאות ומופת, שגם כהיום הזה מי שאין לו שום זכות, בכח האחדות נזכה כולנו לישועה.

אמנם כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה (מאמר הנרות הללו אות ט) ביאר, כי מה שאין הברכה שורה באתר ריקניא, זה רק בזמן הזה טרם הגיע תיקון השלם בביאת המשיח, ורצון העליון שתהא הנהגת העולם באתכסיא, וכבוד אלהים הסתר דבר, ואינו חפץ לעשות בעולם בריאה חדשה יש מאין, אבל לעתיד לבא כאשר יתוקן עולם במלכות שדי, ותתרומם ותתנשא כבוד מלכות שמים בעולם, אז תבא הברכה וההשפעה מן השמים אף באתר ריקם יש מאין, עכ"ד.

והנה כתב הבני ישששכר (חנוכה מאמר ב אות טז) שעל כן קראו לימים האלה חנוכה, לשון חינוך והרגל לגאולה העתידה, כי בחנוכה מתגלה אורו של מלך המשיח, ועל דרך מאמרם ז"ל (תנחומא תצוה ס"ח) בזכות אותו הנר אני מביא לכם מלך המשיח שהוא משול כנר, שנאמר (תהלים קלב יז) שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי, עכ"ד.

ולפי זה יש לומר כי בימי החנוכה שיש בהם התנוצצות אורו של מלך המשיח, על כן שורה הברכה אפילו באתר ריקניא, ולכן גם

מי שאין לו שום זכות והוא בבחינת אין ואתר ריקם, עם כל זה ישא ברכה מאת ה'.

ויה"ר שברכת ה' יחולו על ראשינו, ברכה בכללית ברכה בפרטית, ויעזרנו ה' וישפיע עלינו שפע ברכה והצלחה וכל מה שצריכים, ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם, ונזכה להתנוצצות אורו של מלך המשיח במהרה בימינו אמן.

◆◆◆

נר שישי - חבורת ליל שישי

ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

וי"ל בהקדם מה שכתב בתפארת שלמה (פ' מסעי) בענין פסח שני, כי האנשים הטמאים שהיתה תשוקתם גדולה מאד לעשות הפסח ומקירות לבבם צווחו (במדבר ט ז) למה נגרע מלהקריב קרבן ה', ועל כן נעתר להם ה' ונתן להם מצות פסח שני, כי על ידי תשוקתם הנכונה לפני ה' המשיכו הלכות חדשות, ואם לא היה תשוקתם כל כך, לא השיגו הציווי בזאת, עכ"ד.

וכדבר הזה יש לומר לגבי מצות נר חנוכה, כי כאשר נצחו חשמונאים וטיהרו את המקדש, היה להם השתוקקות גדולה להדליק המנורה בטהרה, וכיון שראה הקב"ה את השתוקקותם, על כן עשה להם נס חנוכה, נמצא שעל ידי השתוקקות שלהם נמשך הלכות חדשות של מצות נר חנוכה וכל המסתעף. וזהו ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה, מכח שהיה להם השתוקקות הנכונה, ופורקן כהיום הזה, שגם בזמן הזה מי שרוצה ברצון גמור לעבוד אותו יתברך, ישלח עזרו מקודש.

ומזה נראה מעלת ההשתוקקות לדבר מצוה, שהקב"ה שינה את הטבע כדי למלאות השתוקקות של החשמונאים, והנה יש כמה רצוניות ושאיפות לכל אדם, ולאו כל אחד זוכה בכל עת להוציא זממו אל פועל המעשה, כי יארע לו מקרה ואונס המעכבו, וזה לך האות כי הרצון שלו לא היתה מפנימית הלב, רק היה בבחינת רצון דרצון, וכדברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך זללה"ה (הובא בתפלה למשה מזמור מב ג) רצון דרצון, שרוצה שיהיה רוצה, אבל אין זה התגלות הרצון. כי כבר הבטיחו חז"ל (יומא לח:) הבא לטהר מסייעין אותו, אבל האלהים יראה ללבב שהוא בוחן כליות ולב, והוא מבין אם היתה השתוקקות זה מקירות הלב. והעצה לזה הוא לעסוק בספרי חסידות, שכל דבריהם כגחלי אש, והן משפיעין על האדם שיהיה לו השתוקקות האמיתי, וכן צריך לדבר מיראי ה' וצדיקי אמת, שזה משפיע קדושה על האדם, וכמאמר הרה"ק הרבי מלובלין ז"ל בדברי אמת (פ' ואתחנן) בפסוק (משלי י ז) זכר צדיק לברכה, על ידי שזוכרו, בא לאדם ברכה קדושתו ית' מהצדיק, עכ"ד. והשי"ת יוסיף עליכם ככם בבחינת מוסיף והולך, ותזכו לעבודת ה' מתוך אנפין נהירין עדי נזכה לגאולה שלימה בב"א.

◆◆◆

נר שביעי

בתפלת משה רבינו רעיא מהימנא (במדבר יד יז) **ועתה יגדל נא כח ד' כאשר דברת לאמר, וכתב בזרע קודש** (ליל ה דחנוכה) **כ"ח במילוי [כ"ף חי"ת] גימטריא להדלי"ק נ"ר חנוכ"ה, וזהו יגדל נא כח, שיגדל ויתמלא תיבת כ"ח, ויתגלו ויתפרסמו ניסיו ית"ש כמו שהיה בחנוכה, עכד"ק. ואף אנן נימא ביה מילתא לפרש פסוק זה על מצות הדלקת נר חנוכה.**

ויל"פ על פי מאמר הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא בתולדות פ' בראשית) על מה שנאמר בשירת הים (שמות טו ט) א'מר א'ויב א'רדוף א'שיג א'חלק שלל, רמז בראשי תיבות חמשה אלפי"ן, כי בעת שעמדו ישראל על הים וראו לפניהם צרה גדולה הים סוער והשונא רודף, התחזקו באמונה ובטחון שאלופו של עולם הוא כאן בהסתר, ובכח זה זכו להמתיק כל הדינים והמשיכו דבר ישועה ורחמים, עכ"ד.

והנה הקשה הבית יוסף (או"ח סימן עת"ר) למה קבעו חנוכה שמונה ימים, והרי השמן שבפך היה בו כדי להדליק יום אחד, נמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. ותירץ הפרי חדש (שם סק"א) שיום הראשון נקבע על נס נצחון המלחמה, עכ"ד.

וביאור הדבר כי החשמונאים היו מועטים נגד רבים וחלשים נגד גבורים, והיו בתוך צרה גדולה, ועם כל זה יצאו למלחמה ונצחום, וזהו בכח ואת"ה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם (ברכת הודאה דחנוכה), שהתחזקו עצמם במה שהקב"ה אלופו של עולם נמצא עמהם בתוך צרתם, ובזה המתיקו את הדינים והמשיכו דבר ישועה ורחמים. ועל כן בטרם ימי הנס שהן שבעה לילות מליל כ"ו ולהלאה, התקינו להדליק גם בליל כ"ה, שיהיה לילה א' מוקדמת לימי הנס, ובה מדליקין נר א' (כשיטת בית הלל), להורות על אלופו של עולם שהיה עמהם בעת צרתם, ומחמת זה נמתקו הדינים ונמשכו רחמי ה', ולכן מכאן ואילך מוסיף והולך, כי בכל יום ויום מדליק גם מה שהדליק בליל ראשון, להורות כי מה שהיה עמהם אלופו של עולם בתוך צרתם, זה גרם להם הישועה, וזכו לנס דמנורה.

וזה שאמר ועתה יגדל נא כ"ח ה', כ"ף חי"ת בגימטריא להדלי"ק נ"ר חנוכ"ה, כי בנס חנוכה נתגדל ונתפרסם כח אלופו של עולם המסתתר בתוך הצרה, ובכל יום אנו מדליקין נר א' כנגד אלופו של עולם, כי הבטחון באלופו של עולם, ממנו נמשך כל הנסים במשך לילות חנוכה.

ולזה אמר (בראשית לט ב) ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, להורות שיוסף הצדיק היה מאמין שהשי"ת נמצא אתו שאלופו של עולם מסתתר עמו, ומכח זה נמשך לו ישועה, ויהי איש מצליח בכל ענינים.

◆◆◆

נר שמיני - זאת חנוכה

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, ופירש"י ז"ל למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות. והרמב"ן ז"ל מפרש שהפיוס היתה על ידי נס חנוכה. וצריך ביאור במה נחה דעתו של אהרן בזה, הלא

סוף כל סוף לא היה לו שום חלק בחנוכת המשכן, ומה ירוויח על ידי חנוכת בניו בית החשמונאי.

ב) בהעלותך את הנרות. ופירש"י בהעלותך, על שם שהלהב עולה, כתוב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה. יש לבאר הרמז בזה.

ג) בתפלת משה רעיא מהימנא (במדבר יד יז) **ועתה יגדל נא כח ה', וכתב בזרע קודש** (ליל ה דחנוכה) **להדליי"ק נ"ר חנוכ"ה גימטריא כ"ח במילוי** [כ"ף חי"ת], **וזהו ועתה יגדל נא כח ה', פי' שיגדל ויתמלא תיבת כ"ח, ויתגלו ויתפרסמו נסיו ית"ש כמו שהיה בחנוכה, עכד"ק. ואף אנן נימא ביה מילתא.**

ואפ"ל בהקדם קושית הבית יוסף (או"ח סימן עת"ר) למה קבעו חנוכה שמונה ימים, והרי השמן שבפך היה בו כדי להדליק יום אחד, נמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. ותירץ (בתירוץ הב' והג') שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור, נשאר הפך מלא כבתחילה, וניכר הנס אף בליל הראשון. אי נמי באופן אחר שבליל ראשון נתנו כל השמן בנרות, ודלקו כל הלילה, ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן, וכן בכל לילה ולילה, עכ"ל. והקשה הפרי חדש (סק"א) שאם נתמלא בליל כ"ה, אם כן ליכא שום היכר נס בלילה האחרונה, עכ"ק.

ותירץ החתם סופר בחידושיו עמ"ס שבת (דף כג. בד"ה ונימעוט נס) על פי מה שכתבו התוס' סוף חגיגה (כז. תוד"ה שאין) דאש שעל המזבח היה אש של מעלה שאינו מכלה, עי"ש. ונראה דהוריד הקב"ה על המנורה מאש ההוא, ולא כלה השמן, ואמנם ביום השמיני עשה נס, שהאש ההוא שאין דרכו לכלות, כילה את השמן שהיה במנורה, דאילו היה נשאר השמן, היה נראה כאילו לא היה רצונו בשמן שלהם, ונמצא נעשה נס גם בשמיני, עכ"ד.

ונס זה שהוריד הקב"ה אש מן השמים, הביא החיד"א במחזיק ברכה (סי' עת"ר סק"א) בשם ספר בן גוריון (סוף פרק כ) כשחזרו אל ירושלים בנו המזבח ויתנו בשר זבח ואש קדושה לא מצאו, ויצעקו אל ה', ותצא אש מן האבנים אשר מעל המזבח, ויעשו חנוכת המזבח בחודש כסלו בכ"ה בו, עי"ש.

ועל פי זה יש לפרש הא דאיתא במס' שבת (דף כג.) אמר רב יהודה, יום ראשון הרואה מברך שתים ומדליק מברך שלש, מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת, מאי ממעט, ממעט זמן (ברכת שהחיינו), ופריך ונימעוט נס (ברכת שעשה נסים), ומשני נס כל יומי איתיה. והקשה בפנים יפות (פ' מקץ) מאי סלקא דעתך לומר ונימעוט ניסא, אדרבה הא בשאר ימים היה הנס יותר נראה ונגלה מביום הראשון. ולפי האמור מיושב, דסברת המקשן שיום הראשון הוא גדול משאר הימים, היות שהיה בו שתי נסים, הא' ירידת אש מן השמים, והב' נס דמנורה, ועל כן ראוי לברך שעשה נסים רק ביום הראשון ולא בשאר הימים, ועל זה מתרץ נס בכל יומי איתיה, דסוף כל סוף נס דמנורה היה בשאר הימים בכל יום בפני עצמו, וגם על נס דמנורה לחוד ראוי לברך בכל יום שעשה נסים.

ובזה יתבאר גם טעמייהו דבית שמאי דסבירא להו במצות נר חנוכה (שבת כא:) יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך. וכתב המהרש"א דודאי לא פליגי בית שמאי בהא דמעלין בקודש דילפינן מקרא (מנחות צט.), אלא בחנוכה לא חיישי לזה, משום דאיכא טעמא להיות פוחת והולך, עי"ש לדרכו. ולפי האמור יש לומר דבית שמאי רמזו בזה על תוקפו של נס, שהיה ביום ראשון יותר משאר הימים, כי ביום הראשון ירד אש מן השמים, ועל כן בו מוסיף במספר הנרות עד התכלית, מכאן ואילך פוחת והולך, כיון שהן רק המשך הנסים של יום הראשון עד יום השמיני.

ומעתה יתפרש מה שאמר לו הקב"ה לאהרן שלך גדולה משלהם, דהן אמת שנשיאי ישראל זכו להקריב הקרבנות לחנוכת המזבח, אך עם כל זה לא נענו באש מן השמים, כי האש כבר ירדה בתפלת משה ואהרן כמפורש בפרשת שמיני, אמנם בנס חנוכה זכו בני אהרן לדבר גדול מזה, שהם בעצמם התפללו ותצא אש מן האבנים, וזכו לאש של מעלה בזכות עצמם, ובדבר זה נתפייס אהרן.

וזה יש לומר המכוון בדברי רש"י, בהעלותך שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה, כי בדבר זה נרמז הפיוס לאהרן, שיזכו בניו בנס חנוכה שתהא השלהבת עולה מאליה, פירוש שיודלקו הנרות מאליהן בלא שמן, רק מכח אש של מעלה שאין דרכו לכלות, וממילא יודלקו הנרות מאליהן בדרך נס, ולא בדרך הטבע שיכלה האש את השמן.

וידוע כי טבע האש נשתנה משאר היסודות היצורים בעולם, כי כל דבר כאשר חותכין אותו הוא מתחלק ונחסר מהוייתו, ואפילו מים בתוך הבור או בכלי אם שואבים ממנו הוא חסר ממה שהיה בתחלה, מה שאין כן באש, כי האש מדלקת אש אחר והראשון לא תחסר כלום, וכמו שאמרו (תנחומא בהעלותך סי"ב) נר שהיה דלוק והדליקו ממנו כמה נרות, אור דליקתו לא חסר.

ובכן יש לומר כי כאשר איש יהודי מדליק נר חנוכה, שורה על הנרות אש קודש כמו בשעת הנס, ונמשך בו ניצוץ חדש מאש של מעלה, והרי טבע האש להדליק אש אחר דוגמת עצמו והיא לא תחסר, על כן אותו אש של מעלה השורה על נר חנוכה, היא מדלקת ומאיר אור התורה שנמשלה לאש (תענית ז.), שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש.

וזה שאמר ועתה יגדל נא כח ה', היינו שבשעת קיום מצות הדלקת נר חנוכה, יגדל נא כח ה', הוא האש של מעלה שהיה שורה במנורה, וגם יגדל נא כח ה', להגדיל תורה ולהאדירה, שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, להבין את דברי התורה, וללמוד תורה מתוך הרחבת הדעת.

ועוד יש לומר המכוון, ועתה יגדל נא כח ה', ובזרע קודש כ"ח במילוי [כ"ף חי"ת] גימטריא להדליי"ק נ"ר חנוכ"ה. על פי מה שכתב בקדושת לוי (דרושים לחנוכה) הדלקה עושה מצוה, רמז שעיקר עבודת האדם בתורה ובתפלה ובמצות לעשותם בהתלהבות עצומה, עכ"ד. וזהו ועתה יגדל נא כח ה', שסגולת מצות נר חנוכה להאיר אש של מעלה בפנימית לבב האדם, בכדי שיגדל כח ה', לקיים מצות ה' מתוך התלהבות אש, 'ער זאָל מקיים זיין א מצוה מיט א פלאַם

פייער, ער זאָל קאָכן ביים מקיים זיין א מצוה, טוהן א פייערדיגע מצוה'. וגם יגדל וירבה כפשוטו בקיום מצות מעשיות הן בכמות ובאיכות.

או יאמר המכוון באומרו ועתה יגדל נא כח ה', דקאי על סגולת נר חנוכה, על פי דברי החתם סופר (פ' ברכה עמוד קלח) בפסוק מימינו אש דת למו, הנה תיבת אשדת נכתב אחד ונקרא שתים אש דת, כי הקב"ה נתן לנו התורה שהיא אש, ועל ידי זה מהראוי שנהיה עומדים נגד הכל כאש, וכאמרם ז"ל (ביצה כה:) עזין שבאומות ישראל שנאמר אש דת למו, עכ"ד. הרי שזה יסוד קיום אומה הישראלי, לעמוד איתן נגד כל מקרי ופגעי הזמן, כמו אש העומד נגד הכל, שלא להתבייש מפני המלעיגים, ולהתגבר במלחמת אש דת השערה לתת קיום לדת של תורה.

והנה כתב בתורת חיים (עירובין סג.) בביאור אומרם ז"ל (ויק"ר פ"ז ס"ו) כל המתגאה נידון באש, הטעם נראה שהוא מדה במדה, שגם טבע האש כך היא, שהלהב עולה למעלה, עכ"ד. ולפי זה יש לומר בסגולת אש של מעלה, המאיר במצות נר חנוכה, להשפיע עלינו מדת גאוה דקדושה, וכדנפסק ההלכה כבית הלל מוסיף והולך משום מעלין בקודש ולא מורידין, שלצורך דבר שבקדושה יש להשתמש במדת גאוה דקדושה ולא בענוה פסולה, שלא יסתפק במה שיש לו, רק יתאוה להתרומם עצמו ולילך מעלה מעלה.

עוד יש לפרש ועתה יגדל נא כח ה', ובזרע קודש כ"ח במילוי [כ"ף חי"ת] גימטריא להדלי"ק נ"ר חנוכ"ה, דהנה כתב באמרי נועם (לחנוכה אות לט) מל"ך רופ"א נאמ"ן גימטריא להדלי"ק נ"ר חנוכ"ה, עכ"ד. וזהו ועתה יגדל נא כח ה', כ"ף חי"ת גימטריא מל"ך רופ"א נאמ"ן, שאנו מתפללים ומחכים שבשעת קיום מצות הדלקת נר חנוכה יומשך רפואה שלימה לכל חולי ישראל, כמה לבבות נשברות מצפים לרפואה שלימה וגמורה, אנשים נשים וטף, זקנים עם נערים, רפואת הנפש ורפואת הגוף.

ומעתה הבא נבא לפרש בזה טעם קריאת היום השמיני בשם זאת חנוכה, דהנה נר חנוכה משפיע אור התורה, וכמו שכתב בבני ישששכר (לחנוכה מאמר ב אות יב) בשם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זצוק"ל, כי ל"ו נרות חנוכה הם כנגד ל"ו מסכתות שבש"ס, עכ"ד. ובתפארת שלמה (שם ד"ה גדולים) כתב במליצת הגמרא (שבת פא:) מאי חנוכה דתנו רבנן, פי' ששואל מאי חנוכה ומה ענינה, ומתרץ דתנו רבנן, זה עיקר מכח התורה ללמוד דברי רבנן וסברתם, עכ"ד.

אך בכדי שיזכה האדם לכתרה של תורה תנאי יש בדבר, וכמו שכתבו התוספות במס' כתובות (דף קד. ד"ה לא) בשם המדרש (תדבא"ר פכ"ו) עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, עי"ש.

וכבר הקדמנו דברי החתם סופר (שבת כג. בד"ה ונימעוט נס) שעל המנורה היה אש של מעלה, ולכן לא כלה השמן, ואמנם ביום השמיני עשה נס, שהאש ההוא שאין דרכו לכלות, כילה את השמן שהיה במנורה, עכ"ד. ובכן יש לומר שזה סגולת יום השמיני בחנוכה, שאותו אש של מעלה היורד ומאיר על נרות חנוכה, הוא מכלה ושורף את השמן הגשמי, היינו תאות הגשמיות.

ולכן נקרא יום הזה בשם זאת חנוכה, כי נודע בדרך הקדושה כשזה נופל זה קם, ואם כן כיון שביום הזה אש של מעלה מכלה השמן הגשמי ושורף תאות הגשמיים, קם ומתגדל כח התורה, בבחינת מוסיף והולך, ולכן נקרא יום זה בשם זאת חנוכה, כי בו מאיר כח התורה, שזה תכלית מצות נר חנוכה.

◆◆◆

והנה איתא בגמרא (שבת כג:) הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, וכן נהוג בכל תפוצות ישראל להתפלל קודם הדלקת נר חנוכה, ואזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות באמת, ויהיו זרעי וזרע זרעי תלמידי חכמים וחסידים אהובים למעלה ונחמדים למטה.

ואמינא מילתא, ביום הראשון מדליק אחת, ביום השני מדליק שנים, ביום השלישי מדליק שלשה וכן הלאה. ויתכן כי ביום הראשון מתפלל על עצמו, השי"ת יאיר את נשמתי הקרויה נר, על דרך הכתוב נר ה' נשמת אדם, ויודלק באש של מעלה לעבוד את ה' עם אש להבה, בבחינת בית יעקב אש ובית יוסף להבה. ביום השני מדליקין שנים, ואז הולכין מדריגה נוספת, להתפלל הן על עצמו והן על בניו, יהא רעוא שאזכה לבנים יראים ושלימים, אהובים למעלה ונחמדים למטה, תלמידי חכמים וחסידים עוסקים בתורה, וזכנו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות. וביום השלישי מדליק שלשה, ואז מתפללים יהי רצון שיהיה לי בני בנים תלמידי חכמים ועובדי ה', וכן בלילות האחרות מתפללים על המשכת הדורות להלכה. וצריכים לשפוך שיח ולהתפלל לפני הקב"ה ואזכה לראות בנים ובני בנים, ויהיו זרעי וזרע זרעי תלמידי חכמים וחסידים, בבחינת מוסיף והולך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיו"ם הז"ה, שיושפעו לנו כל השפעות אלו ברוחניות ובגשמיות כהיום הזה, כמה נסיונות קשים עוברים על בני ישראל, וצריכים לסייעתא דשמיא הן לעצמו והן לבניו והן לבני בניו והן לדורות הבאים אחריהם, והזמן גרמא להתפלל על זה בימי החנוכה, שנזכה לדורות מאירים יראים ושלימים.

◆◆◆

כתב הרוקח (הלכות חנוכה סימן רכ"ה) בפרשת אמור אל הכהנים התחיל שבת ורגלים, פסח ועצרת ראש השנה ויום הכיפורים סוכות, ולבסוף נאמר (ויקרא כג מד) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, וסמיך ליה ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, רמז לחנוכה שמן זית מן המובחר, וסמך שמן ונרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים, עכ"ל.

ולפי זה נמצינו למידים בפשטות סגולת יום השמיני זאת חנוכה, דהנה ביום השמיני של חג הסוכות והוא שמיני עצרת, בו מזכירין את הגשמים, ובו נמשך שפע הפרנסה לכל בני ישראל, וכמו כן ביום השמיני של חנוכה, יורד מן השמים השפעות טובות, פרנסה בהרחבה גדולה. והשי"ת יעזור שבני ישראל יהיה להם פרנסה בהרחבה ובניקל וכל מילי דמיטב תמיד.

דינים הנוהגים בשבת חנוכה

טלטול המנורה בשבת

אסור לטלטל את המנורה, וכן את הטס הכסא והשולחן שעליהם מונחים המנורה, ואפילו לאחר שכבו הנרות אסורים בטלטול.

כיון דהם נעשו בסיס לדבר האסור וכדמבואר בסי' רע"ט (סעי' א'), וכיון דנעשו בסיס הם עומדים באיסורם כל השבת אף לאחר שכבו הנרות, משום דכללא הוא דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, וכל מה שמונח תחת השלהבת, דהיינו בין הפתילה בין השמן בין הכוסות לשמן בין המנורה ובין הכסא או השולחן נעשים בסיס לשלהבת, ומנורה של כסף נחשבת מוקצה אף בלא בסיס, מחמת דהוי מוקצה מחמת חיסרון כיס.

טלטול בגופו

ואם ברצונו לטלטל הכסא או הטס בשבת, לאחר שכבו, [ובשעה שהם דולקים עי' להלן], אזי אם יכול לטלטלו בגופו דהיינו לדחפו ברגליו או בגופו, אזי עדיף לטלטלו בגופו.

דטלטול בגופו נקט' (בכמה מקומות בהל' שבת) דמותר בכל מיני המוקצה, ואף במנורה העשויה מכסף דנחשבת מוקצה מחמת חסרון כיס, ג"כ מותרת בטלטול בגופו כפי שנקטו בתוס' שבת (סי' ש"ח סק"ג) ובתהלה לדוד (שם סק"ב) דחלקו על הפמ"ג (משב"ז בפתיחה לסי' ש"ח ובא"א סק"ז) דדעתו דמוקצה מחמת חיסרון כיס אסור בטלטול בגופו, ובשו"ת חזון נחום (סי' ל"ג) כתב דבטלטול ברגליו אף להפמ"ג יהא מותר אף במוקצה מחמת חיסרון כיס, כיון דטלטול ברגליו נחשב טלטול יותר קל משאר טלטול.

וכתבנו דטלטול בגופו עדיף טפי עפ"י מה שכתבנו לקמן דטלטול בידים ע"י היתר של טלטול מן הצד, דיש לדון בהיתר זה במציאות של המנורה.

ויכול לטלטלו בגופו אף כשסיבת הטלטול הוא לצורך המוקצה דהיינו שמזיזו משם משום שחושש שמא תישבר המנורה (דטלטול בגופו מותר אף כשהטלטול הוא לצורך דבר המוקצה).

טלטול עם דבר היתר

יש אומרים דיכול להניח לפני ביה"ש דבר היתר חשוב על הטס שעליה מונח המנורה, או על הכסא או השולחן, ואזי יוכל לטלטלם בשבת בידים.

וכדנתבאר בסי' רע"ט וכן בסי' רע"ז (סעי' ג') ובעוד מקומות דאם הניח על הבסיס דבר היתר מלפני ביה"ש, אזי נעשית בסיס לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטלו בשבת, דטלטול הבסיס כשהוא בסיס לאיסור ולהיתר נחשב לטלטול מן הצד שמותר לצורך דבר המותר, ואף דבביה"ש אסור לטלטל המנורה מדין איסור טלטול הנרות בחצי שעה הראשונה, וא"כ היה צריך לאסור לטלטל גם בשבת מחמת מיגוי דאיתקצאי, עכ"ז שמעתי מהגאון ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל דאינו נאסר מטעם זה מדין מיגו דאיתקצאי, מכמה סיבות, א) משום דמותר לטלטל המנורה במקצת, ורק להסירה לגמרי ממקומה אסור, ב) משום דיש המתירים לטלטל מיד, ובמקום הדחק י ש לסמוך עליהם עי' משנ"ב (סי' תרע"ה סק"ו), ג) משום דאיסור טלטול אינו משום איסור מוקצה אלא משום דיני הנרות בחנוכה, ובפשטות אפשר דאיסור מיגו דאיתקצאי אינו אלא כשהאיסור הוא משום איסור שבת.

ודבר חשוב היינו שיניח שם פת או דבר ששייך לנרות חנוכה כגון ספר מיוחד לחנוכה וכדו', ובתנאי שהוא חשוב אצלו ביותר או תכשיטים יקרים.

דבעינן שההיתר שמניח שם יהא חשוב יותר מהאיסור, דהיינו או שיניח שם חפץ יקר, ובמנורה של כסף בעינן שיניח חפץ יקר מאד שיהא שוה יותר מהמנורה, וכן מובא בדברי יחזקאל החדש שהנשים הניחו הרבה תכשיטים במקום הנרות לתכשיטי מצוה בער"ש בכדי להתיר טלטול הספסל בשבת, או שיניח שם שאר דבר היתר שהוא צריך לשבת דהיינו חלות או ספר, וכדמבואר במ"א בסי' רע"ז (סק"ח) ובמשנ"ב (סק"י"ח) בשם אחרונים דכשמניח היתר על השולחן שמונחים הנרות, בעי' שיהא ההיתר דבר שצריך לשבת, ועי' בשו"ת שבה"ל (ח"ח סי' נ"ב) דזה מהני אף כשהאיסור הוא יקר ביותר וכן מובא באחרות רבינו (ח"א עמ' ק"ט) בשם החזו"א.

אולם יש לדון בכסא או שולחן המיוחד למנורה האם מהני להניח שם היתר להתיר הטלטול, דהרי בסי' רע"ט (סעי' ג' במ"א ובמשנ"ב סק"י) מבואר דלא מהני הנחת פת על המנורה עצמה להתיר הטלטול, כיון דהמנורה מיוחדת לשלהבת ולא לפת, לכן היא נעשית בסיס לשלהבת ולא לפת, ובפמ"ג מסתפק לגבי הטס המיוחד לנרות האם מהני הנחת פת, כיון דלפעמים מניח עליה דברים אחרים, ומאותה סברא יש לדון האם מהני בכסא של המנורה, כיון דעתה בשבת חנוכה הכסא מיוחד

לצורך המנורה ובפרט שמניחו במקום המיוחד למנורה, ואינו מיוחד לשאר הדברים וממילא אפשר דלא מהני להניח שם דברים שאין להם שייכות שם, ומצד שני יש לומר דכיון דהכסא במשך השנה מיוחד להניח אף שאר דברים א"כ ה"ה עתה מהני גם לשאר הדברים, ואפשר דזה דומה לספיקת הפמ"ג לגבי הטס, ולכן אפשר דעדיף שיניח שם חפץ המיוחד לצורך המנורה, דבזה אפשר לומר דהבסיס מיוחד לשניהם, ואפשר דמה שהבאנו מהדברי יחזקאל להניח תכשיטים, באמת שם מובא "שהניחו תכשיטים לתכשיטי מצוה", ואפשר דהכוונה הוא שיניחו התכשיטים לצורך תכשיט מצוה, דהיינו שהם באו לנוי מצוה, ובפרט לפי מה שכתבנו לעיל (סוף פר' ב') גירסא שהניחו התכשיטים במשך כל ימי החנוכה לכבוד, ולכן הם שייכים גם כן לאותו המקום שמיוחד למנורה, וממילא שייך לומר שהם בסיס גם להיתר, ולפ"ז יהא מותר אף עפ"י סברא הנ"ל להניח שם גם תכשיטים.

ומהגאון ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל שמעתי דפת הנצרך לשבת עדיף להניחם שם, דזהו דבר חשוב בכל מקום שיניחו אותו, וכן תכשיט יקר שבא לנוי מצוה ג"כ חשיב לזה, ושמעתי מפי תלמידי הגה"ק הגאב"ד הרמ"א פריינד זצ"ל שהיו בביתו מניחים חלה לפני שבת בתוך הקופסא שהיה מדליק בו הנרות.

סיבת הטלטול

היתר הטלטול בידים עם דבר היתר, הוא דוקא כשסיבת הטילטול הוא, משום שהוא צריך להשתמש במקום שהמנורה מונחת שם או שצריך לעבור במקום שהמנורה מונחת שם, אולם אם סיבת הטלטול הוא רק משום שירא שמא המנורה תישבר, אזי אסורה בטלטול בידים אף כשנעשית בסיס גם להיתר.

דטלטול מן הצד מותר רק כשהטלטול הוא לצורך דבר המותר, משא"כ כשהטלטול הוא לצורך דבר האסור דהיינו לצורך המוקצה, אין היתר של טלטול מן הצד, ורק טלטול בגופו מותר אף לצורך דבר האסור.

ואם כונת האדם בטלטול השלחן עם המנורה הוא לצורך שניהם, דהיינו בשביל שלא יפסד המנורה וגם כוונתו שצריך למקום השלחן והמנורה, לכאורה אם הצורך בטלטול לצורך המנורה שלא יפסד, שווה לו כמו לצורך הטלטול בשביל מקומו, אסור לטלטלם.

וכמבואר בספר בית מאיר (סימן ש"י) בפלפולו הארוך עם הגאון רעק"א.

ואם עיקר צורך הטלטול הוא לצורך מקומו, יש להתיר הטלטול (שם)

ואם מטרת טלטול המנורה הוא לצורך מקומו, אולם אינו לצורך המקום בפועל, אלא דמחמת חשש פסידת המנורה שיפול ויתקלקל, בגלל זה אינו מניח לעבור קרוב להמנורה, בפשטות מותר לטלטלו בטלטול מן הצד.

דנחשב כטלטול מן הצד לצורך מקומו דמותר, וכדמבואר במג"א סימן שי"א (ס"ק י"ד) דהוצאת מת מבית כדי שיוכלו כהנים להיכנס שם נחשב כצריך למקומו, מיהו י"ל דהכא סוכ"ס כונתו בשביל הפסד המנורה.

לומר לעכו"ם

וכן יכול לומר לעכו"ם לטלטלו, כשצריך למקום המנורה, אך לטלטלו מחשש פסידא למנורה אסור לומר לעכו"ם.

כדמבואר בסי' רע"ז (ס"ג) ברמ"א ובאחרונים בטעם הדבר, וכדמבואר שם דזהו ג"כ דוקא כשצריך למקומו ולא כשחושש להפסד.

טלטול המנורה בזמן שהנרות דולקים

נכון שלא לטלטל המנורה כל זמן שהנרות דולקים.

בכדי לחוש להא"ר והדה"ח המובאים במשנ"ב (סי' תרע"ב שעה"צ סק"ב) הסוברים דאין לטלטל המנורה כל זמן שהנרות דולקים, וגם מחשש שלא לבוא לידי כיבוי בשבת.

וכשיש צורך בדבר יכול לטלטלו חצי שעה לאחר הזמן שנוהגים להדליק בכל יום.

כדנקט' בסי' תרע"ה (סעי' א') דעד חצי שעה מעת ההדלקה אין לטלטל הנרות, ולאחר חצי שעה יש לסמוך כסתימת המחבר (סי' תרע"ב סעי' ב') ושאר האחרונים (שם דלא כהא"ר והדה"ח) דלאחר חצי שעה הנרות מותרים, וכ"כ במשמרת שלום דלאחר ח"ש אינו אלא חומרא ויש להקל לצורך.

אלא דיש להסתפק בערב שבת שמדליקים מבעו"י עד מתי נחשב זמן חצי שעה שלא לטלטלם האם מעת ההדלקה, ולפ"ז יהא מותר בטלטול חצי שעה לאחר הדלקתם או דמחשבינן חצי שעה מהזמן שמדליקים מדי יום דאז הוא זמן ההדלקה, וכמו שכתבנו לגבי הזמן שידלקו הנרות דבשבת שמדליקים מוקדם, יש להקפיד שידלקו הנרות חצי שעה אחר צאה"כ, וא"כ גם איסור טלטול תלוי בזמן זה או אפשר דכיון דכל איסור טלטול הוא רק משום חשש הרואה שיאמר לצרכו הוא מדליק, א"כ כיון דכבר דלק חצי שעה אף שהיה מבעו"י כבר ליכא חשש הרואה אומר לצרכו הוא מדליק, דהרי מתחילה לא השתמש בו, אולם כנראה דכיון דעיקר ההשתמשות בנר הוא בלילה, א"כ בחצי שעה הראשונה בלילה אז יש לחוש להרואה וממילא יהא אסור עד ח"ש בלילה.

ויטלטלם בנחת שלא יבואו לדי כיבוי.

ויש מקילים לטלטל אפי' מיד לאחר ההדלקה, ולצורך גדול כגון בפתח קטן שאי אפשר לעבור שם, יש להקל לטלטלו תיכף לאחר ההדלקה, ובתנאי שההדלקה וההנחה שניהם באותו מקום חיוב דהיינו ששניהם או בחוץ או בפנים.

דיש לסמוך על המ"א (סי' רס"ג סקכ"ג) דמקיל בזה כששניהם באותו מקום והובא דבריו במשנ"ב (סי' תרע"ה סק"ו) ובשם הפר"ח, ולצורך גדול יש לסמוך על דבריהם.

טלטול מנורה חדשה

מנורה חדשה שעדיין לא הדליקו בה, וכדמצוי אצל חתנים שמקבלים מנורה לחנוכה ובשנה זו הם עדיין אינם מדליקים בה, וברצונם לטלטלה להראות את יפיה - אם המנורה מונחת בקופסא למשמרת עד השימוש, אזי המנורה אסורה בטלטול לגמרי.

דמנורה עשויה רק להדלקה ונחשבת כלי שמלאכתו לאיסור, ובמנורה מכסף שהוא יקרה ומקפידים עליה, היא נחשבת מוקצה מחמת חיסרון כיס, ואף לפי מה שכתב הביאוה"ל (בסי' רע"ט סעי' ו בד"ה נר) לגבי נר [קרויז"ל] שלא הדליקו בה מעולם דהוא בכלל מלאכתו להיתר, כיון דהזמנה לאו מילתא היא, וא"כ במנורה זו שלא השתמשו בה מעולם א"כ תהא נחשבת כמלאכתו להיתר, אולם כבר כתב בפמ"ג (א"א סק"ד) ובערוה"ש (סעי' א) ובחזו"א (סי' מ"ד סק"ג) ועוד אחרונים, דזהו דוקא בנר קרויז"ל שזהו כלי שעשוי גם לנר וגם לשאר דברים, משא"כ בפמוטות או מנורה העשויים רק להדלקה לחוד, ודאי דהזמנה מילתא היא ואסורים בטלטול אפי' לפני שימושם.

ואם המנורה עשויה מכסף ומונחת במקום שבאה לשמש לנוי, אזי יש מתירים לטלטלה, אולם גם בזה ראוי לחוש להחמיר שלא לטלטלה.

בשו"ת שבה"ל ח"א (סי' נו) וח"ג (סי' לב) מצדד דדעת הביאוה"ל (הנ"ל) שסתם להקל לגבי נר שלא הדליקו בה מעולם, ולא הביא דעת הפמ"ג הנ"ל, כיון דדעתו דמותר אף במנורה שעשויה לכך ודלא כהפמ"ג עיי"ש באריכות, ודעתו להקל במי שקיבל או שקנה מנורה ודעתו להשתמש בה רק לאחר זמן, ובינתיים משתמש בה לתכשיט הבית, אין זה נחשב הזמנה לאיסור ויהא מותר לטלטלה, אלא דבסוף דבריו הביא את דברי החזו"א (סי' מ"ד אות י"ג) שמסתפק להחמיר בכלי שאינו ראוי למלאכת היתר דדינו כמוקצה מחמת חיסרון כיס, ולכן מסיק דכיון דיצא צ"ע זה מפי אותו גאון וצדיק החזו"א למעשה נראה להחמיר, אבל להלכה הדברים נראים להקל, אלא דכבר הורה זקן עכ"ל, ולכאו' נמצא דזה תלוי בדין כלי שמל"א שאינו ראוי למלאכת היתר, ולהמקילין בזה יהא מותר במנורה חדשה כנ"ל, ובשבה"ל (ח"ט סי' נ"ט) מקיל בזה, אולם אפשר דבמנורות שלנו שהם יקרים שמקפידים עליהם, חמיר טפי, ובשש"כ (פ"כ הע' רמ"ב) מצדד (בשם הגרשז"א זצ"ל) לגבי פמוטות דבזמנינו שהם משמשים במשך השבוע לנוי דינם ככלי שמלאכתו להיתר.

נרות הסמוכים לדלת

נרות המונחים סמוך לדלת יש ליזהר שלא לפתוח הדלת כדרכו בעינן שיש לחשוש שיכבו הנרות, ובשעה שהרוח מנשב אין לפתוח אפילו בנחת, מחשש שהרוח יכבנו.

כפי שנתבאר בסי' רע"ז (סעי' א) בשו"ע ואחרונים, ואף בענין שאינו פסיק רישא ג"כ אסור כיון דזה קרוב לפסיק רישא עי' ביאוה"ל (שם, ד"ה שמא).

וכן המדליקים נרות בתוך קופסא סגורה, אין לפותחה אפילו בנחת כשהרוח מנשב.

משחק הדרייד"ל בשבת

דרייד"ל אינו מוקצה בשבת ומותר לטלטלו כמו שאר כלים שמלאכתם להיתר.

ואף דהדרייד"ל מיוחד לשחק בו בכדי להרויח שזה אסור בשבת כדלקמן, עכ"ז כיון שכהיום רוב הדרייד"ך מיוחדים גם לשחק בעלמא בלא להרויח, כפי שהילדים משחקים עמהם בסתם, לכן אינו נחשב כלי שמלאכתו לאיסור.

אולם אין לשחק בהם בכדי להרויח בין לשחק במעות ובין לשחק בשאר דברים.

כדנתבאר ברמ"א בסי' של"ח (סעי' ה') דאסור לשחק בשבת [בתם וחסר] בכדי להרוויח משום דהוי כמקח ומכר.

וכן אין לשחק בהם על גבי קרקע שאינה מרוצפת.

עפ"י המבואר בשו"ע (סי' של"ח סעי' ה') שאין משחקים באגוזים או בתפוחים על גבי קרקע שאינה מרוצפת משום חשש אשווי גומות.

דריידל שנדלק בה מנורה בשעה שמשחקים בה, אסור לשחק בה בשבת, ואין ליתן לקטנים לשחק בה [וממילא הוא מוקצה כדין כלי שמלאכתו לאיסור].

ובענין אי מותר ליתנה לקטנים כשיודע שיחקו בה, לכאו' בשועה"ר (סי' שמג סעי' י') כתב דמותר ליתן לתינוק בשבת חפצים שיכול לעשות בהם מלאכה לעצמו, ואפילו אם ידוע שיעשה בהם מלאכה, כגון ליתן לתינוק עוגה שכתובים עליה אותיות שאסור לאכלה בשבת כמ"ש בסי' ש"מ אף על פי שהתינוק יאכלנה בודאי, כיון שמתכוין הוא להנאת עצמו אין צריך להפרישו, ומחלק שם בין איסור אכילה דאסור ליתן לקטן, לאיסור מלאכה דמותר ליתן לקטן, אולם כבר הקשה עליו בתהל"ד דמבואר להדיא במ"א (בסי' ש"א סקל"ב, והשתיקו בשועה"ר שם סעי' כ"א) דאסור ליתן לקטן בגד שתלוי בו זוג שיש בו ענבל שמשמיע קול, וחזינן דאף באיסור מלאכה שייך איסור ליתן לו בידים.

ריבוי בסעודה

בשבת חנוכה ירבה בסעודה יותר משאר שבתות.

בן איש חי (פרי' וישב שנה א' סעי' ב'), ובסדר דברי יואל לחנוכה מובא דבסעודת היום בשבת חנוכה הוסיפו פשטיד"א, וכשחל ר"ח בשבת הוסיפי עוד פשטיד"א.

שכח לומר רצה בשבת חנוכה

אם שכח לומר רצה בשבת חנוכה, כשחוזר ומברך ברכת המזון בשביל אמירת רצה, י"א דאינו מזכיר גם על הניסים.

מ"א (סי' קפ"ח סק"ג) דכיון דעל הניסים אינו חובה אינו מזכירו שנית, וכן פסק בשועה"ר (שם סעי' י"ד), אלא דיש קצת שינוי בלשונם, דבמ"א כתב "אינו מזכיר", ומשמע קצת דיש אפי'

חשש להזכיר, וכ"כ בא"ר (סקי"ז), ובשועה"ר כתב "ואינו צריך" ומשמע דרק אינו צריך ואם ברצונו להזכיר יכול להזכיר.

וי"א דמזכיר על הניסים.

בפמ"ג כתב על המ"א הנ"ל "וצ"ע", וכן במשנ"ב לא העתיק דבריו ובשעה"צ (סקכ"א) כתב דדבריו אינם מוכרחים, וכן נקטו בח"א (כלל קנ"ד סעי' ל"ט) ועוד אחרונים דצריך להזכיר, ובח"א כתב הטעם שצריך להזכיר, דכיון שלא הזכיר רצה ברכת המזון כמאן דליתא, וכנראה דמחלקותם תלוי בחקירה הידועה במי שלא הזכיר איזה הזכרה בברכה"מ שצריך לחזור ולברך, האם נחשב כמי שלא בירך כלל, או זה נחשב כמי שבירך ורק חסר לו הזכרה, ועי' שו"ת ארץ צבי (ח"א סי' כד) שתולה זה במחלוקת רבינו יהודא ור' משה מאלאוור בתוס' ברכות (כ"ו: בד"ה טעה), ויש לדקדק דבין בפמ"ג (בסי' קפ"ח סקי"ג) ובין במשנ"ב (שם, סקכ"ט) כתבו לגבי חיסרון הזכרה "דדינו כמי שלא בירך כלל", ולכן ה"ה הכא דעתם שצריך להזכיר על הניסים כיון שהוא לא בירך עדיין.

חימום לאטקע"ס בשבת

הרוצה לחמם לאטקע"ס בשבת, מניחם על גבי הקדירה המונחת מעל האש או על גבי המיחם או על קדירה או תבנית הפוכה המונחים על הבלע"ך או הפלטה, ויכול להניחם אפילו בכדי שיתחממו בכדי שהיד סולדת בו.

כדמבואר בסי' רנ"ג (סעי' ה') ובסי' שי"ח (סעי' ו') דמותר להניח דבר יבש מבושל מעל קדירה מליאה שעל גבי האש, ועל גבי קדירה ריקנית הפוכה על הבלע"ך או הפלטה נחשב כעל הקדירה מליאה, כן מובא בשבה"ל (ח"א סי' צ"א) ובסי' שבת כהלכה (פ"י סק"ה) כתב דכן היה המנהג בירושלים.

אולם עדיין יש לדון האם אין בזה משום איסור אפיה אחר בישול, דהלאטקע"ס נתטגנו בהרבה שמן וכדמבואר בפמ"ג (סי' שי"ח משב"ז סקי"ז) ובשועה"ר (סדר ברכה"נ) דזה נחשב בגדר בישול, ועתה שמניחה על הקדירה הרי זה נחשב לאפיה, דזהו צורת אפיה חימום בלא מים, וא"כ לכאו' יש בזה משום אפיה אחר בישול, דמחמרינן בסי' שי"ח סעי' ה' דאסור לעשותה בשבת, אולם בזה מותר לעשות כן כיון דהנחת הלאטקע"ס מעל הקדירה אינו נחשב בגדר אפיה, כיון דאפיה אחר בישול איסורו הוא רק כשהאפיה משנה את צורת הבישול ואת טעם הבישול שהיה לו עד עכשיו, וכמו שכתבו בתהל"ד (סקכ"ד) בחזו"א (סי' ל"ז סקי"ד) לגבי צלי אחר בישול דאינו אסור אלא כשמניחו בכדי שיקבל טעם צלי.

ואף אם יש בה ריבה [ג"עם] מותר לחממם, ובפרט כשיש בה רק מעט ממנו.

ולא אמרי' דנחשבת כדבר לח דיש בה משום איסור בישול אחר בישול, ואף דנעשה יותר לח ונוזל לאחר החימום, עכ"ז אין בזה איסור בישול, דלא שייך בהו תוספת בישול לאחר גמר בישולה, וממילא נחשבת לגבי זה כדבר יבש, כן שמעתי מהגאון ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל, ובס' מאור השבת (ח"ב) הביא עוד טעם להקל אפי' אם נאמר דנחשבת כדבר לח, עכ"ז דכיון דבכל הלאטק"ע יש רק מעט ריבה, ורובה היא דבר יבש, יש לצרף שיטת המנחת כהן (המובא בדעת תורה בסי' שי"ח סעי' ט"ו) הסובר דכל שרובו יבש סגי בכך, ושם הביא פוסקים (הגאון ר' ישראל יעקב פישר זצ"ל ועוד) דדעתם להתיר רק כשיש מעט מהריבה, אבל כשיש הרבה אזי יש להחמיר, ולכן נראה דאם מניחה רק שתתחמם מעט ולא יגיע בכדי שהיד סולדת בו ודאי דיש להקל, ואף דאין להניח דבר חי מעל האש אפי' כשכוונתו להסירה לפני שתהא יס"ב, דגזרי' שמא ישכח וישאירה שם כדמבואר בסי' שי"ח (סעי' י"ד), עכ"ז בזה אין לגזור כיון דלכמה פוסקים מותר כדכתבנו, ואף להאוסרים אין זה אלא בגדר בישול אחר בישול דיש מתירים לגמרי ואף להאוסרים יש סוברים שאינו אלא מדרבנן.

הדלקה במוצאי שבת

במוצ"ש - בבית הכנסת המנהג שמדליקין קודם הבדלה, ואף בבית הכנסת שמבדילין לאחר התפילה.

סי' תרפ"א (סעי' ב') מסקנת המשנ"ב (סקכ"ב) והביאוה"ל (ד"ה מדליקין), דכיון דנחלקו הראשונים והפוסקים (עי' הערה הבאה), האם הבדלה קודמת או נר חנוכה קודמת, לכן בביהכ"נ אין לשנות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם, ובערוה"ש (סעי' ב') כתב דבביהכ"נ יש סיבה מיוחדת להדליק קודם, כיון דשם הפרסומי ניסא רב מאד ולכן נכון להקדימו.

ובבית המנהג שקודם מבדילין ואח"כ מדליקין.

דנחלקו הראשונים איזה מקדימים, דדעת התרוה"ד (סי' ס) דנר חנוכה קודמת משום שכל מה שאפשר לאחר לצאת מן השבת עדיף טפי, לכן עדיף לאחר ההבדלה, ונכון להקדים ההדלקה משום דיש בו פרסומי ניסא, וכן נקטו השו"ע והרמ"א (שם) והמ"א ועוד אחרונים, אולם באבודרהם הביא ראשונים דמבדילין קודם, וכן נקט הט"ז ובביאוה"ל הביא אחרונים שנקטו כן, ובמשנ"ב מסיק דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ובשו"ת זכרון יהודא (ח"ב סי' רמ"ב) מובא שהחת"ס והכת"ס ומהר"ם שיק הדליקו קום הבדלה, והמנהג אצל הרבה חסידים שמבדילין קודם, וכן כתב במאור ושמש (פר' מקץ ד"ה וישא עיניו) ששמע מהרה"ק החוזה מלובלין זי"ע שאמר בשם הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע דבזה הלכה כהט"ז דמבדילין קודם וכתב שם טעם לדבר עפ"י האמת, וכן הוא בנימוקי או"ח, וכן נהג רביה"ק זי"ע, ובדרכי חיים מובא שכן נהג הגה"ק מצאנז זי"ע, אולם הוא הקפיד שיכינו ויעמידו את המנורה קודם ההבדלה.

ופסוקי "ויתן לך" אומרים לאחר ההדלקה.

מ"א בשם מ"צ, ואע"פ שפסוקים אלו הם תדירים בכל שבוע, כיון שאינם אלא לסימנא טבא, לכן נר חנוכה קודם, ולא שייך בהם הענין של תדיר קודם.

אם ביכלתו להדליק לצורך חנוכה את הנר שהשתמש לצורך ברכת מאורי האש בהבדלה, עדיף טפי להדליקו לשם חנוכה.

משנ"ב (סקי"א) דכיון דעביד בהו מצוה חדא, ליעבד בה מצוה אחריתא.

אמירת הלל בימי חנוכה (ב)

א] ראוי לומר את ההלל במנין [א].

ב] אם קורא את ההלל ביחידות יבקש משני אנשים שיאמרו עמו "הודו לה' כי טוב" דהיינו שהוא יאמר והם יענו אחריו[ב] ואם אין עמו שנים שישיבו לו אינו צריך לחפש אחריהם [ג].

ג] אם שכח "יעלה ויבוא" בתפילת שחרית של ר"ח טבת וצריך לחזור ולהתפלל שנית תפילת שמונה עשרה, יש לחלק בזה שאם מתפלל ביחידות ראוי שיחזור ויתפלל תחילה תפילת שמונה עשרה ואח"כ יאמר הלל ובדיעבד אם אמר קודם הלל ואח"כ התפלל שמונה עשרה לא מעכב, אמנם אם מתפלל בציבור ואם יקדים לחזור על תפילת שמונה עשרה יפסיד את אמירת הלל בציבור עדיף שיאמר קודם הלל עם הציבור ואח"כ יחזור להתפלל שמונה עשרה [ד].

ד] יש לומר ברכה קודם אמירת הלל ולאחריו ואף באופן ששכח ולא בירך קודם אמירת הלל מכל מקום יברך את ברכת "יהללוך" שבסיום ההלל [ה].

ה] אם שכח לברך בתחילת ההלל ונזכר באמצע אמירת הלל יברך במקום שנזכר וימשיך לומר הלאה מהמקום שאוחז בו [ו].

ו] אם סיים את ברכת "יהללוך" שבסוף הלל ביחד עם השליח ציבור יכול לענות אמן על ברכת השליח ציבור אף שהוא ג"כ אחרי ברכת עצמו [ז].

ז] התחיל לקרוא הלל ובאמצע נתעורר לו תאווה קצת לעשות צרכיו אף שהוא משער בעצמו שאין יכול לעצור את עצמו עד שיעור פרסה מותר לו לגמור את כולו [ח].

ח] אם חיסר פסוק אחד או תיבה אחת או אפילו אות אחת לא יצא ידי חובת קריאת ההלל וצריך להתחיל שוב מאותו פסוק ולגמור עד סוף ההלל [ט] ואם מסתפק באיזה פסוק חיסר ודילג יחזור לתחילת הפרק שבו נפל הספק [י].

ט] אם טעה וחשב שאין גומרים ההלל ודילג "לא לנו" ו"אהבתי" אם נזכר באמצע הלל חוזר למקום שדילג וימשיך משם כסדר ואם נזכר אחר שכבר גמר את ההלל יחזור ויאמר את כל ההלל בלי ברכה [יא].

ביאורים והוספות

(א) קיצור שו"ע סימן צ"ז ס"ד.

(ב) רמ"א (סימן תכ"ב ס"ב) דבזה נחשב כאומרו ברבים והלשון של "הודו" משמע שאומר כן לאחרים שהם יודו לה' ואף דבהודו לה' של הלל הגדול שאומרים בשבת לפני "ברוך שאמר" אומרים אף ביחידות אך כאן הוא דרך שירה ולכן צריך שיענו אחריו כמו בשירת הים.

(ג) משנ"ב סימן תכ"ב סקי"ח.

(ד) דעת תורה סימן תכ"ב ס"ב.

(ה) ביאור הלכה סימן נ"ג ס"ב ד"ה אמר.

(ו) סימן תרפ"ג ברכי יוסף סק"א ובאשי ישראל (פל"ט העה ע"ו) מביא בשם הגרח"ק שיברך ויתחיל שוב מתחילת ההלל.

(ז) משנה ברורה (סימן נ"א סק"ג) אף דאין לענות אמן אחר ברכת עצמו והרי זה מגונה אבל בברכת יהללוך דדעת הרבה פוסקים דבזה עונה אפילו אחר ברכת עצמו אף דלא נוהגין כן אך בכה"ג שאמרו ג"כ אחרי ברכת אחר וודאי יש לסמוך על זה ולענות אמן.

(ח) ביאור הלכה (סימן צ"ב ס"ב) ד"ה וקורא והטעם כיון שהתחיל בהיתר מותר לו לגמור את הענין עד סופו.

(ט) משנ"ב סימן תפ"ח ובשעה"צ סק"ב דאם יאמרנו במקום שנזכר נחשב כקריאה למפרע והקורא את ההלל בדילוג ושלא כסדר לא יצא, ומוכח בגמ' (מגילה י"ז) דהלל ומגילה שוין וכמו במגילה אם חיסר תיבה אחת לא יצא ה"ה בהלל ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן ל"ט) שחולק על דין זה וכתב שאין לדמות הלל למגילה ומקרי הלל שלם אפילו החסיר תיבה אחת ודווקא במגילה י"ל דמגילה עם כל תיבותיה ואותיותיה זו היא צורתה ואם יש חסרון תיבה אחת לא נקרא "מגילה" דלא נתנה מגילה לחצאין.

(י) משנ"ב סקכ"ז.

י] מותר לקרוא הלל בעל פה אם שגור בפיו היטב [יב] אבל יזהר מאוד שלא לבוא לידי טעות כי בקל יכול לטעות [יג].

יא] מי שעומד באמצע קריאת הלל וקראוהו לתורה יכול להפסיק באמצע ולעלות לתורה ויברך הברכות בתחילה וסוף אבל לא יקרא את הפרשה עם הבעל קורא רק יטה אוזנו לשמוע ממנו ואף אם הוא עומד באמצע הפרק יכול להפסיק אלא שעדיף אם יוכל למהר לסיים את הפרק או לפחות לסיים את הענין [יד].

יב] אם עומד בברכת יהללוך שבסוף הלל והש"ץ סיים את ברכת ההלל לא יענה אמן על ברכתו [טו].

יג] אם אין שם מי שיודע לקרות בתורה אלא מי שעומד באמצע הלל מותר לו להפסיק ולקרות [טז].

יד] אם הפסיק באמצע אמירת ההלל ושהה משך של זמן מסיבות שונות כגון שהיה אזעקה או שחטף תנומה וכדומה, אם שהה זמן קצר שלא יכול לגמור כל ההלל מתחילה ועד סוף בזמן זה אז אינו צריך לחזור לתחילת ההלל אלא למקום שפסק אבל אם שהה זמן ארוך שבמשך זמן זו יכול לסיים את כל ההלל בזה יש לחלק שאם הפסיק מדעת ולא מאונס אינו צריך לחזור לתחילת הלל אלא למקום שפסק אבל אם מחמת אונס שאירע לו כגון שנצרך לילך לבית הכסא או שהיה מקום מטונף נחלקו הפוסקים אם צריך להתחיל שוב מתחילת ההלל ולמעשה יחזור לתחילת ההלל בלי ברכה [יז]

טו] אחר אמירת הלל בימי חנוכה אומר השליח ציבור חצי קדיש ולאחר קריאת התורה ואמירת "אשרי" "ובא לציון" אומר השליח ציבור קדיש שלם עם תתקבל [יח] וברי"ח טבת ושבת חנוכה אומרים לאחר הלל קדיש שלם עם "תתקבל" ואם טעה הש"ץ בימי חנוכה בימות החול ואמר אחר הלל קדיש שלם עם תתקבל יאמר אחרי "ובא לציון" קדיש שלם בלי "תתקבל" [יט].

טז] ראוי שהשליח ציבור לא יפסיק בשיחה עד אחרי אמירת קדיש "תתקבל" [כ].

יז] אם מתחלף שליח ציבור אחר לפני אמירת ההלל בימות החול שאומר רק חצי קדיש יכול גם הש"ץ השני [כא] לאומרו אבל בראש חודש ושבת חנוכה צריך דווקא שהש"ץ הראשון שהתפלל חזרת הש"ץ של שחרית יאמר את הקדיש שאחר הלל [כב].

ביאורים והוספות

(יא) שו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן ס"ב) וטעמו דכיון שמצינו שמברכים ברכה גם על חצי הלל כגון בר"ח ושאר ימי הפסח א"כ ידי ברכה יצא אף שלא גמר את ההלל ולא הוי ברכתו לבטלה אלא שלא קיים תקנת חז"ל לגמור את ההלל ולכן יחזור ויקרא הלל שלם בלי ברכות אך באשי ישראל (פמ"א הע' ע"ז) מביא בשם הגרח"ק שאם הסיח דעתו צריך לחזור ולברך וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים ח"ד סימן ק"ה.

(יב) שו"ע סימן מ"ט סעיף א' וביאור הלכה ד"ה כגון והטעם כיון שרגילים לאומרו וכל דבר שרגילים בו מותר לאומרו בעל פה.

(יג) ביאור הלכה שם דבאמירת "לא לנו" כשאומר "אזנים להם ולא ישמעו" יכול לטעות למזמור קל"ה "אזנים להם ולא יאזינו".

(יד) משנ"ב סימן ס"ו סקכ"ו.

(טו) אשי ישראל פל"ט הערה ק' וכמו שמבואר בסימן נ"א משנ"ב סק"ב ובביאור הלכה שם ד"ה ברוך דאם עומד באמצע ברכת ישתבח לא יענה אמן על ברכת הש"ץ של ישתבח עיי"ש.

(טז) משנ"ב סימן ס"ו והטעם מפני שהוא כבוד תורה ואם אפשר יסיים עד סוף הפרק ואח"כ יקרא בתורה וימנע עצמו מלהיות הגבאי שמקריא העליות, ואם עלה לתורה והגבאי שכח שמו באמירת ה"מי שברך" ושואלו מותר להשיב לו מפני הכבוד.

(יז) משנ"ב סימן תכ"ב סקכ"ה והאופן האיך לשער את הזמן של שהייה לגמור את כולה ברמ"א סימן ס"ה ס"א כתב לענין קריאת שמע שאין משערין לפי קריאת רוב בני אדם אלא בקורא עצמו, ואם הקורא עצמו בדרך כלל קורא מהר ובפעם זו קרא לאט צריך לשער כמו שקרא עתה כ"כ באשי ישראל תשובה מ"ז בסוף הספר.

(יח) לבוש סימן תרפ"ג ס"א שכיון שאין בו מוסף מניחין את הקדיש שלם עד אחר סדר קדושה לכוללה ג"כ תוך הקדיש כמו בשאר ימי החול.

(יט) שו"ת בית שלמה או"ח סימן נ"ב.

(כ) סימן קכ"ג משנ"ב סקי"ח בשם הפמ"ג כי קדיש תתקבל הוא קדיש על כל התפילה מחזרת הש"ץ עד הקדיש.

(כא) והיינו באופן שאחר ניגש לשחרית ואילו לאמירת הלל ניגש הרב או האדמו"ר ואז יכול ג"כ לסיים ולומר את הקדיש אחר אמירת ההלל באופן שאח"כ באמירת אשרי ובא לציון חוזר השליח ציבור הראשון לעמוד ואומר את הקדיש תתקבל.

(כב) כי קדיש "תתקבל" עולה על תפילת שמונה עשרה כ"כ בהליכות שלמה חנוכה פי"ז דבר הלכה סק"ו..

קסת הסופר סימן כה

הִינֵי כְּתִיבַת מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּתְפִירָתָהּ וּבוֹ י׳ סְעִיפִים:

ב. וְכֵן לְעִנְיַן צוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת, וְהַקַּפַּת גְּוִיל, וְחֹק תּוֹכוֹת, דִּינָהּ כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה. וְנָהֲגוּ גַּם לְתַיְּגָהּ כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה. גַּם צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בָּהּ בַּחֲסֵרוֹת וְיִתֵרוֹת (מֵיהוּ בְּדִיעֲבַד אֵין לְפַסֵּל מִשּׁוּם חֲסֵרוֹת וְיִתֵרוֹת, דַּאֲפִילּוּ הִשְׁמִיט בָּהּ הַסּוֹפֵר בְּאֶמְצָעָהּ תֵּבוֹת וּקְרָאָן הַקּוֹרֵא עַל פֶּה יָצָא. אִם נִמְצָא בְּתֵבַת לַיְּהוּדִים ה״א יְתֵרָה אַחַר הַוָּא״ו עַיֵּן בְּסִימָן ר״ב ס״ק ב׳). וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שִׁיטוֹתֶיהָ שָׁווֹת. גַּם צְרִיכִין לִכְתְּבָהּ מִן הַכְּתָב וּלְהוֹצִיא כָּל תֵּבָה מִפִּיו קֹדֶם שֶׁיִּכְתְּבֶנָּה כְּמוֹ בְּסֵפֶר תּוֹרָה:

גַּם צְרִיכִין לִכְתְּבָהּ מִן הַכְּתָב [יז] וּלְהוֹצִיא כָּל תֵּבָה מִפִּיו קֹדֶם שֶׁיִּכְתְּבֶנָּה כְּמוֹ בְּסֵפֶר תּוֹרָה: [יח]

שנילי הסופר

יז) **מתוך הכתב:** צריך לכתוב המגילה מתוך הכתב כדי שלא יטעה[1], וכן אם אחד מקריא לו מן הכתב כדי שלא יטעה, כשרה[2]. ואין לכתוב בע"פ אפילו אם המגילה שגורה היטב בפיו[3]. ומכל מקום אינו צריך לראות כל תיבה בפני עצמה, אלא כדרך המעתיקים, שמעתיקים שתים ושלוש תיבות בבת אחת או יותר כפי הרגלו[4].

מתקן מגילה: כשמתקן מגילה שנמחק בו אות, [או שהיה חסר בה אות], עדיף להחמיר לתקן מתוך הכתב, אבל המנהג להקל בהגהות[5].

---

[1] רמ"א (סימן תרצ"א ס"ב). קסת הסופר (כאן).

לכתוב מתוך מגילה כשרה: בהגהות חתם סופר על השו"ע (סימן תרצא על המג"א סק"ד), ובהגהות חתם סופר על קסת הסופר (סימן ד ס"ו) כתב דמעיקר הדין צריך לכתוב מתוך מגילה כשרה, כדמשמע בגמרא (מגילה יח.) 'דמנחא מגילה קמיה וקרי ביה', דמשמע מגילה כשרה, ומה שנוהגים לכתוב מתוך חומשים מדוייקים, הוא משום דמסקינן שם בגמרא, דבשעת הדחק מותר לכתוב בעל פה למי שכל התורה מיושרים לפניו, וכיון דהוה שעת הדחק לטלטל כל פעם מגילה כתובה בגליון, התירו הסופרים לעצמם לכתוב מתוך תיקון סופרים, דעי"ז הוי מיושרים לפניו. אמנם בקסת הסופר (סימן ד' ס"ה) כתב לענין כתיבת ספר תורה מתוך הכתב, "לכן יזהר כל סופר שיהיה לפניו 'חומש' מוגה היטב ע"י בעל מגיה ומומחה שיעתיק ממנו', משמע להדיא דמותר להעתיק מתוך חומש, או מתיקון סופרים לכתחילה.

וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן ו) לדעת השו"ע אין חילוק בזה, אם כותב מתוך תיקון סופרים כשר ומוגה, או ס"ת כהלכה, או תפילין כתובים כהלכה. וצ"ע מש"כ מרן החתם סופר בהערותיו לספר קסת הסופר (סימן ה ס"ק ו) דמעיקר הדין צריך ספר תורה כשר להעתיק, וכיון שכן לדידן שמעתיקים מתיקון סופרים וכיו"ב צריך מן הדין לקרוא קודם גם לדעת השו"ע. ולא זכיתי לעמוד על זה דכיון דהטעם משום חשש טעות, א"כ מה נפ"מ אם מן ספר תורה או תיקון, כיון שדבר מוגה לפניו. וגם לשון הב"י והשו"ע (סימן לב) אינו מורה כ"כ כדבריו.

[2] משנה ברורה (שם ס"ק ט).

[3] בה"ל (שם ד"ה גם צריך וכו'). ומה שהתירו בסימן לב סעיף כט לענין תפילין כששגורות בפיו, לכתוב שלא מן הכתב, משום דהתם מצוי לכולי עלמא להיות שגורות בפיו, משא"כ במגילה.

[4] בני יונה (יו"ד סימן רעד ס"ב), הובא בקסת הסופר (סימן ד ס"ה).

כתב בע"פ: עבר וכתב בעל פה שלא מן הכתב, יש אומרים שאסור לקרוא בה אלא בשעת הדחק[6].

יח) **אמירת התיבות:** אפילו שכותב מתוך הכתב צריך להוציא כל תיבה מפיו קודם שיכתבנה[7]. כדי שלא יטעה[8], וגם כדי שתהא קדושת הבל קריאת כל תיבה ותיבה היוצא מפיו נמשכת על האותיות[9]. בדיעבד שלא הוציא התיבות מפיו קודם שכתבה, כשר[10]. ומ"מ אינו מהודר כל כך[11].

יש אומרים שאין צריך להוציא כל תיבה בפני עצמה, אלא שתים ושלוש תיבות או יותר בבת אחת כפי הרגלו[12]. ויש אומרים שלכתחילה יקרא כל תיבה בפני עצמה[13].

קרי או כתיב: בתיבות שיש בהם קרי וכתיב, צריך שיאמר בפיו כהכתיב[14].

---

[5] כתב בדעת קדושים (על שו"ע סימן רעד ס"ב ס"ק ג) "שמעתי ממה"ר אלימלך נ"י סופר סת"ם דפה שהזכירני כשמגיהים אותיות בספר תורה לכתוב מהכתב כלשון חז"ל אף אות אחד. וכן הוא נכון. אף שאותה תיבה שגורה בפיו. מ"מ סתם אמרו חז"ל גם אות אחד, אף שמסתמא אותיות התיבה שגורים. ואולי מ"מ י"ל שאיירי בתיבה שחסר ויתיר שבה רק ע"פ מסורה, ואין שגור בפיו. וכנראה שכן המנהג להקל בהגהות, ואולי רק בתחילת כתיבה אמרו כן דאסור שלא מן הכתב ולא בהגהות. ומכל מקום נכון להחמיר על עצמו גם בהג"ה. וגם במפריד אותיות דבוקות אולי שייך חסידות להגיה מהכתב".

[6] משנה ברורה (סימן תרצא סק"ט) בשם דרכי משה בשם הר"ן. והנה בבה"ל (ד"ה גם צריך) כתב שמה שלא הביא הרמ"א זאת בהג"ה, נראה משום שלא ברירא ליה דבר זה. דהנה הירושלמי תרץ שני תירוצים על הא דרבי מאיר שהיה באסיא ולא היה מגילה כתובה עברית וכתבה מפיו וקרא בה, אחד שעת הדחק שאני. ואחד, דרבי מאיר כתב שתי מגילות הראשונה מתוך פיו, וכתב את השניה מתוך הראשונה. ואח"כ גנז את הראשונה, וקרא בשניה, ומדגנז ש"מ אפילו בדיעבד אין לקרות בה. אבל הבבלי תירץ רק שעת הדחק שאני, ונוכל לומר בפשיטות דבשעת הדחק התיר רבי מאיר לעצמו לכתוב ולקרות בה לכתחילה, ושלא בשעת הדחק לא היה מתיר לעצמו. אכן בדיעבד אפשר דשרי לקרות ואין צריך לגנוז. ובקסת הסופר (סימן ד ס"ה) כתב "ואם כתב שלא מן הכתב יש אוסרין לקרות בו שלא בשעת הדחק (הר"ן בשם ירושלמי), וי"א דבדיעבד לא פסל (הר"ר מנוח)".

[7] רמ"א (שם). קסת הסופר (כאן).

[8] רש"י ותוס' (מנחות דף ל).

[9] ב"ח.

[10] משנה ברורה (שם ס"ק י).

בדעת החתם סופר: החתם סופר (שם) נקט שצריך להוציא בפיו מעיקר הדין, משום דכתיבת ספר תורה מתוך הכתב חשיבא רק כשרואה הכתב בספר תורה כשר, והא דשרינן לכתוב מתוך תקון סופרים, היינו משום שעל ידי כן חשיב ככל התורה מיושרים לפניו כמו רבי מאיר, דאז מותר לכתוב בעל פה (מגילה יח:) , וכיון דהוי שעת הדחק להניח ספר תורה לכתוב מתוכו התירו התירו לעצמם לכתוב מתוך תיקון סופרים. וחשיב כבעל פה, אבל עכ"פ לא עדיף מבעל פה. ועל כן מדינא צריך להוציא בפיו בין בספר תורה ובין בתפילין מזוזות, ובמגילה. ועיין מש"כ בזה לעיל דנקטינן שכשכותב מתוך חומש או תיקון סופרים נחשב ככותב מתוך הכתב.

[11] שו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן ו) "שלפי הב"ח יש ריעותא בס"ת ותפילין עצמן מחסרון איזה דרדא של קדושת האותיות. וא"כ נהי דקיי"ל דכל זה לכתחילה, אבל דיעבד לא נפסל כיון דסוף סוף לא טעה, וא"כ דיעבד מותר לקרוא בספר תורה כזה אפילו לכתחלה, דהא בעצם אין בו פגם כלל, אבל לשיטת ב"ח יש בו חסרון בעצמות קדושת הס"ת תו"מ, ונהי דדיעבד כשר מ"מ אינו מהודר כל כך".

[12] מקדש מעט (יו"ד סימן רעד ס"ק יד).

[13] שבט הלוי (ח"ח סימן ו). וזה לשונו "הנה ברור שאין להמקדש מעט כל ראיה מההלכה, אדרבה לשון הפוסקים צריך לקרוא כל תיבה ותיבה משמע יותר כל תיבה בפני עצמה. איבעית אימא מטעם טעות שזה העיקר כמו שכתבו רש"י ותוס', ואיבעית אימא מטעם הב"ח דיותר שייך בזה התפסת דקדושת הבל פיו על מה שלפניו מקריאת הרבה תיבות לפני הכתיבה, וכיון שהמציאות מראה שזה יכול לגרום לטעות (עכ"פ בדורנו אנו) פשיטא דלכתחילה ומהודר לקרוא כל תיבה בפני עצמה, ולא כמה תיבות בבת אחת. ומטעם טעות עוד יותר מהודר לקרוא כל אות בפ"ע כמובן".

[14] קסת הסופר (לשכה"ס סימן ד ס"ק ו) דהטעם שיש לקרוא בפיו כדי שלא יטעה, לכן צריך לומר דווקא כמו שכתוב.

ג. צְרִיכִין לְהַנִּיחַ בַּתְּחִלָּה קְלָף חָלָק שִׁעוּר כְּדֵי לְהַקִּיפָהּ [ט], וְנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת לָהּ עַמּוּד [כ] [עַמּוּד שֶׁל עֵץ כא שֶׁהַסֵּפֶר נִגְלָל עָלָיו] כְּלָל לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוֹפָהּ:

שנילי הסופר

יט) קלף חלק בתחילת המגילה: צריך להניח קלף חלק בתחילת המגילה בשיעור כדי להקיפה בה, ונגללת מסופה לתחילתה[15]. ובדיעבד שלא שייר בתחילת המגילה קלף חלק כדי להקיפה בו, כשרה ומותר לקרות בה לכתחילה[16].

כ) עמוד למגילה: דעת המחבר[17] שיש לעשות למגילה עמוד בסופה[18], וכן נוהגים הספרדים[19]. אמנם כתב הרמ"א שמנהגינו שאין עושין עמוד[20]. ויש מהמירים לעשות עמוד בסופה[21].

---

15 כתב בשו"ע (או"ח סימן תרצא ס"ב) "וצריכה עמוד בסופה, וחלק בראשה כדי להקיפה בו". קסת הסופר (כאן). וכתב בלבושי שרד (שם), דגם הנוהגין כהרמ"א שלא לעשות עמוד בסופה [עיין לקמן], מ"מ מניחין קלף חלק בראשה, כדי שהקלף החלק יכסה את המגילה, וגולל מסופו לתחילתו, וכן המנהג. והבא במשנה ברורה (שם ס"ק טו).

16 כתב הרמב"ם (פ"ט מהלכות ספר תורה הלכה ב) לענין ספר תורה וז"ל: "ויניח מן העור בתחלת הספר ובסופו כדי לגול עמוד. וכל השיעורין האלו למצוה, ואם חסר או הותיר לא פסל". וכן נפסק בשו"ע לענין ספר תורה (יו"ד סימן רעג ס"ה) "כל אלה הדברים אינם אלא למצוה מן המובחר ואם שינה כשר". וקאי גם על המבואר שם בשו"ע (ס"א) "ויניח בתחלתו ובסופו כדי לגול על העמוד וכו'". וכ"כ במשנת הסופר (סימן כח סקי"ב) דבדיעבד אינו מעכב דזהו רק מצוה מן המובחר.

והנה לפי המבואר בר"ן (דף ו: בדפי הרי"ף ד"ה ומסתברא) דמה שלומדים מגילה מספר תורה היינו לדברים הפוסלים ספר תורה כתפירה בפשתן וכו', אבל דברים דאינם פוסלים ספר תורה, כגון אורך השיטין וכדומה, במגילה כשר אף לכתחילה. לפי"ז פשוט שאם אין קלף מתחילה כדי להקיפה כשר לכתחילה.

וראוי לציין שבספר יוסף אומץ (אות תתרצא) כתב, "וגם הרבה סופרים אינן נזהרין להניח גויל חלק בראש המגילה קודם התחלת הכתב, בערך שיוכל לגלול בו כל המגילה בחלק ההוא, וזה נגד דעת כל הפוסקים, רק שמסופקני אם הדברים האלה רק למצוה או אפילו לעכב, לכן נראה לי דמספק אל יברך על מגילה כזו, דספק ברכות להקל. אכן העושים מגילותיהם כזה צריכין ליתן הדין, שמפני הוצאה מועטת אין מקיימין מצוה זו כדינה כל שנה בשנה".

17 סימן תרצא ס"ב.

18 מקור הדין: בב"י (שם) מהא דאיתא בגמרא (ב"ב יג:) "ת"ר הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד, מדבק ועושה לראשו כדי לגול עמוד, ולסופו כדי היקף". וכתב רש"י כדי לגול עמוד, מניח קלף חלק לגלול על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו. וסופו כדי לגול היקף, בסופו מניח חלק כדי לגלול בו כל היקפו, שאין עושה שני עמודים לגוללו לאמצעו, כמו שאנו עושין לספר תורה, אלא גוללו מתחילתו לסופו, וכורך החלק על כל ההיקף, עכ"ל. ולפי הגירסא ברש"י נמצא דהעמוד הוא בראשו.

אמנם התוס' (שם ד"ה ועושה) כתבו נראה לר"י דגרסינן ועושה בראשו כדי היקף, ובסופו כדי לגול עמוד. אשר לפי זה נמצא דהעמוד הוא בסופו. וכתבו התוס' דהרשב"א מקיים גירסת הספרים, אבל דווקא התם עושה עמוד בראשו, כיון דמדביק תנ"ך ביחד, ואינו כבוד לתורה שהתורה יהיה נכרכת סביב הנ"ך, כאילו נעשה שומר ללכלוך, לכן עושה העמוד בראשו כדי שתהא התורה מבפנים והנ"ך בחוץ. ולפי"ז כשעושה מגילה לחוד גם להרשב"א יעשה עמוד בסופה.

והנה הטור (שם) כתב 'וצריכה עמוד בראשה וחלק בסופה כדי להקיפה בו הכל כספר תורה". וכתב הב"י שמש"כ הטור 'הכל כספר תורה', בשאר דברים הוי כספר תורה ממש, ולענין עמוד בראשה וחלק בסופה הוי כספר תורה המדובק עם נביאים וכתובים.

והקשה הב"י למה סתם הטור היפך מדעת התוס' הר"ש והרא"ש דלעולם העמוד הוא בסופה. ומתרץ דס"ל להטור כיון דדין מגילה כספר תורה, אבל אין לדמותה לספר תורה שאין בו אלא תורה לבד, שאז עושים לה שני עמודים, אלא לתורה המדובקת לנביאים וכתובים, שאין לה אלא עמוד אחד, לכן כי היכי דהתם הוי עמוד בראשה, הכי נמי במגילה העמוד בראשה. אלא דדחה דבריו וכמו שכתבו התוס' דשאני התם דמפני כבוד התורה נגעו בה, דאינו כבוד לתורה שהתורה יהיה נכרכת סביב הנ"ך כאילו נעשית להם שומר ללכלוך, אבל במגילה דלא שייך בה הך טעמא, הרי הוא ככל הספרים שעושה עמוד בסופו, וכדי היקף בתחלתו. להכי נהגו העולם לעשות עמוד למגילה בסופה. וכן פסק בשו"ע "וצריכה עמוד בסופה וחלק בראשה כדי להקיפה בו.

כא) עמוד מעץ / מכסף וזהב: להנוהגים לעשות עמוד למגילה, [וכן עצי חיים של ספר תורה], אין קפידא לעשותו דווקא מעץ, ואם עושהו מזהב או כסף יש בזה משום זה קלי ואנוהו.[22].

תפירת העמוד למגילה: יתפור העמוד למגילה בגידי בהמה או חיה טהורים.[23] ואם תפר את העמוד למגילה בחוט משי או פשתן כשרה[24].

---

[19] כתב בקול יעקב (סימן תרצא אות כ) "ואנחנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל, וכ"כ שכנה"ג (הגב"י אות ה') דבספרד נהגו כמו שכתב המחבר וכו'. וכתב שם מט"י דבדיעבד אם קרא בה בלא עמוד יצא ידי חובתו לכו"ע, אבל השו"ג כתב דלכ"ע בלא עמוד פסולה, על כן אם יש אחרת יקרא בשניה בלא ברכה".

[20] שם וז"ל "גם נהגו שלא לעשות לה עמוד כלל בסופה". והטעם כתב הב"ח (שם) "במלכותינו נהגו שלא לעשות לה עמוד כלל. ואולי מפני מחלוקת הפוסקים בדין זה נהגו כן דשב ואל תעשה עדיף, ובדרשות מהרי"ל כתב טעם אחר על מנהגנו ולא מתיישב לענ"ד" וכ"כ הט"ז (שם סק"ב) "נראה הטעם דיש מחלוקת בין הגדולים הראשונים אם לעשות עמוד בראשו או בסופו, על כן לא נהגו כלל לעשות עמוד".

והנה הפמ"ג (משב"ז שם סק"ב) הוקשה על טעמו של הט"ז ולא הבינותי, דהא מניחין חלק כדי היקפו בראשו, וכמו שיש מחלוקת בעמוד או בראשו או בסופו, כן יש מחלוקת בחלק. וכיון שכן היה להניח חלק בראש וסוף. ועוד, דעושין מעשה וגוללין מסופו לראשו. גם היה אפשר לצאת בעמוד ב' הדעות לעשות עמוד בראשו וסופו". והנה בביאור הגר"א כתב על דברי הב"ח והט"ז "והיא תמיהה גדולה וצע"ג", והובא במשנה ברורה (ס"ק טז).

והנה במהרי"ל (מנהגים הלכות פורים אות טז) הביא בשם מהר"י סג"ל ליישב המנהג שאין עושים עמוד למגילה, משום דבגמרא (מגילה ז.) איתא מ"ד דמגילת אסתר לא ניתנה לכתוב על ידי הנבואה ולא מיתקרי ספר, וראיה דאין אנו נזהרין מליגע בה ערום כמו שנזהרים בספר תורה, וכדאיתא כל הנוגע בס"ת ערום נקבר ערום בלא אותה מצוה.

ובערוך השלחן (שם ס"ז) כתב הטעם למנהג שאין עושים עמוד, "ועוד נלענ"ד בטעם העולם דבאמת בגמרא וירושלמי לא נזכר עמוד במגילה, רק בשארי ספרים, וס"ל דכמו דשארי ספרים נגד ספר תורה לפי שאן קריאתן תמיד נתמעטו בעמוד [שעושין רק עמוד אחד, כיון שאין קריאתן תדיר], כמו כן מגילה שאין קריאתה רק פעם אחת בשנה, אין צריך עמוד כלל. ובימי הראשונים שעשו עמוד במגילה, מפני שהיו לומדים בה לפרקים, בעוד שלא היה דפוס בעולם, משא"כ אצלינו שהיא רק פעם אחת בשנה, אין צריך עמוד כלל, ודו"ק".

[21] בפסקי הגר"א כתב שדעת הגר"א כהשו"ע לעשות עמוד אחד בסופו. ובקול יעקב (סימן תרצא אות כ) כתב שע"פ קבלת האר"י ז"ל יש לעשות עמוד. וכתב בליקוטי חבר בן חיים, (מנהגי החתם סופר פרק ט אות ו) שבמגילתו של החתם סופר היה עמוד בסופה.

[22] כתב ברש"י (שם, ד"ה ועושה בראשו כדי לגול עמוד) "מניח קלף חלק לגלול על גבי **עמוד של עץ** שהספר נגלל עליו", וכ"כ בלבוש (סימן תרצא סא) "וצריך להניח בסופה קלף חלק כשיעור כדי לגול ב**העמוד של עץ** לגוללה בה". הרי לנו שיש לעשותו מעץ. אמנם בקובץ תשובות (ח"א סימן קיא) כתב שלא דברו חכמים אלא בהוה, וכיון שאין העמודים לעיכובא, ואינו אלא ענין של נוי, לכן אם יעשה עמודים ממתכת מכסף וזהב שפיר דמי, ויש בזה משום זה קלי ואנוהו. ובספר תורת הלוי (בסוף הספר) הביא מכתב מהגאון בעל מחשבת הלוי זצ"ל בשם אביו מרן בעל שבט הלוי זצ"ל, לענין אם מותר לעשות עמודים לס"ת ממגנזיום, שהוא חומר ממתכת שמשקלו רבע ממשקל העץ, וכתב שם והבאתי הדברים לפני אדוני אבי שליט"א ואמר לי דבוודאי ע"פ הלכה אין סיבה לאסור זה, מ"מ גם אם יעשו יהא בהקפדה שלא יעלימו במשך הזמן עצי חיים כנהוג עד עתה.

[23] שו"ע (יו"ד סימן רעח סעיף ב) לענין תפירת העצי חיים בספר תורה.

[24] ברמ"א (שם) כתב לענין ספר תורה, "ובשעת דחק שאי אפשר לתפרן בגידין, אם נתפרה במשי סביב העמודים קורין בה. מיהו אם אפשר לתקנה בגידין, אע"פ שכבר נתפרה במשי אין קורין בה עד שיתקננה". ובפתחי תשובה (שם סק"ג) הביא שבדגול מרבבה תמה על הרמ"א, דהתרומת הדשן מיירי לענין תפירת היריעות אהדדי, אבל לענין העמודים אפילו לא נתפרו כלל בהיריעה, ואין שם במה לתפור כשר. וכן השיג בספר בני יונה שהרי אפילו לא נתפרו העמודים כלל ליריעה כשר. וכ"כ גם בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רעו, והובא בפתחי תשובה שם) שנתפרים אפילו במשי, אך אין לעשות כן לכתחילה, עי"ש.

זכות הגליון בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר אהרן צבי מיטטעלמן הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בארא פארק יע"א

לרגל שמחת נישואי בתו תחי' למז"ט בשעטו"מ

ישאו ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות מכל יוצ"ח
רב תענוג ונחת דקדושה, במידה טובה מרובה וגדושה
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

בעתירת וברכת

מערכת "קול התאחדותינו"

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת שרה פייגא הירש ע"ה

ב"ר נטע ניסן ז"ל

נלב"ע ל' כסלו

תנצ.ב.ה.

הונצח ע"י בנה ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר מרדכי אלעזר הירש הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' וויליאמסבורג יע"א

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ז כסלו

הגה"ק רבי חיים מטשערנאוויטץ
[בעל "באר מים חיים"]

צור קודש מחצבתו

איש חסיד וירא אלוקים היה ר' שלמה טארר, הוא דר בעירה הסמוכה לבוטשאטש אשר בחבל גאליצי', ויהי האיש עובד אלוקים באמונה ובתם לבב, בעיירתו מתהלכות שמועות וסיפורים מדהימים אודות צדקתו ומסירות נפשו לכל דבר מצוה, מוכן ומזומן הוא להפקיר את נפשו ומאודו למען קיים מצוות בוראו, פע"א ומשום סיבה כל שהיא שכח למכור את הי"ש שבבית המזגה שלו לנכרי בערב פסח עד שעבר עליו הפסח, הוא הכין את עצמו לקיים המצוה בכל מאודך ובדעתו לשפוך את כל הי"ש ללא כל התחכמות, הוא ציוה לאשתו להכין סעודה גדולה וזאת לבטא את שמחתו שמוסר כל ממונו למען מצוה אחת, הוא פקד על משרתו שיקרא לערלים שינגנו והוא עמו שפך את הי"ש ובשעת מעשה כרכר ורקד בכל עוז ובהתלהבות עצומה, בני הכפר הערלים הלכו מיד לאדון הכפר וסיפרו לו שר' שלמה בעל בית מזיגת הי"ש נשתטה ויצא מדעתו וזה לו האות כי שפך את כל הי"ש לעיניהם ועוד רקד בזמן איבוד הי"ש, האדון ציוה מיד לסלקו מהכפר, וכך יצא ר' שלמה נקי מכל נכסיו בקיומו ע"י כך מצוה של ביעור חמץ.

בימים ההם ור' שלמה נודד ממקום למקום בעירום ובחוסר כל, ביום מן הימים הגיע אליו שמועה רעה, שאחיו שהי' עתיר נכסין מת ולא השאיר אחריו בנים, אלמנתו נשארה כבולה ללא אפשרות לינשא עד שיבא אחי בעלה והוא ר' שלמה כדי לקיים בה מצות חליצה, אבל היא בידעה מה רב המרחק בין מקומה למקום מגוריו של ר' שלמה כמעט ונתייאשה, ולא עלה בדעתה שיבוא לחלצה, והיא תשאר עגונה כל ימיה, ברם לא איש כר' שלמה יחרד וילפת מלעבור מרחקים עצומים למען קיום מצות ה', הוא שם נפשו בכפו ויצא אל מקום אחיו המנוח, שבועות וחדשים מרובים ארכה נסיעתו הקשה, ללא פרוטה בכיסו וללא בגד ראוי שיגין עליו מפני רוחות ושלגים, והוא בשלו, מטרה אחת ויחידה לו, להוציא אשת אחיו מכבלי עגונה, ובמטרה קדושה זו לא עכבוהו גשם ושלג רוח וסערה, ויהי בעת היפרד ר' שלמה מעמה לאחר שהתירה מכבלי עיגונה, הפצירה בו במאוד שיואיל ליהנות מהטוב הרב שנתן לה האלוקים, ותושט לו מלא חפנים זהובים, אך הוא דחה בשתי ידים באמרו שאין בדעתו ליהנות ממצוה כה נדירה כמצות החליצה שהגיעה לידו ע"י נסיונות ויסורים קשים עד למאוד, בשובו משם נגלה אליו אליהו הנביא ובישרו שבזכות המצוה שקיימה תוך מסירות נפש עצומה יזכה שיוולד לו בן בעל נשמה גבוהה וקדושה, אשר אור תורתו וקדושתו תאיר ותזרח על פני תבל, ואכן לתקופת השנה נולד לו בן ויקרא שמו בישראל חיים, שהתפרסם כעבור שנים על שם ספרו "באר מים חיים" הלא הוא הרה"ק ר' חיים מטשערנאוויץ זי"ע.

ואלה תולדות

הרה"ק ר' חיים מטשערנאוויטץ נולד בשנת תק"כ בכפר הסמוכה לבוטשאטש לאביו ר' שלמה שהי' מרביץ תורה בק"ק הורודנקא, אחיו של ר' צבי מפודהייץ (חותן הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע) מצאצאי הב"ח והחלקת מחוקק.

ימי ההילולא

כ"ז כסלו

- **רבי שאול אב"ד לובלין ב"ר מאיר מאוסטראה בעל מאיר נתיבים - תקמ"ח**
- **רבי שמואל אב"ד פויזנא ב"ר משה פנחס (בית שמואל אחרון) - תקס"ז**
- **רבי חיים מטשערנוביץ ב"ר שלמה (באר מים חיים) - תקע"ג**
- **רבי חזקי' פיביל פלויט אב"ד שוראני (ליקוטי חבר בן חיים) ב"ר חיים - תרנ"ה**

כ"ח כסלו

- **רבי חזקיה די סילוא ב"ר דוד (פרי חדש) - תנ"ח**
- **רבי עוזיאל מייזליש (עין הדעת טוב) ב"ר צבי - תקמ"ו**
- **רבי ישראל משולם זלמן אב"ד לאנדאן ב"ר יעקב מעמדין - תקנ"ה**
- **רבי אהרן מפעלשטיין ב"ר צבי ארי' - תרס"ז**
- **רבי ברוך דוד מקלינקוביץ ב"ר מרדכי דוב מהארנסטייפל - תרפ"ו**

כ"ט כסלו

- **רבי גדליהו מליניץ (תשואות חן) ב"ר יצחק - תקס"ד**
- **רבי ארי' ליבוש הלוי הורוויץ אב"ד סטאניסלאב ב"ר אלעזר (פני ארי') - תר"ד**
- **רבי צבי הירש מרדכי ב"ר אברהם משה מפאשיסחא - תרכ"ז**
- **רבי שלמה הכהן מווילנא ב"ר ישראל משה (חשק שלמה) - תרס"ו**
- **רבי מנחם נחום יוסף בן ציון טברסקי ב"ר מרדכי מקאריסטשוב - תרס"ט**

ימי ההילולא

א' טבת

- **התנא הקדוש רבי אבא**
- **רבי יאיר חיים בכרך [חוות יאיר]** (תע"ד)
- **רבי נפתלי הירץ מברעזאן** (תר"ה)
- **רבי שאול מטבריה** (תרי"ג)
- **רבי צבי הירש מפרעמישלאן** (תרט"ז)
- **רבי חיים מקראשנאוויץ** (תרע"א)
- **רבי אהרן גרינפעלד מוויטקא** (תר"ס)

ב' טבת

- **רבי יעקב סלאנים מהברון** (תרי"ז)
- **רבי אברהם משה מפרשיסחא** (תקפ"ט)
- **רבי יעקב צבי ראבינאוויטש מפאריסוב [עטרה לראש צדיק]** (תרמ"ט)
- **רבי משה חיים מאלטשטאט** (תרנ"ח)
- **רבי מרדכי זאב ארנשטיין מלעמבערג** (תקמ"ז)
- **רבי יעקב אבן ציר מפאס-מאראקא [שו"ת משפט וצדקה ביעקב]** (תק"ג)

ג' טבת

- **רבי אליעזר זאב מבאטשעטשא** (תרי"ב)
- **רבי אברהם בראנדוויין מסטרעטין [דגל מחנה יהודה]** (תרכ"ה)
- **רבי מרדכי מיכלאוויטש מראדוויל** (תרס"ה)
- **רבי מרדכי ברודא ממיאווא [שו"ת מהר"מ ברודא]** (תרמ"ג)

עוד בהיותו יניק וחכים כבר החלה רוח ה' לפעמו וראו בו כי לגדולות נוצר ולאילנא רברבא יתעביד, ושעל הנער הזה בישר אליהו הנביא שאורו יאיר על פני תבל.

בצעירותו נשלח ע"י אביו ללמוד תורה בבוטשאטש שהיתה עיר גדולה לאלוקים חבירו היה הרה"ק ר' אברהם דוד מבוטשאטש בעל ה"אשל אברהם" ו"דעת קדושים" בבוטשאטש אם כי היה גדול ממנו בשנים, ויחד קיבלו את תורתם מפי רבם הגאון רבי צבי הירש קרא אב"ד בוטשאטש ובעל "נטע שעשועים".

באותו זמן החל גם להסתופף בצל רבו המובהק הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, שם התבלט כאחד המיוחדים שבחבורה, כשרבו מרעיף עליו אהבה וחיבה מיוחדת, הדבר בא לידי ביטוי עז בהסכמתו של הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זי"ע (בנו של הרה"ק מזלאטשוב זי"ע) על ספרו "שער התפילה", וז"ל: "ראיתי וידעתי מטעם עריבות חיבת ידידות מכבוד אבי אדמו"ר הרב הקדוש החסיד המפורסם לכל באי עולם מוה"ר יחיאל מיכל זלה"ה אליו, שחיבבו ביותר ויותר, כבבת עינו היה אצלו ואהבת עולם חיבבו". כמו כן ביקר בהיכלי הקודש של המגיד הגדול ממעזריטש, הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, והרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע.

על כס הרבנות

לפני הכהנו כרב בעיר טשערנאוויץ כיהן כרב בעיר קוזובא ואח"כ בעיר קריפטץ, אך שם לא האריך ימים על ממלכתו, וסבל רבות מתושבי העיר שהוכיחם רבות שישובו מדרכיהם הרעים, לבסוף מחמת ריב שפרץ בינו לבין תושבי העיר שלא אבו לקבל את תוכחתו, נאלץ לעזוב את העיר.

בשנת תקמ"ט נקרא לכהן פאר כרבה של טשערנאוויטץ אשר בגליל בוקאבינא, שם הנהיג את עדתו ברמה, אשר אהבוהו אהבה עזה, לאחר כמה שנים התמנה לרב הגליל של בוקובינה כולה, ואף אושר והוכר רשמית ע"י השלטונות האוסטרים ששלטו שם באותה העת.

בגלילות בוקאבינא וולחייא, היו התושבים נמנים על פשוטי עם ובעלי נפש גסה, הרה"ק בענותנותו הגדולה התהלך עמם באהבה וחיבה ובדרכי נועם היטה את אורחותיהם לטובה, בכל מקום אליו הגיע לא נח ולא שקט עד אשר ביסס שם את יסודות היהדות, על ידי ייסוד בתי מדרשות והחדרת החינוך הטהור לצעירי המקום, כאשר הוא מרעיף עליהם אהבה וחיבה, ומשפיע עליהם מהודו ומיראתו הטהורה.

מספרים זקני העיר טשערנאוויץ מה ששמעו מאבותיהם שמוראו וחיתתו של הרה"ק הי' על פני כל אנשי העיר ותקיפותו ועוז רוחו בענינים הנוגעים לכבוד שמים, עוברות כחוט השני בין כל שנות רבנותו, מעולם לא נרתע למחות בידי פורצי גדר, גם כאשר נגע הדבר לכבודו, אלו שהעיזו להמרות את פיו היתה בם יד ה' ונענשו קשות, כאשר סירב אחד לצו בי"ד היה הרה"ק קורא מתוך החומש את העונש הקבוע לו, וכפי שמסופר על איש אחד שקרא לו שיבוא להתדיין לפניו ולא רצה לבוא, והיה שולח שליחים להתרותו, ומשלא נענה לשלוחים לקח את החומש בידו וקרא את העונש למי "שלא ישמע לכהן שבימיך שאנוכי אדרוש מאתו", ומיד נענש המסרב במיתה רח"ל.

בעירו היה גר בעל מנגן נפלא ושמו שמעון, בשירתו הנפלאה היה כובש את ליבם של יהודי העיר, עד אשר באחד הימים החליטו פה אחד עם ראשי הקהילה למנותו כחזן בית הכנסת בעיר, הרה"ק אשר נודעו לו דרכיו המקולקלים של אותו חזן, לא אבה ליתן את הסכמתו לכך, אולם דעתו לא התקבלה על ראשי הקהילה שחשקה נפשם בשירתו של אותו שמעון, כשנוכח הרה"ק כי מחלוקת גדולה תצמח באם יצא נגדם בעוז ובתוקף, שלח לידידיו הרבנים הגאונים מכתב כתוב ברמיזה: "שמעון דורש כל אתין שבתורה, "את" החזיר, "את"

הנבילה, "את" הטריפה, כיון שהגיע ל"את" ה' אלוקיך תירא פירש", במכתב תשובתם כתבו אלו, כי למען הרבות שלום ימנע מלהכריז מלחמה נגדם, בסוף תשובתם הביעו אלו את תקוותם כי בוודאי ימצא ברוב תבונתו דרך מחוכמת להדיח את שמעון ממשמרתו, בסופו של דבר אכן נתמנה אותו שמעון למשרה הרמה, הרה"ק ניסה לקרבו ולדבר על ליבו שיחדל ממעשיו המקולקלים, אולם כשנכח לראות כי דבריו נופלים על אזנים ערלות החליט לפעול בדרך אחרת, הוא החל להתיידד עמו, בכל סעודה שהסב בה הגיש לו הרה"ק כוס יין ישן, וכך הרגילו בשתיה, עד שבמשך הימים התחיל הלה להתגולל ברחובות העיר אפוף שכרות ונתבזה כאחד הריקים, אנשי הקהל אשר הדבר הסב להם בושה וחרפה, העבירוהו תיכף ממשרתו, ואז נוכחו הכל לראות כח ראייתו העמוקה של רבם ומיהרו לפייסו.

עשרים ושלש שנים ארכה כהונתו, עד אשר פרצה המלחמה בין אוסטריא לראמעניא, וכתוצאה מכך עבר כל חבל בוקאבינא לידי האוסטרים שהחלו להצר את צעדי היהודים כשגזרו לאסור תפילה בציבור, וכן על חובת הלימוד בבתי"ס הממשלתיים. הרה"ק לחם בנגדם בכל עוז כאשר הקהיל קהילות ברבים ולימד את עדתו תורת ה', ובזה הצית כאש את זעמו של שר העיר וציוה לאסרו בבית האסורים, ורק לאחר מאמצים רבים של אנשי קהילתו הצליח להשתחרר אבל הוא נאלץ לעזוב את העיר, בצאתו את העיר פקד על משמשו שנשאר בעיר שישים עינו על הביהמ"ד וישמרנו מכל משמר, מאוד מאוד החשיב והעריך הרה"ק את בית מדרשו וקדושה מיוחדת שררה עליו, וסיפרו זקני העיר טשערנאוויטץ כי הביהמ"ד עמד מול פרעות ומלחמות רבות שהי' מנת חלקם של תושבי בוקאבינא, ובעוד שכל הבתים הסמוכים אליו נהרסו עד היסוד, עמד הביהמ"ד על תילה רבות בשנים, ועד היום בנוי לתלפיות ביהמ"ד הנקרא ע"ש ה"באר מים חיים".

לארץ החיי"ם

או אז התכונן למלאות את שאיפתו העזה מאז, לעלות ולחונן את עפרה של הארץ הקדושה, ויהי בצאתו מן העיר טשערנאוויטץ יצאו אנשי העיר ללוותו כשלא יכלו להיפרד מרבם ומאורם, הרה"ק הבטיח להם אז שלעולם יהא נקרא ע"ש העיר הזאת טשערנאוויטץ, ואכן ע"ש זה נקרא עד היום הזה על אף ששימש ברבנות בכמה עיירות.

בדרכו לא"י עבר דרך העיר בוטשאן ולהפצרת בני העיר נעתר לכהן פאר בעירם, כמו"כ כיהן אח"כ בעוד כמה קהילות שונות וחשובות, מוהילוב, וקישינוב, עד אשר עלה בידו להגשים את מאויו לעלות לא"י שם השתקע בעיה"ק צפת, ובה חי את שארית ימיו בקדושה ובטהרה עד יום הסתלקותו לגנזי מרומים ביום כ"ז כסלו נר שלישי דחנוכה שנת תקע"ח לפ"ק, מקום מנוחתו הוא בבית החיים בצפת במערה הנקראת "מערת הבאר מים חיים" הנמצא בקרוב מקום לציון הבית יוסף, בין הב"י ובין האלשיך הק', וזה נוסח מצבתו: פ"נ הרב ר' חיים בהחסיד ר' שלמה מבאטישאן נלב"ע ביום כ"ז כסלו תקע"ח.

ביום השביעי נתעל"ה

נודעת ומפורסמת עבודתו הנוראה והשגותיו הנפלאות ביום שבת קודש, עד שהעידו עליו כי לאחר בואו מבית המרחץ נשתנתה צורתו לבלתי הכר והי' נדמה לאיש אחר, ויש שאמרו כי קומתו היתה מזדקפת מערש"ק אחרי המקוה עד מוצש"ק וגדלה במידת ראש.

ובספר קדושת יעקב מביא מה ששאל המחבר את אביו ר' משולם נתן מרגליות שהסתופף בצילו של הרה"ק מטשערנאוויטץ, וז"ל שם: "שאלתי את אבי ז"ל, אם אמת הדבר מה שאומרים כי מן ערש"ק אחר טבילתו עד אחרי שב"ק גבה במידת ראש, והשיב לי: בני, אתה ידעתי כי אין דרכי לגזם וגם לא מדותי בקומתו, אך זאת אומר אני לך בעדות ברורה, כי ראיתי אותו בכל ערש"ק בלכתו אל המרחץ ובבואו משם, וממש לא בא אותו האיש שהלך, ונדמה כליל לאיש אחר בצורתו בקומתו ובכל תואר גופו הקדוש היה משונה מבראשונה", כן היו אחדים שפי' ענינה של הגבהה זו שבמשך ימי החול התהלך בכפיפת קומה ולא כן הי' בשב"ק, ומש"ה נדמה הי' כן, אולם בספר מגדל עוז מביא בשם הרה"ק הצמח צדק מליובאוויטש שאמר שאפשר להאמין בזה שהרי בעינינו ראינו שהרה"ק הבעל התניא זי"ע ביום שנתמנה לרבי גבהה קומתו במידת ראש ונשאר כך כל ימי חייו.

דרכו בקודש היתה להתפלל בעצמו לפני התיבה כל התפילות ולקרוא בתורה בשבתות וימים טובים, ואש קודש בערה בו אז ובקע רקיעים בתפילתו, ורק כשהיה תלמידו הרה"צ ר' משולם נתן מרגליות שובת אצלו היה מכבדו בקריאת התורה, והי' מתבטא אליו: "אילו זיכני השי"ת בכלי נגינה כמותך הייתי רק צועק ומרנן להשי"ת כל המעת לעת של שבת קודש".

לגודל להב השלהבת שבערה בו מקדושת השבת לא הי' מסוגל לישון, ומסופר כי פעם כאשר ראה בשב"ק יהודי ישן שנת ישרים מיהר לזלף עליו מים חיים בחושבו לגודל מדרגתו כי וודאי נתעלף, לאחר שעמד על טעותו, מיהר לפייסו, ולאות כן הניח את ידיו הקדושות על ראשו ובירכו, מני אז נבצר הי' מאותו יהודי לישון ביום השבת.

שגור הוא בפי כל העובדא הידועה שפע"א נקלע יהודי כפרי אחד בערש"ק לטשערנאוויץ לרגל מסחרו, כשסכום כסף גדול בחיקו, וכיון שלא הי' לו שם שום מכיר או מודע שיוכל להפקיד אצלו ממונו עד צאת השבת גמר בדעתו למסור את ממונו לרב דמתא ובוודאי הוא איש מהימן, וכן עשה, באותו ערב שבת נכנסה אל הרה"ק אשה ענייה בבכי מר, היות ובתה צריכה להכנס לחופה בו ביום ומפאת שאין לה לסלק את הנדוניא לא רוצה החתן בשום אופן ללכת אל החופה ורוצה

לנתק את כל קשרי החיתון, דבר שיגרום בושה וחרפה להכלה ולכל המשפחה, הרה"ק נתן לה תיכף את צרור הכסף שזה עתה קיבל ואמר לה מהרי לסלק את את הנדוניא ועוד היום הכניסי את בתך לחופה, האשה יצאה מאת פני הרב בשמחה ואושר ששמחתה לא תופר ועוד באותו יום נכנסה בתה לחופה, עם יציאת השבת הגיע הלה לבית הרב לגבות את פקדונו, הרה"ק התנצל לפניו וסיפר לו אשר הציל בת ישראל ומשפחתה מקלון גדול וזה נעשה ע"י מעותיו, והוסיף כי הוא מבטיחו שתוך כמה ימים יחזיר לו כספו בשלימות, ולעת עתה מברכהו שיצליח פי כמה בכל עסקיו, ואכן ההצלחה האירה לו פנים במאוד והרויח סכום גדול אשר לא תיאר כלל לעצמו, היהודי שוב לא רצה לקבל את הסכום מאת הרה"ק על אף הפצרותיו ותחנוניו באמרו שכבר הרויח פי כמה מהסכום שמסר לידי הרב וברור לו שזאת היתה לו ע"י ברכתו, הרה"ק שאל אותו, במה אברכך, הלה לא היה לו שום מענה בפיהו, ויאמר לו הרה"ק: בעבור הנסיון שעמדת שלא חפצת לחלל את השבת, ומסרת כספך לאיש בלתי מוכר לך, ומצוה זו גררה מצוה אחרת שהצלת משפחה שלמה מקלון, ע"כ אברכך שתרגיש את טעם השבת כפי שאני מרגיש כל ימי חיך, ויהי בבוא האיש לביתו כבר ביום הרביעי נתלהבו בקרבו רשפי אש שלהבת קדושת השבת והיה נהפך לאיש אחר, וההתלהבות הלכה וגדלה עד שכבר בערש"ק הפיל פחד על כל בני ביתו, ומה נהדר הי' מראהו בשבת עצמו שנשתנו פניו לגמרי ובהתלהבות נוראה הי' מקבל את פני שבת מלכתא, כאשר במשך כל השבת היו פניו בוערות כגחלי אש, והי' שרוי בשמחה רבה ובהתרוממות נפלאה עד צאת השבת, אולם במוצש"ק חזר להיות כאחד האדם, והשקיע ראשו במסחר כדרכו, ובהגיע יום הרביעי החל שוב רוח השבת לפעמו, וכך נשנה הדבר מדי שבת בשבתו לאורך שנים רבות.

מקובל שהרה"ק ר' אלימלך מליזענסק אמר פעם לתלמידיו אם רוצים לראות איך יהודי פשוט מקיים ומכבד את יום השבת כבעל מדריגה גדול ילכו אל ר' הירש מאסיובר (שמו של הכפרי הנ"ל) הם הלכו אליו וראו את כל התפארה, והוא סיפר להם שהכל בא לו בעטיו של הרה"ק מטשערנאוויטץ.

כמו"כ לחם בעוז ותעצומות על שמירת השבת ולחם עם מחללי השבתות עד חרמה, ומסופר שפע"א ראה אחד רוכב בהפרסיא על סוס בשבת, הרה"ק שהתרה בו זכה לקיתונות של לעג, לשמע הדברים לקח הרה"ק את החומש וקרא בו את הפסוק "מחלליה מות יומת" וכך הוה, כי המים סחפוהו ויטבע במצולות.

כן יסופר כי בעת היותו רב בעיר טשערנאוויטץ הביט פעם מחלון ביתו וראה שפורקי עול בחורים וגם בתולות התאספו ביום השבת ומרקדים ומחללים את השבת בפני עם ועדה, הרה"ק שלח את שלוחו להזהירם להפסיק את חילולי השבת, הם לא שמעו לו ועוד התחצפו אליו, לפתע החלה יד ה' לפגוע בם ואחדים מהם נפלו חללים, כמובן שמיד הפסיקו את חילולי השבת, אך הרה"ק פנה אל השאר ובלשון רכה הסביר להם ערך גדולת השבת ועל ידי כך קרבם אליו.

פעם בא עשיר סוחר בהמות וקבל לפניו היות ששלח שוורים רבים לארץ וויען, ועתה הגיעתו הידיעה כי נפגעו בחולי מסוים, וחלק גדול מהם מת בדרך והפסדו גדול, אמר לו הרה"ק: אם תקבל עליך שלא יעבוד עם צאנו בשבת אז לא ימותו יותר, ואמר ע"ז בדרך צחות כי זה מרומז בנוטריקון של שבת, אם ש'ורל ב'שבת ת'עבוד אזי ש'ורך ב'דרך ת'מות, אבל אם ש'ורך ב'שבת ת'נוח אז ש'ורך ב'דרך ת'לך.

מן הבא"ר ההוא ישקו העדרים

במרכז תולדות חייו הקדושים מלאי ההוד יש לציין את חיבוריו הנפלאים שכבשו לבבותיהם של רבבות בני ישראל אשר מרווים בהם את צמאונם ומתענגים על דברי קדשו בפרד"ס התורה ובנתיבי החסידות.

בראשית נציין את חיבורו הק' "באר מים חיים" אשר על שמו נקרא, חיבה יתירה היתה נודעת לו מגאוני וצדיקי דורו, שהפליאו במאוד את תוכנו ושיבחו את מחברו.

הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע אמר פעם: "דער ספר מאכט פלעטערן דאס הארץ צום לעבעדיגן בורא".

הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע אמר: כי ספר המוסר הראשון שלמד בו היה הספה"ק באר מים חיים, מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע אמר פעם: כי מה שכתוב בספה"ק שהלימוד בספרי מוסר קודם לימוד גפ"ת ושו"ע סגולה נפלאה שהתלמוד יביאוהו לידי מעשה, זאת אפשר להשיג במיוחד בספה"ק באר מים חיים.

הרה"ק מרוזין זי"ע החשיב מאוד את הספה"ק לסיבת היותו יחיד במינו באופן כתיבתו, שהוא כדבר איש אל רעהו, והסביר דבריו שחיבור הזה הוא ליקוט דברי התעוררות ומוסר שנאמרו על ידו בכל ליל שישי בבית המדרש כשפניו אל מול ארון הקודש הפתוח, ולא היה שם אף אחד זולת הסופר שכתב את כל אשר שמע.

מסופר על איש אחד שאמר להס"ק מרוזין זי"ע כי בספריו של הבאר מים חיים יש אריכות לשון, ענהו הסבא קדישא, כי היה להבאר מים חיים משקל של זהב על לשונו, היינו שהיה מייחד יחודים על כל תיבה, ופעם אחרת השיב למי שטען כזאת ואמר "אַ שאד אזוי וויניג".

הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זי"ע בהסכמתו לספה"ק הנ"ל כותב בזה"ל: "כל איש ואיש, כאשר הספר הנחמד הזה יגיע לו, עטרה בראשו ישימנו לו, כרביד הזהב על צוארו יעשנו לו, יערב עליו שיחו צוף נועם אמרותיו וכו', כל איש על דגלו כסוף יכסוף לו".

הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע בהסכמתו לספה"ק הנ"ל כותב בזה"ל: "ידענו היטב חפץ ורצון אותו

צדיק, אשר כל ימיו היה משתוקק לזכות את הרבים בדבריו הקדושים, ותורת אמת היתה בפיהו לדרוש בכל עת ברבים, ורבים השיב מעון, ומאז כלתה נפשו שיהיו אמרותיו אמרות טהורות, זכרון לדורות לאות ולמשמרת".

הספר היחיד שהופיע בחייו הוא חיבורו הנודע "סידורו של שבת", בו הוא מפליא בדרושים נשגבים מענין קדושת יום השבת, להלהיב הלבבות ולהאחז בנועם קדושתו, בהקדמת הספר מבקש הרה"ק: "לאנשי שלומי ומיודעי, אשר פעם בפעם האזינו לאמרי פי ולעצתי יחלו, הנה המצוה עליהם שגם מזה אל יניחו ידם ואל יבדילו, רק בכל שבת בשבתו יקבעו ללמוד לימוד אחד בחיבור הזה".

חיבה מיוחדת הגה הרה"ק לספרו "שער התפילה" שחיבר בשבתו בא"י בו סידר את סדר העבודה זו תפילה, בביאור עשר לשונותיה, על חיבור זה התבטא פעם ואמר: מובטחני שכאשר יתפשט החיבור הזה בעולם יהי על ידי זה התקרבות הגאולה".

נוסף על ספריו האמורים חיבר את ספרו "ארץ החיים" על מסכת ברכות וליקוטים על תהלים ונ"ך, חיבור זה נשלח מא"י וכאשר הובא למראה עיני הרה"ק מרוזין זי"ע הורה להדפיסם לזכות בו את הרבים הצמאים לדבריו, המו"ל מספר בהקדמתו כי המחבר לא קבע שם לספרו והרה"ק מרוזין ציוה לקראו בשם "ארץ החיים" מפני שספר זה חיבר בהיותו בארץ הקודש.

גם נשאר ממנו כמה תשובות, שלש מתשובותיו מופיעות בשו"ת ר' משולם איגרא (אבה"ע י"ד, י"ז, ל"א) עמו דן בהתרת עגונה אחת, כן ידועה תשובתו להלכה בפלפול עמוק על דברי הגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל בענין הנוסח לשם יחוד שנהגו כל הצדיקים לאמרו, והגאון הנ"ל התנגד לזה והרה"ק יצא אז וכלי מלחמתו בידו להשיב לו בתוכחת מגולה ובראיות ברורות וכאן מצא בעל חוב לגבות את חובו נגד דעתו של הנוב"י על שיטת ודרך החסידות, והיא לו נדפסה בסוף ספרו שער התפילה באריכות.

צדיקים במיתתן קרויין חיי"ם

מסופר שאיש אחד היה מקורב אליו מאוד, ופעם אמר לו הבאר מים חיים שבעת צרה יצייר לפניו את צוררתו, ופע"א כשהי' בבית המרחץ שפך עליו אחד דלי מים רותחים ונכווה מראשו ועד רגליו, ושכב כמו אבן, אבל פתאום ראו אצלו השתנות לטובה, ומצבו השתפר וקם וסיפר שראה את רבו שהי' כבר לאחר פטירתו ומשח אותו בשמן ותיכף הרגיש הטבה.

איש אחד חשוך בנים היה גומר מדי שבוע בשבוע את הספה"ק "באר מים חיים" לפרשת השבוע, יום אחד כשישב ולמד נרדם וראה נשמות מעלמא דקשוט, שאל אותם אם יש ביכולתם לעזור לו, אמרו לו שיסע לבעל באמ"ח, אמר להם והרי המרחק רב, אזי לקחו אותו והעמידו אותו על קברו, נכנס לתוך המערה וראה את הבאמ"ח לומד בפרשת תזריע בספרו הק' "באר מים חיים", שאלו מה חפצו, וענה שרוצה להוושע בבנים, שאל אותו אם הוא יודע מספר ימי טומאה וטהרה כשנקיבה תלד, ענהו שמונים יום, אמר לו שיחלק מאה ושישים רובל לטובת נשמתו ויולדו לו שני בנות, האיש התעורר משנתו, ותיכף שלח לאחיו שהי' גר בצפת מאה ושישים רובל לחלקם לצדקה, ולתקופת השנה נולדו לו שתי בנות, האיש הלז המשיך לשלוח את המאה ושישים רובל בכל שנה עד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה.

זרעו אחריו

בנו ר' יעקב יוסף רב במוהילוב חתנו של ר' יצחק מקאליס בנו של בעל "דגל מחנה אפרים" נכדו של הבעש"ט הק' זי"ע.

[אגב, ראוי לציין עובדא נפלאה מה שהי' להבאמ"ח עם הבעש"ט, כי פע"א נחלה הבאמ"ח מאוד והי' שוכב בחליו זמן רב עד שהרופאים התיאשו ממנו, והי' שוכב ערך שלשה ימים ממש כדומם, עד שביום אחד מהימים פתאום הגביה את עצמו וישב על מיטתו והניח ידיו על ראשו וצעק בקול: אוי, אוי, ונשערו והתבהלו מאוד, ויגש אחד מאנשיו אליו ושאל אותו על כך, אמר לו האינך רואה כי הבעש"ט הק' עומד לידי, ותיכף הוסר חליו ממנו והתחיל לחזור לאיתנו, ואח"כ סיפר המעשה שהי' שכמעט הלכה נשמתו ממנו וראה כי הולך הוא בעולמות העליונים וראה את הבעש"ט זי"ע ואמר לו רבינו עשו לי טובה שירפאני השי"ת, השיב לי, בני מה אעשה לך כבר נגזרה גזירה, אמרתי לו הלא דרך קדשו של מורי ורבי הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה שלא בירך ברכת המזון בסעודה שלישית של שבת עד שדיבר מכבודכם איזה ענין, ופע"א נמשך ישיבתו בס"ג עד כי ראו אור היום נראה בבית וציוה להביא מים אחרונים, אזי הזכרתי לו ואמרתי רבי עדיין לא דיברתם מהבעש"ט זי"ע, ואמר לי טוב אמרת וציוה לסלק המים אחרונים ודיבר איזה ענין מכבודכם ואח"כ בירך ברכת המזון, ובוודאי הי' לכם לנחת מדיבורו מכם, ואני הייתי אז הגורם לנחת לכן מחוייבים אתם לעשות לי טובה,השיב לו הבעש"ט, הצדק אתך אני זאת אעשה אני אברך אותך ובטוח אני אשר ברכתי לא תשוב ריקם, ואכן בירך אותי, ואכן חזרתי לאיתני].

גם היה לו בן ר' קלונימוס קלמן שהי' חתנו של הרה"ק מאפטא זי"ע.

חתניו לוקחי בנותיו היו: ר' יצחק אייזיק מבוטשאן, ר' שמואל שמעלקע האראוויטץ מרומאן אחיו של הרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיץ ובנו של ר' מנחם מענדל מלינסק, ור' אהרן אב"ד בוטשאן.

ב' טבת

הגה"ק רבי יעקב צבי מפאריסוב זי"ע
[בעל "עטרה לראש צדיק"]

מתולדותיו

הרה"ק רבי יעקב צבי מפאריסוב זי"ע נולד כבנו בכורו לאביו הגה"ק רבי יהושע אשר מפאריסוב בנו של היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע, כבר בצעירותו נודע כגאון ופוסק ובעל הוראה, כמו"כ הי' דבוק בצדיקי דורו ה"ה הרה"ק מראדושיץ והרה"ק ר' אלעזר מקאזניץ זי"ע.

לאחר הסתלקות רבו הק' מקאזניץ נסע להרה"ק רבי נתן דוד משידלאווצא זי"ע בן דוד הרה"ק רבי ירחמיאל מפרשיסחא זי"ע בנו של היהודי הק', להסתופף בצל קדשו, כאשר הגיע אליו לשבות בשבת לפני ראש השנה, והיה בדעתו להישאר בשידלאווצא על ר"ה, שלח הרה"ק ר' נתן דוד לקרוא לו על מנת לקבל את ברכת הפרידה, באמרו כי בביתו ממתינים לו הרבה אלפי ישראל אנשי שלומו, אך הוא בענוותנותו הרבה ענה לו: מי אנוכי לנהל עדה קדושה – צאן קדשים, רצוני להישאר אצלכם על ראש השנה, אמר לו הרה"ק משידלאווצא: מצינו שאמר הקב"ה למשה "מה תצעק אלי" וכי למי יצעק אם לא להשי"ת, אך הענין הוא כי משה רבינו בגודל ענוותנותו לא רצה לקבל עליו התמנות, באמרו: מי אני לעשות טובה לישראל, ועל זה אמר לו הקב"ה: "מה (היינו בחינת "ונחנו מה") תצעק אלי" דווקא, "דבר אל בני ישראל ויסעו" אליך, סע לשלום לביתך ויסעו אליך ישראל, וברכו שיוושעו כל האנשים הדופקים על פתחו ברוחניות ובגשמיות.

ואכן נסע לביתו, ובשולחנו הטהור בליל ראש השנה, הזכיר א' החסידים את בתו שהיתה סגי נהור ר"ל, ונתן לו הרה"ק את עין הדג באמרו "טוב עין הוא יבורך" וציוה לו שיתן זה לבתו ותתרפא, אך משום עינא בישא אמר לו שיעקור את דירתו למקום אחר, וכאשר אמר כן היה ונפקחו עיניה.

פע"א הזכירו לפניו אברך צעיר שחלה אנוש אמר: על פי התורה אין בית דין של מעלה מענישים פחות מבן עשרים, וא"כ מוכרח להחלים, וכן היה, אך כשמלאו לו שנתו הכ' שבק חיים, לימים שוב קרה ואברך נוסף חלה ונטה למות, אמר שוב שאין ביד בי"ד של מעלה להענישו, ופנה לשלה הרבנים שנכחו שם ואמר: חוששני שמא ידונו אותו שוב כשיהיה בן כ' כמקרה שקרה להלה, א"כ תוציאו פסק דין שעליו לחיות, וכן עשו ונתרפא כליל והאריך ימים.

זמן מה לפני הסתלקותו רמז ואמר: "למה לי חיים אם לא שומעים לי בשמים", כמו כן גילה כי ראה בחלומו שבא לבית הכנסת וראה אנשים שוכבים ופניהם למעלה ועטופים בטליתותיהם ואמר לו שגם הוא יעשה כמוהם כי זה ענין השתחויה וביום ה' פר' ויגש ב' טבת תרמ"ט השיב נשמתו ליוצרו ומנוחתו כבוד בפאריסוב באהל אביו.

ג' טבת

הגה"ק רבי אברהם מסטערטין זי"ע
[בעל "דגל מחנה יהודה"]

ואלה תולדות

הרה"ק רבי אברהם מסטרעטין זי"ע נולד בשנת תקס"ה כבנו בכורו של הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זי"ע, עם פטירת אביו הק' מילא את מקומו באדמורו"ת סטרעטין, כ"א שנים הנהיג את חסידיו משנת תר"ד עד יומו האחרון מוצש"ק יום ג' טבת תרכ"ה השיב את נשמתו ליוצרו.

נודע היה כפועל ישועות בדברי קדשו, וכשבאו אליו לבקש שיעורר רחמים על החולים היה רגיל לומר שהמחלה אינה זו שאומרים הרופאים, והיה מכנה אותם בשם אחר לגמרי, וכך נתרפאו החולים, ומסופר שפעם הי' בעיר הסמוכה לסטרעטין ובהיותו שם חלה קשות אחד מחסידיו, והלך הרה"ק לבקרו ויהיב ליה ידיה ואוקמיה, הלה קם מחליו, ומיד ציוה הרה"ק לנסוע מהר לביתו, בדרך נתהפכה המרכבה, והיה נס גדול שלא אירע להם מאומה, ובמשך כל זמן הנסיעה זירז אותם הרה"ק לנסוע במהירות גדולה, וכשהגיע לסטרעטין לא הלך לביתו כדרכו, אלא רץ לבית המדרש של אביו הקדוש וישב מיד על כסא אביו, במשך כמה שעות המשיך לשבת שם כשפניו לוהטים כלפיד אש, ורק לאחר שעות ארוכות חזר לביתו, ולאחר מכן גילה טמירות, שהשטן הוא המלאך המוות, רדף אחריו ורצה להזיקו, מפני שריפא את האברך.

פע"א כשאחד מאנשי שלומו שהיה גר בבראד היה חולה מסוכן, שלח הלה שליח מיוחד אליו בשבת שיבקש עליו רחמים, וכאשר נודע הדבר להגה"ק רבי שלמה קלוגער המגיד מישרים בבראד, חרה לו הדבר היטב שחיללו שבת בשליחת השליח, לאחר כמה שבועות בא הגה"ק מסטרעטין לבראד ושבת שם בשב"ק, בבוקרו של יום השבת הלך אל המגיד על קידוש, והיה אז שעת הכושר, ושאל אותו המגיד: הכיצד הרשה לחסידיו לחלל שבת בשליחת שליח חוץ לתחום, ענה לו הגה"ק כי זהו גמרא מפורשת שמותר לשלוח שליח לחכם שיבקש רחמים, אך הגה"ק מבראד אמר: אני איני זוכר גמרא זאת, אמר לו הגה"ק מסטרעטין: הרי איתא בגמרא כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, והנה מבואר להלכה בשו"ע כי אם רופא מומחה נותן רפואה לחולה מסוכן מותר לחלל שבת, ובאמת מנין אנו יודעים שהרופא ביכלתו לרפאות, אלא כבר למדו כן מפסוק "ורפא ירפא" מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ועתה הרי הדברים ק"ו כי מה לענין רופא שאמרו שניתן לו רשות לרפא ולא חובה, נפסק בשו"ע שמותר לחלל שבת, ואילו לגבי חכם שאמרו "ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" שהוא לשון חיוב שחייב ללכת אל החכם, אם כן בוודאי שמותר לחלל שבת, והודה הגה"ק ר' שלמה קלוגער ושיבח את הדברים.

דבר בעתו

שבת חנוכה | חודש טבת | זאת חנוכה

לקט אמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון בעניני קדושת היום וסגולתו

שבת חנוכה – בשבת חנוכה אמר [הרה"ק משידלאווצא] על הפסוק כי נר מצוה ותורה אור, היום היה לנו שני מאורות היינו נר מצוה שמדליקים נר חנוכה, ותורה אור הוא רמז לשבת, ועל ידי שניהם יוכל להשיג אורח חיים ותוכחת מוס"ר, הוא לשון הסרה הכוונה שלא נצטרכו לתוכחה, וד"ל.

◆◆◆

שמעתי מר' לייב אברהם שו"ב דק' אטיק מאהלוב, ששמע מפה קדשו של הרה"ק מרוזין זי"ע שאמר בשם אביו הרה"ק ר' שלום מפאהריביטש זי"ע, כי פסוק והארץ היתה תהו ובהו נאמר על השבתים שעד שבת חנוכה, ויאמר אלהים יהי אור קאי על שבת חנוכה.

◆◆◆

מאמר הכתוב וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח, שבת הוא פתח להיכנס אל הקדושה, וכן ראש חודש הוא פתח, וגדולה מעלת חנוכה שכל מצות בפתח וכולה פתח.

◆◆◆

הנה בימי החנוכה ימים המאירים עת וזמן שנתגלה אורות קדושות ובהירות, צריך האדם להכין עצמו על ימים הבאים חדשי טבת ושבט שהם ימי השובבי"ם שלא יפול ח"ו ויחזיק וישען בה' וזהו מאמה"כ ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש בחודש העשירי הוא חודש טבת, היינו בחודש טבת ובימים הנמוכים ימי החשכות והסתרת פנים, אם האדם מחזק את עצמו בעת ההסתרה, זוכה שתלקח ההתחזקות והאמונה אל המלך מלכי המלכים הקב"ה להמליץ טוב.

◆◆◆

הכנה בחנוכה על הימים הבאים אחריהם טבת ושבט, שהם ימי שובבי"ם, כי תמיד צריך האדם להכין קדושה מימים טובים על ימים הנמוכים, וכמ"ש בפסוק ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה, וכמו שקיבלנו מרבינו מורינו אלימלך זצ"ל בספרו הקדוש [נועם אלימלך– אמור] אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים – שמימי מוחין דגדלות צריך להיות הכנה על יומין דמוחין דקטנות, והחדשים הנ"ל הם סוד עיינין דרחל כנודע, לכן נעשה ההכנה על פי הסתכלות בנר חנוכה לראותם בלבד, לתקן כל אחד מה שפגם מעודו בראיית עין.

◆◆◆

ועושים בחנוכה הכנה לחדשים שאח"כ כמ"ש במדרש על הפסוק משוך חסדך ליודעיך שהם המשכות החסדים והאור לעת הצורך בחשכת להאיר אפילתם כמו מימי משה לימי ירמיהו, וזהו המשכת הרגל לשוק העולמות, והן יוצאין מהרגל ומכלים ונכספים לאל עליון וזה שתכלה רגל [רגילות] מן השוק, ולכן ביומין קדמאין הוצרכו להדליק בפתח החצר לפרסם נסיו אבל עתה שאנו נמצאים בעולמות התחתונים אז אין צריך לפתח החצר כי מבתינו יכולים להאיר כי הכל כמו שוק.

◆◆◆

זאת חנוכה – וביום האחרון שנק' זאת חנוכה קורין בו פר' בהעלותך כי יום האחרון כולל כל הימים כמו שמיני עצרת מאסף כל ימי החג כן בחנוכה ופ' זאת חנוכת המזבח הוא כן שמקודם כי פרט הקרבת כל נשיא ואח"כ הכלל כמו כן בזאת חנוכה וע"י שהוא יום האחרון קשה עלינו פרידות הימים טובים לכן משאיר יותר הארה לכל השנה ומתעורר בו נרות המנורה.

◆◆◆

הרה"ק מריזין זי"ע אמר מה שהצדיקים יכולים לפעול מהשי"ת בר"ה ויוהכ"פ יכול כל יהודי לפעול בזאת חנוכה, גם קרה פעם שנכנס מרן מריזין זי"ע בהקלויז בזאת חנוכה ומצא חבורת חסידים שמשחקים בדריידל ואמר להם תשחקו היום בדריידל כי מה שמרויחים בשאר ימי חנוכה עדיין אינו מובטח שישאר בידו אבל מה שמרויחים בזאת חנוכה קשה להאבד ממנו וישאר אצלו.

◆◆◆

ובאמת נראה אשר הכל הוא בשמיני מילה הוא בשמיני ובחג הסוכות שמיני עצרת כדאיתא במדרש עצרו לו יום אחד כי אז הוא שלימות כל היחודים שנעשה בזה החודש ונגמר בשמע"צ ובחנוכה צריכים להדליק שמונה נרות ולדעתי יכול להיות שנר השמיני של חנוכה היא בחי' עצמה של שמיני עצרת ולכן אומרים הצדיקים שבחנוכה הוא גמר החתימה.

◆◆◆

הנה אומר לך הדבר אשר מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו הקודמים אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כענין ר"ה הנה לדעתו עיקר הענין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל זאת חנוכה.

◆◆◆

ידוע מספה"ק אשר ביום הזה מסוגל לבנים, כי בנים לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא וביום הזה הוא היחוד העליון מתרין מזלין נוצר ונקה כידוע, ועיין מה שכתב בזה בבני יששכר ועוד ספה"ק, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, שהנה כל כל הקריאה לימי חנוכה הוא פרשה ז' מסדר במדבר, מן ויהי ביום כלות משה עד סוף הפרשה, יש שם פ"ט פסוקים, כמנין ט"ף והוא בני.

פנימי תשע"ה בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון הצדיק רבי משה ראטה שליט"א

אב"ד קהל יראי ה' קארלסבורג

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ד' פרשת וישלח תשפ"ד לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכה ודרש בשלומו ובשלום מלוויו

אבד"ק קארלסבורג: כ'וויל זאגן פארץ רבי'ן – כ'בין נישט וועגן דעם ארוים געקומען, כ'בין געווען דא אין קרית יואל ווייל ס'איז געווען די יארצייט פון מיין מאמע היינט – כ'האב געהערט דעם רבינ'ס ווערטער וואס דער רבי האט די וואך געזעדט וועגן די גזירת החינוך, כ'מיין אז דאס וואס דער רבי האט איבער געזאגט (אצל שיעור תהלים בהיכל המתיבתא) פונעם טאטן ז"ל (רביה"ק בעל ברך משה ז"ל) "שב ואל תעשה' אז אין אזא פאל זאל מען גארנישט טוהן גארנישט ענטפערן,[1] איז נצנצה בו רוח הקודש, ווייל "שב' איז דאך "זיבן', ס'איז

---

1 לתועלת הענין נעתיק את הדברות קודש אצל שיעור תהלים במילואו:

דוד המלך זאגט אין תהלים (קאפיטל י"ט פסוק ג) יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת. בעוונותינו הרבים, די רעגירונג אין ניו יארק האט זיך פארלייגט אויפ'ן חינוך פון אידישע קינדער, און זיי שטעלן אהער תקנות – און לאמיר אונז עס אנרופן נישט תקנות, נאר סכנות – אין עניני חינוך.

זיי האבן אהערגעשטעלט זיבן דרכים, וואס די מוסדות דארפן זיך אויסקלויבן איינע פון די זיבן דרכים. – איך וויל זאגן די אלע זיבן דרכים, די גמרא זאגט אין מסכת סוכה (נב.), שבע שמות האט דער יצר הרע, דאס זענען די זיבן דרכים, די זיבן שמות פון דעם יצר הרע.

עס איז א געוואלדיגע סכנה יעדער אינציגער דרך – זיי רופן עס "פעטוועי". עס איז א גרויסע מבוכה אין אלע מוסדות החינוך, ווייל יעדער דארף ענטפערן פאר די רעגירונג וועלכן וועג מען נעמט אן.

ווייל איך יעצט מודיע זיין פאר די הנהלה פון אונזערע מוסדות, די הנהלת המוסדות אין קרית יואל, די הנהלת המוסדות אין וויליאמסבורג, די הנהלת המוסדות אין בארא פארק, און די הנהלת המוסדות אין מאנסי: די אלע 7 וועגן זענען געוואלדיג מסוכן! און עס איז פסול!

די איינציגע עצה איז, נישט צו ענטפערן! - מיט'ן אויבערשטן'ס הילף, אונז גייען מיר נישט ענטפערן פאר די רעגירונג! - איך האב געהערט פון מאטן זכרונו לברכה, ווען ס'איז נוגע געווען אזעלכע האקעלע ענינים, האט ער געזאגט שב ואל תעשה עדיף, נארנישט טון, און איך האף מיט'ן אויבערשטן'ס הילף, דאס גיי מיר אונז טון. שב ואל תעשה, אונז גייען מיר "נישט" ענטפערן.

איך רוף כל אחד אשר יראת ה' בלבו, אויך פון די הנהלה פון אנדערע מוסדות, נישט זיך לאזן צורעדן פון די עסקנים וואס האבן זיך פארקויפט די נשמה פאר'ן שטן, און מיט שקרים און מיט פאספעריינען ווילן זיי איינאדן די מנהלים מען זאל גיין אין זייער וועג. - ווער ס'וויסט דעם אמת לאמתו, וויסט אז עס איז א געוואלדיגע סכנה, יעדע אינציגע פון די זיבן דרכים!

אז יעדער וועט זיך האלטן פעסט און קיינער וועט נישט ענטפערן, וועט זיין א געוואלדיגער כח הרבים. אלע חסיד'ישע מוסדות וועלן נעמען איין שטעלונג פאר די רעגירונג: מען ענטפערט זיי נישט! און מען לאזט זיי נישט אריין אין די מוסדות! - איך האף מיט'ן אויבערשטן'ס הילף אז מען וועט מצליח זיין, [ס'וועט זיין] א געוואלדיגער כח, א כח הרבים.

יום ליום יביע אומר. יום מיינט מען צדיקים, ערליכע אידן, יום ליום יביע אומר, ערליכע אידן צו ערליכע אידן זאגן וואס מען זאל טון, אבער ולילה ללילה איז אויכעט יחוה דעת, [לילה] דאס איז דער היפך פון יום, זיי גייען אויך ארום זאגן, יחוה דעת [זאגן] א מיינונג.

אונז בעטן מיר דעם אויבערשטן, מיר זאלן זיין פון די יום ליום יביע אומר און נישט פון די לילה ללילה יחוה דעת, דער אויבערשטער זאל אפהיטן אלע אידישע קינדער.

דאך דא די זיבן מהלכים..., אז דער ״שב׳ איז ׳ואל תעשה׳.... דער רבי האט דאך נאכגעזאגט אזוי די גמרא (סוכה נב.) אז דער יצר הרע האט דאך זיבן נעמען, איז ״שב׳ ואל תעשה..., נאך דעמאלטם האט ער אויף דעם מכוון געווען.

רבינו: די סיבה איז אז דער עולם פארשטייט נישט עומק של דברים וואס די רעגירונג וויל, זיי כאפן אזוי אריין בפה רך אזוי וויי אין מצרים, אזוי ווילן זיי אריין כאפן בפה רך, אז ס׳וועט זייער גוט זיין אזוי.

אבד״ק קארלסבורג: די וואך אין די סדרה, ווען עשו האט באגעגנט יעקב׳ן, האט ער אים געזאגט (בראשית לג, ח) מי לך כל המחנה הזה, האט אים יעקב געזאגט (שם יג) כי הילדים רכים, אה דו רעדסט פון די קינדער, האט ער אים גלייך געזאגט (שם טו) אציגה נא עמך מן העם אשר אתי, לאמיר אריין לייגן אפאר עסקנים, אפאר פון מיינע מענטשן ביי דיר, אבער יעקב האט אים געזאגט ניין, למה זה אמצא חן בעיני אדוני, גיי דיר, עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (שם יד).

רבינו: פיין, זייער שיין געטייטשט.

*

רבינו: איך האב באקומען א בריוו וועגן די תפילין, וועגן דעם שי״ן,[2] מ׳האט מיר עם אריין געשיקט, כ׳וועל אייך זאגן, כ׳האב געזעהן דאם וואם ער (המצדד להיתר) האט געשריבן, כ׳האב געזעהן וואם איר האט אויך געשריבן, כ׳האב עם געוואלט אליין זעהן. באמת דארף נישט זיין קיין גרויסע זאכן, דא גייט מען מיט אייגענע חידושים מ׳איז זיך מפלפל אין הלכה למשה מסיני׳דיגע זאכן.

די הלכה איז אז ס׳דארף זיין א שי״ן אין די תפילין, אין איך זייט דארף זיין א שי״ן פון דריי, און אין איין זייט פון פיר,[3] ווערט א מחלוקה ווי אזוי די שי״ן פון פיר זאל זיין, איין שיטה איז אז די שי״ן זאל זיין געהעריג אזוי ווי די אנדערע שי״ן ס׳זאל זיין בולט ס׳זאל אנרירן די שוליים, און איין שיטה איז פארקערט, אז ס׳דארף זיין אריינגעקריצט, ס׳דארף זיין א שי״ן פון אויר, מ׳דארף חוקק זיין דעם שי״ן.

נו, איך פארשטיי די שיטה, און איך פארשטיי די שיטה, ס׳איז צוויי קענן געזעצטע שיטות, די ערשטע שיטה זאגט אז אזוי ווי ס׳איז דא א שי״ן פון דריי ראשים אזוי איז דא א

---

2 הנה בדבר השי״ן שעל התפילין של ראש מבחוץ לצד שמאל, הנעשית בארבע קוין, וי״א דהטעם הוא בכדי לצאת ג״כ שיהי׳ דומה לכתב הלוחות שהיו כתובין משני עבריהן, באופן שהאותיות היו נראין מאויר החרותין בו, עד שמ״ם וסמ״ך שבלוחות היו עומדין ע״ז בנס, וע״י ארבע קוין יש ג׳ אויריו כצורת שי״ן, וכמבואר כ״ז בשו״ע (או״ח סי׳ לב סעי׳ מב), אלא דמבואר שם בהרמ״א דבעינן שהקוין יהיו נוגעין עד קו של שולי השי״ן, וכך נהיגי עלמא וכמבואר במג״א והנו״כ שם, אע״פ דהב״ח ודעימיה ס״ל שלא יגעו הקוין לתחתית השי״ן, דא״כ הופסק אויר ולא הוי דמיא ללוחות, עכ״ז נקטינן כדעת הרמ״א.

והנה לפני תקופה קצרה המציא ת״ח א׳ עצה לעשות בליטת השי״ן של ארבעה קוין, באופן שסוף חודן של הקמט הנוגעין למטה לא יהיו כל כך בולטין בעוביין, אלא הקמטין שם יהיו נמוכין קצת משאר בליטת השי״ן, דעי״ז יהיה תרתי, הן שחודי הקוין נוגעין בהשולים ואיכא שי״ן בולטת בשלימותה, והן שיש ג״כ צורת שי״ן ע״י אויר מכל סביבותיו, החל מכלות בליטת החודין דלמטה עד גמר הבליטות של כללות השי״ן, ובתבנית זה יהיו יוצאין ידי שניהן הן עיקר הלכה שצריך לנגוע להשולים כהרמ״א, והן שיטת הב״ח ודעימיה שיהי׳ גם אויר מלמטה.

3 דהנה איתא בשו״ע (סי׳ לב סעי׳ מב) וז״ל: שי״ן של תפילין, הלכה למשה מסיני שיעשה בעור הבתים של ראש כמין שי״ן בולטת מקמטי העור, אחד מימינו ואחד משמאלו, של ימין המניח של ג׳ ראשים, ושל שמאל המניח של ארבע ראשים , וכתב הרמ״א מיהו אם היפך, אינו נפסל.

ואיתא עוד שם (בסעי׳ מג) חריץ של שי״ן, דהיינו חודה למטה, יגיע עד מקום התפר, וכתב הרמ״א וכן הי״ד שבשי״ן צריך ליגע למטה בשולי השי״ן, ולא ימשוך השי״ן הרבה, אלא שגם שולי השי״ן יהא נראה על התפר, עכ״ל. ועכ״פ שיטת הרמ״א הוא דבעינן שיגע קוי היודי״ן בשולי השי״ן.

אכן הב״ח איפכא ס״ל, וז״ל שם (בסעי׳ כט): וכתב בסמ״ק (סי׳ קנ״ו) דא״ל הר״י בר שניאור דאותה של ארבעה ראשין היא כמו שי״ן של לוחות דהויא מן החקיקה וכן היא נעשית מקמטי העור עכ״ל. וסיים הב״ח: ומכל מקום צריך ליזהר שלא יהיו נוגעים השני יודי״ן עד שולי האות דלא כרוב סופרים דאין נזהרין בזה, עכ״ל. הרי לן שיטת הב״ח דס״ל דצריך ליזהר שלא יהיו נוגעין סוף הקוין האמצעים עד שוליו.

וז״ל הלבוש (סי׳ לב סעי׳ מג): חריץ של השיני״ן, דהיינו חודן של מטה, יגיע עד מקום התפר, וכן היודי״ן שבתוך השיני״ן, צריכין ליגע למטה בשולי השי״ן, ולא ימשוך השי״ן הרבה למטה, אלא שגם שולי השי״ן יהיה נראה על התפר, יש נותנין טעם לעשיית אלו השתי שיני״ן שיהיו אחד של שלשה ראשים ואחד של ארבע ראשים, היינו מפני שיש לנו מסיני שני מיני כתב, האחד הוא הכתב שהיה על הלוחות, והשני הוא הכתב שהיה בספר תורה שכתב משה, הכתב שבלוחות, היו אותיות באויר והדפנות באבני הלוחות, הג״ה שנאמר (שמות לב, טז) חרות על הלוחות, ולשלשה ראשים יש ארבע דפנות, וזו היא השי״ן של ד׳ ראשים, שהכוונה שהקמטים הם הדפנות והאויר שביניהם הם גוף השי״ן כמו שהיתה בלוחות, הג״ה ולפי זה צריך שיהיו השני יודי״ן שבשי״ן שיגיעו עד שולי השי״ן בכתיבה נפרדת למטה, שלא יהיו נוגעים ממש בשולי השי״ן כדי שתהא דומה לשי״ן שוקעת שבלוחות, והשי״ן של ג׳ ראשין, היא כנגד השי״ן שכותבין בספר תורה, שגוף השי״ן היא בולטת בדיו, וזו היא כוונת השי״ן של ג׳ ראשים כפשוטה שהקמטין הם גוף השי״ן עכ״ל, ועכ״פ גם שיטת הלבוש הוא שלא יגעו סוף קוי היודי״ן לשולי השי״ן.

שי"ן פון פיר ראשים, דאם פארשטיי איך און דאם ברענגט אראפ דער מגן אברהם (או"ח סי' ל"ב סקנ"ט) אז מ'זאל דוקא אזוי טוהן,[4] און אזוי טוט מען טאקע. אבער דער בית יוסף (שם) ברענגט צו א אנדערע שיטה, אז ס'דארף זיין אריין געקריצט.[5]

ווי שטארק דארף זיין בולט דער שי"ן?, דאם האט נישט קיין שיעור, קיינער זאגט נישט א האלבע מילימעטער צי א מילימעטער, קיינער זאגט נישט קיין שיעור אין דעם, און אז ס'וועט זיין נאר א האלבע מילימעטער און ס'איז ניכר לעין אז ס'איז בולט, דעמאלטס איז עס כשר, און אז ס'איז מער איז אויך הלכה למשה מסיני, ס'שטייט נישט אז מ'זאל מהדר זיין און מאכן גרעסער אז מ'זאל עס זעהן ד' אמות פונדערווייטנס, דאם שטייט נישט, ס'שטייט נאר אז ס'דארף זיין בולט, פונקט ווי ס'שטייט נישט א אות ווי דיק ס'דארף זיין דער כתב אויפן אות, דאם שטייט נישט, כ'זעה סופרים קומען אריין, איינער שרייבט דינער, און איינער שרייבט דיקער, ער לייגט ארויף מער טינט, און ס'איז פונקט אזוי כשר דאם ווי דאם.

יעצט, האט ער אויפגעטראפן א פאטענט, דאם איז א גוטער פאטענט, מ'זאל מאכן דארט דינער אזוי וועט ער יוצא זיין בידע דעות, פארקערט, ער וועט נישט יוצא זיין בידע דעות, ווייל אויב ס'איז בולט איז עס נישט ווי די שיטה וואם זאגט אז די הלכה למשה מסיני אז ס'דארף זיין אויר, איך קען דען מאכן פשרות?, ס'איז צוויי קענן געזעצטע שיטות, און איך זאג אז איך וויל יוצא זיין בידע דעות, ניין, כ'בין נישט יוצא בידע דעות, ממה נפשך, רעכנסטו עם פאר א בליטה, איז עס נישט שקוע, איז עס נישט קיין אויר. און אויב רעכנסטו עם אז ס'איז דא אויר, איז עס נישט קיין בליטה.

אבד"ק קארלסבורג: יא, דעמאלטס איז מען נישט יוצא לויט קיין איין שיטה נישט.

רבינו: יא, דאם זאג איך, ס'איז נישט אהער און נישט אהין.

אבד"ק קארלסבורג: איינער האט געוואלט זאגן אז ס'איז פונקט אזוי ווי ביי מזוזה אז מ'לייגט דאם באלכסון כדי יוצא צו זיין בידע שיטות.

רבינו: אין רמ"א שטייט דאם אז די מדקדקין לייגן אזוי,[6] אבער דאם איז נישט קיין דמיון אהער.

אבד"ק קארלסבורג: דאם זאג איך, ס'איז נישט דומה, ווייל דארטן איז דאך יעדער מודה אז באלכסון איז גוט.

רבינו: יא, ווייל דארט איז דאך עס נישט מעכב.[7]

---

4 עי' שם לשונו: פי' הנקדן (המגי' על הסמ"ג) הטעם שיהא בכתיבה שוקע. שי"ן של ג' ראשים כמו שהיו בלוחות, ולכן צריך שלא יגעו היודי"ן למטה בשי"ן, ודלא כרוב סופרים דאין נזהרין בזה עכ"ל הב"ח. ול"נ שאין לזוז ממנהג אבותינו שהנקדן המציא טעם מלבו, ובזוהר פ' פנחס ע' תק"ף נמצאו טעמים אחרים שיהיו ד' ראשים, וא"כ כי היכי דבשל ג' ראשים צריך היו"ד ליגע, ה"ה בשל ד' ראשים צריכים שניהם ליגע למטה, ובסמ"ג ובשמוש' רבה כ', וז"ל: יעשה בתוכה שני יודין כו' ע"ש וכ"מ מלשון רמ"א סעיף מ"ג.

5 ע"ש שמביא את לשון הסמ"ג (עשין כב): "אמר אביי: שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני", יעשה מימין הקורא בקמט עור דפוס הבית – שי"ן, וכן מכאן ומכאן, דימינא תלת רישי, דשמאלא ארבעה רישי. פירוש, שני יודי"ן יעשה בתוכה, כדאיתא בשימושא. ואח"כ מעתיק את דברי המגי' ע"ז, וז"ל: וכתוב בספרי הדפוס על זה: ואני הנקדן אומן לעשות תפילין, קשה בעיני פירוש זה של שני יודי"ן, לפי הטעם ששמעתי על שני שיני"ן מתלת רישי ומארבעה רישי, שהוא כנגד שני כתיבות שיש לנו, כתב הלוחות וכתב ספר תורה. כתב הלוחות היה כתיבה שוקעת, שנאמר: "חרות על הלוחות" (שמות לב טז), הרי שכל האותיות היו מן האויר, נמצא שיש לשי"ן ארבע דפנות לשלש אווירות, היא שי"ן לארבעה ראשין של קמטים, ונעשה שי"ן משלוש האווירות. ואם היו שם שני יודי"ן, לא תהיה בגופו [של] שי"ן, לפי שהראש אמצעי צריך שיגיע עד שולי השתים בכתיבה (ספרדים) [ספרדים], וכן לשוקעת. והשניה כתיבה בולטת, היא כתב ספר תורה שכתבו משה שהוא בולט על הקלף, לפיכך שי"ן של ארבעה ראשין כנגד שי"ן של "קדש" היא ראשונה לבתים, כמו שכתב הלוחות קדם לכתב ספר תורה, ועוד שהוא כתב הבורא, ראוי להיות ראשון. וכן קבלתי מכל מלמדי, כי "קדש" כנגד שי"ן לארבעה ראשין. ואם כדברי המחבר, נאמר שכתב הלוחות על ימין המניח. ומכל מקום קבלתי שאין קפידא בהם, ואין פסול אם החליף, עד כאן לשונו.

6 והיינו פסק השולחן ערוך (יו"ד סי' רפט סעי' ו) צריכה להיות זקופה ארכה לאורך מזוזת הפתח, והגיה הרמ"א, וכן נהגו, אבל י"א שפסולה בזקופה אלא צריכה להיות שכובה ארכה לרוחב מזוזת הפתח, והמדקדקין יוצאין ידי שניהם ומניחים אותה בשיפוע ובאלכסון, עכ"ל הרמ"א.

אגב, יש לציין מה שמובא (בס' אוהלות רבינו הקהילות יעקב עמ' קע"ו) בשם החזון איש ז"ל, שאמר שאת המזוזה יש לקבוע רק משהו באלכסון, כי העיקר כפסק הגר"א ז"ל שקובעים אותה מעומד זקופה (יו"ד סי' רפ"ט בהגר"א י"ד), רק כדי שלא לשנות ממנהג העולם (שקובעים אלכסון) יקבענה משהו אלכסון, והעושים באלכסון ממש לא יוצאים שיטת ר"ת דמצריך שכיבה, ולא שיטת רש"י וסיעתו שמצריכים מעומד ממש, ופשרה זו אין לה מקור, אבל משהו אלכסון עדיין מעומד מקרי, וכן קבעו את המזוזות בבית החזו"א משהו באלכסון. וכן נוהגין תלמידי החזו"א, עיי"ש.

7 עיין בס' חובת הדר (להגאון רבי יעקב בלויא ז"ל חבר הבד"צ) דבאלכסון לא מיעטה הלל"מ כלל, וכשר כן לכתחלה לתרווייהו, וכל אחד ממעט רק ההיפך, לר"ת מעומד אינו כשר, ולרש"י מושכב אינו כשר, יעויי"ש.

ס׳הייבט זיך אזוי אהן, ביי א מזוזה אז מ׳וועט לייגן אזוי, צי מ׳וועט עס לייגן אזוי, וועט עס אויך כשר זיין, און די עצם מחלוקת איז נאר לכתחילה וויאזוי מ׳זאל עס לייגן. אויב וואלט עס געווען א עיכוב, אז איינער זאל זאגן ס׳מוז זיין שטייענדיג, און איינער זאל זאגן אז ס׳מוז זיין ליגענדיג, דעמאלטס וואלט מען נישט געקענט לייגן שוין, מ׳קען נישט מאכן קיין פשרות. אבער אז מ׳דארף לייגן א מזוזה אן ס׳שטייט נישט ווי אזוי, מ׳קען לייגן אזוי און מ׳קען לייגן אזוי, דעמאלטס קען מען יוצא זיין באלכסון.

אבער דאם ווּאם ער האט מיר אריין געשיקט איז עפעס נישט...

אבד״ק קארלסבורג: ער איז א פיינער יונגערמאן, ער מיינט נישט גארנישט...

רבינו: יא, און דאם איז אפשר א גוטער פאטענט, אבער נישט אין כשרות. אין הלכה למשה מסיני קענען מיר נישט מאכן קיין פשרות, די הלכה למשה מסיני איז אדער בולט אדער שקוע. נו, אויב דער שי״ן דארף זיין אריין געקריצט דעמאלטס דארף עס זיין אינגאנצן אריין געקריצט. ס׳איז ביי מיר א דבר פשוט אז דאם איז נישט קיין עצה.

אבד״ק קארלסבורג: פארקערט, כ׳האב הנאה אז דער רבי זאגט אזוי, כ׳האב אויך אזוי פארשטאנען אז מיט דעם קען מען זיך נישט ארום שפילן.

רבינו: גוט, ער האט געטראפן א עצה, נו פארוואס האט קיינער נישט אזוי געטוהן?

אבד״ק קארלסבורג: און ער אליין האט דאך אויך נישט אזוי געטוהן.

רבינו: ער זאגט אז איינער שרייבט אזוי, איינער איז שוין אויפגעקומען מיט די המצאה אמאל, מיט יארן צורוק,[8] און הכלל אז איינער שרייבט אזוי, פארוואס האט דאם די וועלט נישט געטוהן פון הונדערט יאר צוריק ביז יעצט.

אבד״ק קארלסבורג: אפילו דער מהרש״ם. ער (השו״ת ברכת שלום הנ״ל) שרייבט עס צום מהרש״ם, און דער מהרש״ם ווען ער איז משיב (ח״ד סי׳ קכ״א) מאכט זיך נישט וואסנדיג פון דעם, ער ענטפערט אים נאר לגבי דעם טאמער דארף איך האבן א ריבוע אדער נישט, אבער לגבי דעם ענטפערט ער אים אפילו נישט.[9]

רבינו: איך וואלט מיך נישט געטרויעט צו טוהן אזוי, כ׳טראכט אז ס׳איז אן הלכה למשה מסיני, קען איך מיך נישט געטרויען צו זאגן אייגענע סברות, אייגענע פאטענטן, אדער איז די תפילין כשר, אדער איז די תפילין פסול. מ׳קען פסל׳ן די תפילין אזוי, מיט אייגענע פאטענטן.

*

אבד״ק קארלסבורג: כ׳האב פונקט געטראכט, איך וויים דאך, ס׳איז ידוע אז דער רבי איז זייער שטארק אין עניני כתובות. כ׳האב פונקט ברוך ה׳ חתונה געמאכט אן אייניקל פאר צוויי וואכן צורוק, און דער לאנדאנער רב, רבי משה מנחם,[10] איז אויך דא געווען, ער איז אויך א מחותן דא, האט מען געזאגט אז ער שרייבט אביסל די כתובה אנדערש, ער האט מסתמא אזוי מקובל, כ׳בין נישט געווען דארט ביים אנגרייטן די כתובה אבער למעשה ביי די חופה האט מען מיך מכבד געווען צו ליינען די כתובה, שוין ס׳איז

---

8 ה״ה שו״ת **ברכת שלום** (להגאון רבי שלום יצחק הכהן שטערנבערג ז״ל מעיר קראקא ומשנת תר״ע דומ״ץ בעיר אגטווערפן יצ״ו) **שכבר העלה המצאה זו, בכדי לצאת דעת הפוסקים הסוברים שלא יגע, וגם הביא לזה ראי׳ נפלאה מדיני טריפות הריאה שזה יהא נחשב רק לתוספת הכשר לצאת ידי הפוסקים דס״ל כן, ומצד השני לא ייחשב לפסול לדעת הפוסקים החולקים, וז״ל שם** (דף קמ״א) **בשאלה שכתב להגאון המהרש״ם ז״ל:**

ובזה נ״ל אודות מה שחלקו הב״ח והמ״א סימן ל״ב ס׳ מ״ב אם בהשי״ן של ארבע ראשין צריכין היודי״ן ליגע למטה בהשי״ן, דהב״ח והנקדן ס״ל דשי״ן של ארבע ראשים הוא דוגמת שי״ן שבלוחות שהאויר יהי׳ כמו שי״ן, וע״כ לא יגע היודי״ן למטה, ודעת המ״א דצריכין ליגע, ולדינא פסקינן כהמ״א דצריכין ליגע. ואם כן לא יצאינן דעת הנקדן והב״ח ז״ל, דאולי לדעתם אף בדיעבד אם נוגעים למטה פסולין, דשוב לא הוה האויר כמו שי״ן של ג׳ ראשים, ולפמ״ש נוכל לצאת ידי שניהם, שהיודי״ן יגעו למטה, אמנם מקום הנגיעה יהי׳ מעט עמוק משאר השי״ן, וא״כ לדעת המ״א וודאי כשר, דמ״מ נוגע והוה שי״ן של ארבע ראשים, ולדעת הב״ח דסבירא לי׳ כטעם הנקדן שהאויר שבנתיים יהי׳ כמו שי״ן של ג׳ ראשים, א״כ נוכל לחשוב מקום הנגיעה מהיודי״ן כאלו הם מדופן התיתורא, וכיון ששאר השי״ן בולט למעלה מקו הזה במקום הנגיעה, הוה שפיר האויר כשי״ן של ג׳ ראשים, כנ״ל. דוגמא לזה אמרינן ביו״ד סי׳ ל״ה ס״ה, גבי ריאה דסדקים משלימים להכשיר אבל לא להטריף ודו״ק. עי״ש.

9 **והיינו שהמהרש״ם רצה קצת לצדד לענין ריבוע דבליטה מועטת לא מיחשב גרעון לריבוע, מ״מ המעיין שם היטב יראה דאין ולאו ורפיה בידיה, ואינו די להגן על הא דפשיטא להו לשאר הפוסקים דהריבוע בעינן על כל דופניו, וביותר נראה דעיקר דברי המהרש״ם שם קאי על השואל אם מלכתחלה בעינן הריבוע כטבלא ממש או אפי׳ עמוק או גבוה קצת יעיי״ש, אבל כשעושה בליטה יתירה בכוונה, אולי יודה דמגרע לן הריבוע, ע״ש.**

10 **ה״ה הגה״צ רבי משה מנחם וויים שליט״א אב״ד קהלתינו הק׳ בעיה״ב לאנדאן יצ״ו.**

דאך דער גרעסטער כיבוד..., די לענגסטע כיבוד... איז ווען כ'האב געליינט די כתובה, שטייט דארט אזוי, 'איך שהבחור ... אמר לה להדא בתולתא ... הוי לי לאנתו כדת משה וישראל ואנא 'בסייעתא דשמיא' אפלה ואוקיר ואיזון ואפרנס', ער האט צוגעלייגט די ווערטער 'בסייעתא דשמיא'.

רבינו: פארוואס שטייט נישט אין נחלת שבעה אזוי?

אבד"ק קארלסבורג: אה, ס'שטייט דאך נישט אין נחלת שבעה אזוי, און כ'האב געזאגט נאך מער, איך האב געפילט אז ווען ס'זאל קומען א שטר חוב צו מיר, וואם דארט שטייט אז איך לוה וועל דיר 'בסייעתא דשמיא' באצאלן חודש ניסן, ס'קומט חודש ניסן און ער האט נישט באצאלט, קומט ער פאדערן דעם חוב, ס'איז דא דער דין פון מסדרין לבעל חוב (ע' רש"י ב"מ קי"ג: ד"ה שמסדרין), זאגט יענער, אנטשולדיגט, איך האב דיר געזאגט אז 'בסייעתא דשמיא' וועל איך דיר באצאלן דעם חוב, זעהט אויס אז די סייעתא דשמיא איז נאכנישט אנגעקומען.

רבינו: אין די אלע ענינים טאר מען נישט מוסיף זיין מדילי' קיין אייגענע נוסחאות.

אבד"ק קארלסבורג: ביים רעדן זאגט מען אזוי, ווען מ'רעדט איינער צום צוויטן זאגט מען 'אם ירצה ה' בסייעתא דשמיא'. אבער צו שרייבן אין א שטר 'בסייעתא דשמיא אנא אפלח'?

רבינו: און פארוואס האבן די פריער'דיגע נישט פארשטאנען צו שרייבן 'בסייעתא דשמיא'.

אבד"ק קארלסבורג: נאכדעם האב איך אים געזעהן שבת, האט ער מיר געזאגט אז דער פאפער רב ז"ל (כ"ק בעל ויחי יוסף ז"ל) האט דאס יא אזוי געשריבן, וויל ער האט געזאגט אז א בחור וואס ער גייט יעצט חתונה פון וואו וויסט ער אז ער קענען שטיין אין דעם, זאג כאטשיג 'בסייעתא דשמיא'.

כ'האב אים געזאגט, קען זיין אז דער פאפער רב מגודל צדקתו, זיין סייעתא דשמיא איז געווען זיכער אז ער גייט באצאלן.... אבער סתם איינער זאל דאס שרייבן.....

רבינו: בקיצור, אונז האמיר דא יעדן טאג חתונות, די חתונות איז 'בסייעתא דשמיא' טאקע.... אבער אין די כתובות שטייט נישט 'בסייעתא דשמיא', מ'האט נישט געשריבן אזוי.

מוה"ר שמואל הכהן פריעדמאן הי"ו, משב"ק: אנפאנג פון די כתובה שטייט שוין 'בעזרת השם', נישט אזוי?

אבד"ק קארלסבורג: יא, ס'שטייט 'בעזרת השם', אבער ביי א כתובה ליינט מען נישט 'בעזרת השם', ביי א תנאים פאנגט מען אן 'בעזרת השי"ת למזל טוב', ביי א כתובה נישט.

רבינו: ביי א כתובה לייענט מען נישט 'בעזרת השם'.

אבד"ק קארלסבורג: איינער שרייבט עם, און איינער שרייבט עם נישט, אבער מ'ליינט עם נישט, מ'פאנגט נישט אהן 'בעזרת השי"ת'.

רבינו: וועגן דעם, ווייל ס'איז נישט קיין חלק פונעם שטר.

אב"ד קארלסבורג: יא, ס'איז נאר אזוי ווי מ'פירט זיך אז אין אנפאנג פון יעדן בריוו זאל מען מזכיר זיין דעם שם ה', איינער שרייבט 'בסייעתא דשמיא', און איינער שרייבט 'בעזרת השי"ת'. אבער ס'איז נישט קיין חלק פונעם שטר.

הרש"ה: ס'איז א גוטער משל וואם מ'האט דערמאנט פריער פון א בעל חוב.

אבד"ק קארלסבורג: יא, דאם האב איך געזאגט, אז ווען ס'זאל קומען צו מיר א בעל חוב און ער זאל מיר ווייזן אז אין שטר שטייט אזוי, ווען איך אים נישט קענען מחייב זיין צו באצאלן.

רבינו: ס'איז גורע פונעם חיוב.

אבד"ק קארלסבורג: ס'איז נאר אינטערסאנט אז אין רמב"ם ווען ער ברענגט דעם שטר, שרייבט ער אזוי 'ואנא במימרא דשמיא אפלח ואוקיר', אבער 'במימרא דשמיא' איז פארקערט, דאם איז נאך א לשון שבועה, אזוי ווי ואשביעך בה' אלקי השמים (בראשית כד, ג), זאגט דער תרגום 'במימרא דה' אלקא דשמיא', אבער דאם מיינט מיטן באשעפערס ווארט. 'סייעתא דשמיא' איז שוין עפעס אזא זאך ווי מ'זאגט א וועג ארויס אביסל.

רבינו: יא, ס'איז ווי א תנאי.[11]

*

אבד"ק קארלסבורג: נאך א זאך וויל איך פרעגן דעם רבי'ן אויב איך מעג, ביי א ייחוד שטיבל, איז אויסגעקומען

---

11 וכן מובא בס' עיטור הכתובה (עמ' צ"ו) בשם הגאון רבי שמואל אליעזר שטערן שליט"א רב מערב העיר בני ברק מחבר ספר כתובה כהלכתה ושא"ס שכתב בזה"ל: יש שמוסיפים ואנא במימרא ובסייעתא דשמיא... ומזמן הוקשה לי נוסח זה, דאיך שייך לכתוב שטר התחייבות ממונית שתהא מותנית בסיוע שמים, דהרי תמיד יהא לו פתחון פה שלא היה לו סיוע זה, ולכן הנוסחא העיקרית שמצינו בראשונים בגירסא זו שהדפסת 'במימרא דשמיא' דהיינו בגזירת שמים, ואין הכוונה אם יגזור ה', אלא שעל פי גזירת המקום הוא צריך להתחייב בכל המפורט בכתובה ע"כ.

לעצטענס אפאר שאלות, כ׳בין געווען געוואוינט אלעמאל אז מ׳שיקט די צוויי עדי ייחוד, און מ׳קוקט נאך בעפאר אויב קיינער איז נישט דארטן, במילא אז קיינער איז נישט אינעווייניג און די עדות שטייען אינדרויסן אזוי ווייסן זיי אז ס׳איז געווען א ייחוד. האט מיך מיין איניקל געפרעגט, ס׳איז דאך דא דארטן א בית הכבוד, א ביה״כ. און אפשר איז איינער פון זיי גראד אריין אין בית הכבוד און זיך דארט איינגעשפארט, און איינער איז געבליבן אינדרויסן, איז ווי אזוי קענען די עדות וויסן אז ס׳איז געווען ייחוד.

א׳ הנוכחים: די חתן כלה אליינס, איינער פון זיי צוויי, נישט קיין פרעמדער.

אבד״ק קארלסבורג: יא, ווען די עדות זענען געגאנגען קוקן איז קיינער נישט געווען דארט, נישט אין בית הכבוד און נישט אין ייחוד שטובל, נאר ווען די ביידע עדות שטייען אינדרויסן, אפשר איז די כלה אדער דער חתן אריין געגאנגען אין בית הכבוד און זיך איינגעשפארט.

רבינו: במילא ווער זאגט אז ס׳איז געווען דא א געהעריגע שיעור ייחוד.

אבד״ק קארלסבורג: יא, דער קנין פון ייחוד איז פשט אז חתן וכלה זענען געווען צוזאמען אין א שטוב פארשפארט א שיעור פון אפאר מינוט, נו אפשר דארף מען חושש זיין אז ס׳פעלט אין די פאר מינוט?

רבינו: באמת, סתם אזוי לגבי ייחוד וועט עם אויך זיין א נפקא מינא. פון משנה ברורה (סי׳ רל״ט סק״ט) איז משמע אז כלפי איסור ייחוד איז עס א שטיקל היתר.

אבד״ק קארלסבורג: אה, יא, דאם איז עס, ס׳איז דא אויף דעם א שער הציון (סי׳ רל״ט סי״ז) וואם רעדט דערפון, און רבי יוסף חיים זאנענפעלד (שו״ת שלמת חיים אבה״ע סי׳ צב) וויל זאגן אויף דעם, מ׳ברענגט דאך די ראיה פון רבי עמרם חסידא וואם די גמרא ברענגט אין מסכת קידושין (פא.) אז ער האט געזאגט נעמטס אוועק די דרגא (שלא יוכלו לעלות עליהן) איז נישטא דער פראבלעם. וויל ער זאגן אז טאמער מ׳שפארט זיך איין א צימער קען עס מציל זיין פון ייחוד.[12]

אבער לכאורה ווי אזוי האבן מיר פארשטאנען האט עס נישט איינס מיטן צווייטן, ווען איינער וויל זיך מציל זיין פון ייחוד.

למשל לגבי קינוי וסתירה, קענען צוויי עדות זיכער עדות זאגן אוז מ׳קען יענעם מוחק זיין לגבי מיתת בית דין אדער...? אפשר זאג איך אז כ׳בין קיינמאל נישט געווען צוזאמען, איך האב מיך איינגעשפארט.

אבער דאם ווארט איז ביי ייחוד, איז פשט ווען ביידע גייען זיך מייחד זיין, אוז זיי זענען מודה אז זיי האבן זיך מייחד געווען, דעמאלטם הייסט עס נישט. אבער אז מ׳וויל עפעס א הצלה זיך ארויס דרייען איז אנדערש.

רבינו: איז וואס איז שייך צו טוהן וועגן דעם?

אבד״ק קארלסבורג: אפשר זאל מען אוועק נעמען די שלאם פון דעם בית הכבוד מ׳זאל זיך נישט קענען איינשפארן דארט, אדער עם פאראויס פארשפארן אויף די פאר מינוט פון ייחוד.

ביי שבת שטייט אזוי, די גמרא ברענגט עס, אוז דער מגן אברהם איז סימן שכ״ח, אז טאמער איינער האט זיך איינגעשפארט איז א שטיבל אוז ער קען נישט ארויס גיין, מעג מען טוהן אפילו א מלאכה דאורייתא משום ביעותותא. איז זאל איך גיין זאגן אז יענער האט זיך איינגעשפארט אין בית הכבוד, מיר האבן דאך גזאגט אז אפילו רבי יוסף חיים וואם זאגט אז עס קען מציל זיין פון ייחוד. אדער אפשר דאם איז נאר ביי א געהעריגע שטוב, אבער אין א בית הכבוד זאל זיך יענער איינשפארן דאם איז נישט מסתבר.

רבינו: אינטערעסאנט, מ׳קומט אלץ אויף מיט נייע זאכן, אינטערעסאנטע שאלות.

*

אבד״ק קארלסבורג: מ׳זאגט דאך נאך כ׳מיין ס׳איז פונעם עטרת צבי – ס׳איז דא א יש אומרים פון הייליגן ראפשיצער רב זי״ע אבער ס׳זעהט נישט אוים – אז דער עטרת צבי האט גזאגט אויף די וואבעדינע סדרה, אין זידיטשויב איז דאך געווען דער סארט דיבור, איך האב ג׳חלומ׳ט אז איך בין ארויף גענגענגען אויבן אין הימל, אוז כ׳האב געהערט שנ״ד פירושים אויף וישלח יעקב מלאכים לפניו, כמנין וישל״ח, איך קען ענק עס נישט מגלה זיין אלע פשטים, אבער איינם וועל איך מגלה זיין, אז וישלח איז וי–שלח, טאמער איינער האט אמאל עגמת נפש ׳וי׳, איז ׳שלח׳, זיי מסיח דעת אוז שיק עס אוועק.

האט ער געזאגט אז נאכדעם וועז מ׳האט געענדיגט אין הימל זאגן די פירושים, האט מען געוואלט זעהן צי ס׳איז דא נאך עפעס א פירוש, איז געווען דארטן א קליין יונגל וואם

---

12 וז״ל בתשובתו שם: נעילה ודאי מהני כנראה דע״ז לא גזרו, וכן מוכח ממעשה דרב עמרם שם בקידושין (פא.) דהרי אפשר ליקח סולם לעלות, וע,כ כל דהיכא דבר היכר והוא בחדר מיוחד שוב לא שייך ייחוד.

ער איז נעבעך דעמאלטם נפטר געווארן, און ער איז נאך געווען די וואך אין חדר, האט מען אים געפרעגט, אפשר האסטו נאך עפעם א טייטש אויף דעם 'וישלח', האט ער אנגעפאנגען צו זאגן די טייטש, נישט 'וישלח יעקב – און יעקב האט געשיקט', נאר 'וישלח – און ער האט געשיקט', 'יעקב – דער יעקב', 'מלאכים – מלאכים', אזוי ווי מ'לערנט מיט די קינדער. און אלע מלאכים האבן געזאגט אז דאס איז דער בעסטער פשט.[13]

יעצט ווען מ'רעדט פון גזירת החינוך, איז גוט מ'זאל וויסן אז מ'רוקט זיך נישט אוועק פון דעם אלטן דרך, מ'קען זאגן פירושים מיט זאכן, אבער אונז דארפן מיר בלייבן אזוי,

וישלח יעקב מלאכים ווי אזוי מ'האט געלערנט מיט די קליינע קינדער אין אלע דורות.

הרש"ח: וועגן 'וי–שלח', דער רבי זאגט אלין נאך פונעם ראפשיצער רב, אז ביי קידוש שטייט דאס ווארט 'וי' אפאר מאל.

רבינו: יא, דעם זרע קודש אין פרשת בהר, מ'זאל מהפך זיין פון 'וי' מאכן 'טוב',[14] ער זאגט אבער נישט מיט וואס? ער האט נישט מגלה געווען ווי אזוי מאכט מען פון 'וי' אויף 'טוב'.

אבד"ק קארלסבורג: זעהט אויס אז ס'איז נישט קיין כלל פאר יעדן איינעם אייניג, א צדיק איז אנדערש, און פשוט'ע אידן זענען אנדערש, יעדער איינער איז מיט א אנדערע זאך.

רבינו: ס'שטייט פונעם רבי'ן ר' בער (בס' מגיד דבריו ליעקב סי' רכ"ז), פונעם גרויסן מגיד, אויף 'לא תאכלו על הדם' אז מ'זאל צולייגן א אל"ף צו 'דם', דעם אלופו של עולם, דעמאלטם איז עם 'אדם'.[15]

במילא אז מ'לייגט צו דעם 'אלופו של עולם' דעם אל"ף צו 'וי' ווערט עם 'טוב', ס'ווערט נמתק.

אינטערעסאנט, דער אוהב ישראל זאגט דא אין די סדרה אויך אויף וישלח, זאגט ער 'וישלח יעקב מ'לאכים ל'פניו אז די ראשי תיבות 'ויפל', וואס דאס איז דין, ווייל 'ויפל' איז בגימטריא פ"ו ווי דער שם אלוקים, און ער האט דאס ממתיק

---

13 עיי' בספר בני יוסף מהגאוה"ק רבי יוסף בנימין רייך מהעליטש ז"ל (פר' וישלח), שמביא הענין בגירסא אחרת, וז"ל: שמעתי מפי כ"ק מר אבי הרב זצלה"ה ששמע מאת הרב הקדוש ציי"ע מו"ה ר' נפתלי זצלה"ה מרפאשיין שהי' לו חזון לילה, ושמע במתיבתא דרקיע שפירשו הפסוק (בראשית לב ד) וישלח יעקב וגו' בכמה אופנים, ואח"כ הגיד הרה"צ כמה פירושים בש"ק על שלחנו הטהור, ואמר ששמע הרבה יותר, אך כמה פירושים אסור לו לגלות, וכמה פירושים נשכחו ממנו, והנה כבוד מר אבי הרב זלה"ה הגיד לי ב' פירושים שזכר מאותן הפירושים, אך לאשר שהייתי אז רך בשנים ולא הזרתי עליהם, ע"כ נשכחו ממני, ורק חצי פסוק אני זוכר בבירור. והנה לאשר שחביבין עלי דברי הצדיק הקדוש זללה"ה מאוד לא אמנע א"ע מלהציגם, וזה תוארם: תיבת וישלח נתחלק לשני תיבות, אותיות ו' מורה על עצבות, ועצבות לא מדרך הטוב היא, וזה וישלח ו' שלח שהעצבות תשלח ממך, ותיבת יעקב מורה לשון עקב, היינו שכל אדם יסתכל מה יהי' בסופו כשיצטרך ליתן דין וחשבון לפני ממה"מ הקב"ה, ותיבת מלאכים ג"כ נתחלק לשתי תיבות, מ"ל מורה לשון דיבור לשון רוח ממללא, ואותיות אכי"ם מורה על מיעוט, א"ך הוא מיעוט, וזה מ"ל אכי"ם שצריך למעט הדיבור בכל מה דאפשר.

ותיבת לפניו מורה על מחשבה, וגם לשון קודם כי המחשבה היא קודם לכל דבר, ותיבת עש"ו מורה על לשון מעשה, וזה לפניו אל עשו שכל מעשה שיעשה האדם יחשוב קודם בדעתו ובשכלו אם יעשה המעשה אם יחדל, דהיינו אם הדבר הוא נגד רצון הבורא ית"ש לא יעשה אותה, ותיבת אחיו מורה על לשון אחוה היינו לאהוב כ"א מישראל כמו אחיו ממש ע"כ.

והנה גם זאת סיפר הצדיק הנ"ל שאחר ששמע הט"ו פירושים, הביאו איזה תינוק שיאמר פי' הפסוק הנ"ל, והתינוק התחיל לפרש פי' הפסוק כמו שלומדין בעולם הזה עם ילדים קטנים בלא חיבור, היינו כזה, וישלח און ער האט געשיקט, יעקב איינער וואס האט געהייסען יעקב, מלאכים ענגל באטין וכו', כל הפסוק בלשון אשכנז בלא חיבור.

וסיפר הרב הצדיק הקדוש מראפשיין ששמע שקלסוהו במתיבתא דרקיע הפי' של התינוק הזה מאוד ומאוד, כן שמעתי בעצמי מפה קדוש של אבי מו"ר הרב זצ"ל שהוא בעצמו שמע הדבר מפה קדוש איש אלקים נורא הרהצה"ק מראפשיין זללה"ה ע"כ העתקתי כל הדברים ככתבן וכלשונם מפני שערבים ומתוקים עלי מאוד מאוד. עיי"ש.

14 עי' בזרע קודש פ' בהר לשו"ק: והנה בקידוש של ליל שבת בויכולו יש ה' פעמים אותיות ו"י וצריך להפוך הה"פ ו"י ולעשות מהם ה"פ טו"ב, [להוסיף על מנין מספר ו"י, שיעלה למספר טו"ב] ולכן אין לקחות אותיות ו"י בויכולו בפירוש רק כמו בחטף כי באמת בשבת נמתק הכל ונכלל הכל בטוב, וכו'.

15 וזלש"ק: אוי עיר הדמים (יחזקאל כד ו). במדרש פתיחתא דאיכה רבה אוי מקמי קרתא דשפכו דמים בגווה. ויש לפרש דהנה אמרו רז"ל (ברכות י' ע"ב) לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם שנאמר (ויקרא יט כו) לא תאכלו על הדם פי' דכתיב שם (יז יא) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא, נמצא עיקר האדם הוא על שם דמו שבו, ולמה נקרא אדם ולא דם, אלא כשמדבק את עצמו בבורא ית' וממשיך בקרבו אלופו של עולם, נתחבר האל"ף אליו ונקרא אדם, וזהו לא תאכלו על הדם, ר"ל כשעדיין לא חיבר אלופו של עולם רק אחר התפלה כשחיבר דמו לאלופו של עולם, ואז נקרא אדם מותר לו לאכול ולא קודם כנ"ל. וזהו אוי עיר הדמים, פי' שהם נקראים דמים שאינם מחברים אלופו של עולם, והיה קשה למדרש והלא כל העולם קודם התפלה נקראים דם, ומה זה אוי, לכן מתרץ המדרש דשפכו פי' לשון תפלה כמו (תהלים קמב ג) אשפוך לפניו שיחי, ואף על פי כן דמא בגווה פי' שהיו מתפללים שלא בכוונה, והוה כאילו לא התפללו. עכלש"ק.

געווען מיטן שם ע״ב פון די ראשי תיבות פון א״ל ע״שו א׳חיו.[16]

*

אבד״ק קארלסבורג: נאך איין זאך וויל איך אויפשמועסן, עם קומט דאך יעצט חנוכה, כ׳וויל פרעגן טאמער מ׳איז מסכים אויף דעם, עם קומט דאך אויס זייער אפט די שאלה, וואו מ׳זאל צינדן? למשל אינגעלייט גייען פון קרית יואל אין שטאט צו די עלטערן אדער פארקערט.

רבינו: יא, יעדעס יאר האבן די יונגעלייט די שאלה, צי דער עיקר איז די אכילה צי די לינה.

אבד״ק קארלסבורג: יא, ס׳איז דאך פשוט, וויסט מען דאך די הלכה, איז מיר אויסגעקומען און כ׳האב אפשר שוין אזוי גע׳פסק׳נט, אבער נאר אויב דער רבי וועט מסכים זיין, מ׳זעהט דאך אין די גמרא כמה פעמים, מ׳זעהט ביי נדרים אז טאמער איינער האט געמאכט א נדר אז יענער זאל נישט נהנה זיין, ווערט גע׳פסק׳נט אין חושן משפט (סי׳ רכ״א) אז נאכדעם טאמער יענער וויל נהנה זיין, זאל ער מפקיר זיין זיינע נכסים, במילא קען יענער נהנה זיין.

רבינו: יא, אין די גמרא אין נדרים (דף מג.) שטייט אזוי.

אבד״ק קארלסבורג: יא, די זעלבע זאך אין מסכת שבת (דף קל״א:) רבי אליעזר זאגט דארט ביי מזוזה ס׳איז נישט דוחה שבת וויל ער קען מפקיר זיין.[17]

רבינו: אויך ביי דמאי (ב״מ דף ט), אז ס׳איז חזי ליה וויל אי בעי מפקיר לנכסיה, דעמאלטם ווערט ער אזוי ווי א עני, און מאכילין את העניים דמאי.

דארט איז דא א שטארקע קשיא, דער חתם סופר ברענגט פון רבי דוד דייטש,[18] פארוואס איז פסח דוחה שבת, אויב איך האלט ווי תום׳ זאגט אז מי שאין לו קרקע פטור מן הראיה.[19]

אבד״ק קארלסבורג: ביי רבי יהודה בן בתירא איז דאס איינע פון די תירוצים.

רבינו: תום׳ זאגט אזוי, אז ער האט נישט געהאט קיין קרקע איז ער פטור מן העליה לרגל, און לויט תום׳ אז איינער וואס איז פטור מן העליה לרגל איז פטור מקרבן פסח, קען ער דאך מפקיר זיין די נכסים וועט ער נישט האבן קיין קרקע, איז ער דאך נישט מחויב, במילא פארוואס איז עם דוחה שבת, אזוי ווי רבי אליעזר.

דער חתם סופר זאגט אז ס׳איז א סברא דאוריימא.[20]

---

16 עי׳ לשו״ק: וישלח יעקב מלאכים לפניו. ר״ת ויפ״ל, ר״ל שיעשע״ה מל וחתך את ערלת לבב אחיו. והנה וימל הוא גימ׳ אלהי״ם שהוא בחי׳ דינין והוצרך להמתיקו וכן עשה והמתיקן בהר״ת של א׳ל ע״ש ו א׳חיו גימ׳ שם הק׳ ע״ב. מקור החסד והרחמים.

17 וז״ל הגמרא שם: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי רבי אליעזר, אמר רב אדא בר אהבה למעוטי ציצית לטליתו ומזוזה לפתחו, תניא נמי הכי ושוין שאם ציין טליתו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב, מאי טעמא אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להם זמן, אמר ליה אביי אדרבה מדאין קבוע להם זמן כל שעתא ושעתא זמניה הוא, אלא אמר רב נחמן אמר רבי יצחק ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע הואיל ובידו להפקירן.

18 ה״ה הגאוה״ק רבי דוד דייטש ז״ל אבדק״ק נאווא־מעסטע (עיר הדש), בעמוה״ס אהל דוד, נפטר כ״ב סיון שנת תקצ״א לפ״ק.

19 דהנה ידוע קו׳ הגאון רבי דוד דייטש (עיין בספר אוהל דוד מובא בשו״ת חתם סופר חלק א סימן קכ״ד) על מ״ש התוס׳ בפסחים (ג ע״ב) דמי שאין לו קרקע פטור מפסח כשם שפטור מן הראי׳, א״כ מ״ט דמכשירי פסח דוחים שבת לר׳ אליעזר (פרק אלו דברים פסחים ס״ה ע״ב) הא מבואר בשבת (דף קלא) דמודה ר׳ אליעזר בציצית לטליתו ומזוזה לפתחו שאינו דוחה שבת, והטעם משום הואיל ובידו להפקירן, א״כ הכי נמי הואיל ובידו להפקיר הקרקע ויהיה פטור מפסח, וממילא לא דחי שבת.

והחת״ס שם כותב: הקשה אדם קשה כברזל...

20 וכותב שם: ומ״מ נראה לי דר׳ אליעזר לטעמי׳ דס״ל במתני׳ דערכין (כ״ה ע״א) דאם החרים כל נכסיו אפילו בדיעבד אינם מוחרמים, וה״ה להקדיש והפקיר כמבואר שם דחד דינא אית להו, והא דאמרינן בעלמא הואיל ואי בעי מפקיר נכסי׳ והוה עני וחזי ליי׳, היינו דמפקיר ומשייר לעצמו כל שהוא פחות ממאתים זוז ויהיה עני ומותר ליטול לקט שכחה ופאה ומותר להאכילו דמאי, אבל לענין פטור מראי׳ ופסח צריך שלא ישאיר לו שום קרקע כל שהוא וזה א״א לר״א.

ולפ״ז ר׳ אלעזר בן עזריה דפליג התם במתני׳ אדר׳ אליעזר, ומבואר שם בערכין דלחומרא פליג דאפילו אינו מחרים כל נכסיו רק שאינו משאיר לעצמו כדי חיותו אסור מן התורה, (אלא באושא נתנו שיעור חומש אבל מן התורה הוא אסור להחרים רוב נכסיו), א״כ חומרו קולו, דע״כ לא דריש אך כר״א דאפילו בדיעבד אינו מוחרם ומוקדש דא״כ אפילו השאיר קרקע כל שהוא רק שאינו כדי חיותו אינו מוחרם, א״כ בטלת הואיל דאי בעי מפקיר נכסי׳ דכולא תלמודא, אלא ע״כ לר׳ אלעזר בן עזריה בדיעבד אי עביד מהני ואפילו בכל נכסיו, נמצא לר׳ אליעזר בכל נכסיו אפילו בדיעבד לא מהני ובהשאיר מקצת מותר אפילו לכתחילה, ולראב״ע אי חילוק דלכתחלה אפילו השאיר מקצת נכסיו אסור כל שלא השאיר כדי חיותו ובדיעבד מותר אפילו כל נכסיו.

והרווחנו בזה פסק הרמב״ם (פ״ו מעירובין ה״ב) דפסק דאם עבר והחרים כל נכסיו מוחרם דלא כר׳ אליעזר, ועמד בזה בכס״מ ותי״ט ע״ש.

ולהנ״ל מוכח דר׳ אלעזר בן עזריה פליג, ואיהו גופי׳ פסק כראב״ע סוף הלכות עירובין דאפילו השאיר לו מקצת אסור מן התורה, ומשו״ה מוכרת דבדיעבד עכ״פ מהני, דאל״כ בטלת הואיל אי בעי מפקיר נכסי׳ ע״כ.

אבד"ק קארלסבורג: ער מאכט א חילוק פון הקדש אוּן אנדערע זאכן.

עכ"פ האב איך געזאגט פאר איינעם, אז דו פארסט אריין אין שטאט דו גייסט צו דיין מאמע"ן, דו קלערסט וואו גיי איך צינדן פאר"ן זמן אויב איך קום אהיים שלאפן, האב איך אים געזאגט, נעם דריי מענטשן אוּן זאג אז איך בין מפקיר – נישט אלע נכסים, ווייל אלע נכסים שטייט דאך אז מ'טאר נישט[21] – נאר די דירה וואם איך האב דארט, דאם בין איך מפקיר, וועלט ער דאך אן אכסנאי, אוּן ס'איז דאך א דין, ביי א דרבנן אוודאי, איז ער ווי א אכסנאי, במילא האט ער שוין נישט קיין פראבלעם, וועּן ער וועט צוריק גיין נאכדעם וועט ער זוכה זיין צוריק מן ההפקר.

רבינו: אבער אום שבת וועלט א פראבלעם, שבת קען ער נישט זוכה זיין. ס'איז א קנין.

אבד"ק קארלסבורג: יא, איך הכי נמי, שבת איז א טאקע א פראבלעם.

רבינו: נאכדעם וועלט א שאלה, אז ס'איז הפקר איז עם דאך פטור פון מזוזה. אוּן נאכדעם וועּן ער איז צוריק זוכה, איז עם תעשה ולא מן העשוי.

אבד"ק קארלסבורג: וועגן דעם האט מען דאך דעם רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סי' ט').[22]

ס'איז א שווערער רבי עקיבא איגר, ווייל לויט אים קומט אוים אז וועּן מ'גייט אוועק אויף איבער דרייסיג טעג איז די קאנטרי דארף מען נאכאמאל מאכן א ברכה, אויף די מזוזה איז שטוב.

רבינו: ס'איז דא וואם זאגן, אז אפשר וועּן מ'האט עם ארויף געלייגט בכשרות איז עם שוין נישט קיין תעשה ולא מן העשוי, איז די אחרונים איז דא וואם זאגן דאם.[23]

אבד"ק קארלסבורג: איך הכי נמי. די אחרונים זענען נישט מסכים מיט דעם רבי עקיבא איגר, מ'פירט זיך נישט אזוי, ווייל איינמאל מ'האט עם ארויף געלייגט בחיוב ווערט עם שוין נישט אוים...

רבינו: ביי סוכה איז אויך דא א מדובר איז די אחרונים, אז וועּן מ'נוצט די סוכה אינמיטן יאר איז עם מחויב במזוזה, אוּן סוכות ווערט עם פטור פון מזוזה, וואלט מען לכאורה געדארפט נאך סוכות אראפ נעמען די מזוזה אוּן צוריק לייגן כדי ס'זאל נישט זיין תעשה ולא מן העשוי, איז דא וואם זאגן דארט אויך אזוי, אז וויבאלד מ'האט עם ארויף געלייגט בכשרות, זאגט מען נישט תעשה ולא מן העשוי, אוּן אזוי איז טאקע דער מנהג העולם.[24]

מוה"ר חיים שלמה פישער הי"ו, משב"ק: וואם איז דער הסבר אז ביי א צורת הפתח פון עירוב מאכט מען נישט קיין מזוזות?

אבד"ק קארלסבורג: קודם כל, מיין טאטע ז"ל ברענגט אין זיין ספר מאי חנוכה,[25] לגבי דעם וואם ביי חנוכה שטייט מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל. איז זאגט ער אז טאמער מ'האט נישט קיין מזוזה, דעמאלטס איז נר חנוכה בימין. וואם טוט זיך וועּן איך האב א פתח וואם האט נישט קיין טיהר לויטן רמב"ם איז עם פטור פון א מזוזה, במילא אז ס'איז פטור פון א מזוזה דארפסטו דאך לייגן בימין, איי ס'האט א מזוזה וויייל דו האסט מחמיר געווען, אבער אויף דעם מאכט מען דאך נישט קיין ברכה.

---

21 כ"ה ברמב"ם (יד החזקה הלכות דעות פ"ה הי"ב) ואסור לו לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות [וע' בשו"ת יהודה יעלה ח"א סימן קכ"ח, וע' בשו"ת חת"ס או"ח סי' קכ"ד].

22 וז"ל: וג"ל דגם ההולך מביתו לעסקיו בשוק שעות הרבה, ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכאו' הדין דכשחוזר לביתו יברך על המצוה, דהא בינתים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה, ומתחיל עתה חיוב חדש וכו' ע"ש.

23 דהנה בש"ע יו"ד (סי' רפ"ט סעיף ה) איתא, קבעה במזוזות הפתח בעודה תלושה ואח"כ חברה לפתח פסולה, וביאור הט"ז והש"ך שטעם הפסול הוא משום תעשה ולא מן העשוי כמו בציצית, והנה בשערי תשובה (או"ח סי' תרכ"ו סק"י) הביא מחלוקת בין הפרי חדש לבין שו"ת ארבעה טורי אבן ודעת הפר"ח שכאשר עושה סוכה באחד מהדרי הבית שהסירו את גגו וקירותיו ושמו סכך, אחרי סוכות כאשר מחזירים את מצב המקום לקדמותו צריך ליקח המזוזה ולקובעה מחדש בברכה, מכיון שבימי החג היה המקום פטור ממזוזה, היות ושימש לסוכה שהיא דירת עראי, נמצא שהמזוזה הקיימת שם אחר החג בשחזר המקום להיות אחד מחדרי הבית פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, ובשו"ת ארבעה טורי אבן חולק וסובר שכיון שכאשר הוקבעה המזוזה לראשונה היה הדבר בכשרות, שוב אינה נפסלת משום תעשה ולא מן העשוי, ומוסיף עוד, שכיון שהמקום ההוא הוא חלק מדירת ביתו א"כ מעולם לא נפטר ממזוזה, שהרי קודם החג היה זה חדר ביתו.

24 ע' ברכ"י סי' תרכ"ה סק"ד, שו"ת כתב סופר יו"ד סימן קל"ט, שו"ת שואל ומשיב ח"ב סי' קס"ו, קיצושו"ע סי' קל"ד סעי' ח', שו"ת שבה"ל ח"ב סי' קנ"ג, ועוד.

25 ספרו של אביו הגה"צ גאב"ד קארלסבורג ז"ל 'מאי חנוכה' י"ל עוד בשנת תשד"מ, כולל בתוכו שו"ת, פסקי הלכות ודברי אגדה על עניני חנוכה.

א׳ הנוכחים: דארף מען טאקע לייגן בימין?

אבד״ק קארלסבורג: כ׳זאג נישט מ׳זאל לייגן בימין, ווייל לויטן רא״ש איז מען דאך יא מחויב במזוזה, אבער ס׳איז אן ענין צו זוכן א פתח וואם האט יא א טיהר וואם מ׳מאכט א ברכה אויף די מזוזה.

רבינו: דער חזון איש (יו״ד סימן קע״ב אות ג׳) רעדט וועגן דעם ער איז טאקע חושש, אבער באמת, ס׳איז דא דער חוות דעת (בתיקון עירובין), ער זאגט א חילוק פון עירוב און מזוזה, ביי עירוב איז עס נאר א צורת הפתח, און ביי עירוב האט מען מקיל געווען אז א צורת הפתח איז אויך ווי א פתח, ס׳איז דאך נישט קיין פתח באמת. באמת איז אזוי משמע אין ריטב״א אין מס׳ עירובין.[26]

פשט איז אזוי, כלפי מזוזה מוז זיין ביתך ובשעריך א פתח פון א בית דירה אדער פון א חצר, אבער כלפי עירובין האט מען מקיל געווען אז אפילו א צורת הפתח איז שוין אזוי ווי א פתח.

אבד״ק קארלסבורג: ס׳איז נאר א ׳דין פון א פתח׳.

רבינו: יא, ביי א מזוזה מיינט מען א פתח ממש.

*

אבד״ק קארלסבורג: ס׳איז ידוע פון רבי מאיר פרעמישלאנער, ער האט געזאגט ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לקל עליון (בראשית יד, יח).

רבינו: יא, אז מ׳האט זיך ארוים געלערנט איינער פונעם צווייטן.

פאר רבי שלמה קלוגער האט ער עס געזאגט.[27]

אבד״ק קארלסבורג: יא, איך האב געזאגט ס׳קומט דאך יעצט חנוכה אז ס׳קען זיין, ס׳איז דאך ידוע דער לבוש ווען ער ענטפערט פארוואם פורים האט מען געמאכט די מצוה א סעודה און חנוכה האט מען געמאכט די מצוה פון הלל והודאה, זאגט ער פורים איז אויף הצלת הגופים, און חנוכה איז אויף הצלת נפשות. ׳והוא כהן לקל עליון׳, אברהם איז דאך געקומען פון א מלחמה, במילא איז דאך געווען הצלת הגופים, ווען דעם איז הוציא ׳לחם ויין׳, אבער ׳והוא׳ דער שם, ביי אים איז דאך נישט געווען הצלת הגופים, נאר הצלת הנפשות, וועגן דעם ׳כהן לקל עליון׳ האט ער געמאכט הלל והודאה.

רבינו: אה, זייער פיין פשט.

26

עיי׳ בחזו״א (או״ח סימן ק״א ס״ק ה) שכתב דבאמת היו צריכים לקבוע מזוזה בצורת הפתח, אלא שאין המזוזה משתמרת, ולפעמים יש שותפות של נכרי ולכן אין שמים מזוזה, ועיין עוד בחזו״א (יו״ד סימן קע״ב אות ג).

אבל עיי׳ בשו״ת שבט הלוי (חלק ז׳ סימן ק״ט) שנשאל ׳מדוע אין קובעין מזוזות בשכונות החרדיות ששם אם יקבעו מזוזות הם ישתמרו, וגם אין שותפות של גוי, והעיר ממה שכתב בשו״ת מנחת יצחק (ח״ז סימן י״ב) שחשש לדברי החזו״א למעשה׳, עד כאן דברי השואל.

והגאון הנ״ל השיבו בטוב טעם ודעת, דודאי אין המנהג לקבוע מזוזות בצורת הפתח כאשר העידו גדולי האחרונים, ועל צבאם רבינו החוות דעת (בתיקון עירובין שלו) דיש הבדל בין מזוזה דבעינן פתח ממש, לצורת הפתח דעירובין, שבעירובין צורת הפתח בעינן, פתח לא בעינן, כאשר הוכיח למישור מדברי הריטב״א (עירובין י״א), ומג״א (סימן שפ״ג ס״ק כ״ח), ובמנחת יצחק הרגיש בדברי החזו״ד הנ״ל, וכן מצא להגאון המהרש״ם בדעת תורה (סוף סימן שפ״ב ד״ה באמת) שרמז על יסוד החזו״ד הנ״ל, וכן בתשובת דברי מלכיאל (ח״ג סימן ט״ז) פשוט לו להלכה שצורת הפתח פטור ממזוזה, וכן מנהג העולם, ע״ש.

27

כידוע שפע״א נפגשו הרה״ק ר׳ מאיר מפרעמישלאן ז״ל עם הגאון רבי שלמה קלוגער ז״ל בדרך, ונתוועדו שניהם בכפר אחד הסמוך לעיר זלאטשוב כאשר באו לאותו כפר התאכסן הרה״ק מפרעמישלאן בבית אחד והגאון רבי שלמה קלוגער בבית אחר, שלח הרה״ק מפרעמישלאן את הגבאי שלו לשאול את הגאון מהרש״ק שיאמר על פי דין תורה מי מהם צריך לילך להקדים שלום לחבירו, השיב לו מהרש״ק כי עפ״י התורה צריך הרה״ק מפרעמישלאן ללכת להקדים לו שלום, עשה כן הרה״ק והלך להקביל את פני הגאון רבי שלמה קלוגער, אח״כ שאל אותו למקורה של הלכה זו, השיב לו מהרש״ק: דבר זה מפרשת יתרו למדנו שכתוב ״ויצא משה לקראת חותנו וישאלו איש לרעהו לשלום״ ופרש״י מי הקרוי איש, זה משה, והנה שם במדבר היו שניהם משה ויתרו בדרך ולמה הקדים משה לשאול לשלום יתרו, כסבור אני מפני שיתרו הלך מרחק רב ממדין ועד הנה, ומשה הלך דרך קצרה, לכן שאל משה תחילה בשלום יתרו, ובכן אני נסעתי מרחק רב מבראדי, וכבודו נסע רק איזה פרסאות מעירו על כן מגיע לי שלום קודם, אחר כך המתיקו סוד יחד על כמה ענינים, לפני פרידתם אמר הרה״ק מפרעמישלאן ז״ל כתוב בתורה: ״ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון״, דכאשר שני הצדיקים מזדמנים ביחד, הרי האחד לומד מחבירו ומקבל ממנו את מידותיו הטובות והנה שם בן נח היה תמיד עוסק בתורה ועבודה בבית מדרשו, ולא היה נותן כלל דעתו על ענייני העולם הזה מאידך היתה מידתו העיקרית של אברהם אבינו הכנסת אורחים, שהיה פותח את דלתות ביתו בפני זרים מאכילם ומשקם וכך היה מקרבם אל תחת כנפי השכינה עתה משנזדמנו שניהם יחד הרי ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, שהוא הוציא מאברהם אבינו את מידת הכנסת אורחים לתת לאנשים לאכול ולשתות מן הטוב והמובחר, והו״א אברהם למד מאת שם ״כהן לאל עליון״ להוסיף ולשקוד יותר על התורה והעבודה ככהן בבית המקדש.

דער טאטע ז"ל אין ברך משה פ' ויגש, ברענגט אראפ דאס ווארט פון רבי מאיר פרעמישלאנער. ער טייטשט דארט אוים די פרשה וועז יהודה האט זיך געטראפן מיט יוסף האבן זיי צווישן זיך אויסגעטוישט איינער פון צווייטן, יהודה איז דאך געווען דער שר התורה, ואת יהודה שלח לפניו זאגט רש"י לתקן לו בית תלמוד, און יוסף איז דאך געווען דער שר החסד, ויוסף הוא המשביר ער האט מכלכל געווען גאנץ מצרים און די גאנצע וועלט, ובפרט אין פסוק שטייט (בראשית מז, יב) ויכלכל יוסף את אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף, און וועז זיי האבן זיך געטראפן האבן זיי אויסגעטוישט די בחינות צווישן זיך,[28] אזוי טייטשט ער דארט.

וציוה רבינו להביא כיבוד

וכירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בבריאות השלימות, אריכות ימים ושנים, מ'זאל קענען זיצן מיט הרחבת הדעת עוסק זיין בתורה והוראה.

אבד"ק קארלסבורג: אמן, דער רבי זאל אויך זוכה זיין אונז אלע צו פירן אויפן וועג וואם אונז האבן מיר מקבל געווען און וויייטער טאקע קענען אנגיין מיט כח און געזונט, מ'זאל זוכה זיין אזוי ווי ס'שטייט די וואך אין פסוק (בראשית לג, יד) עד אשר אבוא אל אדוני שעירה, מ'זאל שוין זוכה זיין בקרוב.

רבינו: רש"י זאגט דאך טאקע, ואימתי ילך בימי המשיח.

ואיחל רבינו לחיים לבנו ולחתנו ולכל הנלוים אתו

ושאל רבינו: ווי אזוי איז דער מצב אין מירון?

אבד"ק קארלסבורג: ס'איז דאך נישטא קיין גרויסער עולם וואם פארט היינט, מ'פארט נישט פון דא, און פון דארט זוכט מען אויך נישט קיין סאך צו פארן, ס'איז א קלענערער עולם, אבער מ'זוכט נאכנישט קיין מנין דארט.

רבינו: מענטשן פרענגן מיך וועגן פארן אפשערן קיין ארץ ישראל, האב איך געזאגט אז ס'וועגדט זיך וועלכע צייט, אז ס'איז רוהיג קען מען פארן, אז ס'איז נישט רוהיג קען מען נישט.

אבד"ק קארלסבורג: ס'איז ליידיג יעצט דארט, אבער ס'איז אויך היבש רוהיג דארט.

ס'וועגדט זיך וויפיל מ'איז אריין געלייגט אין די נייעס....

ברוך ה' איך האב דארטן מיין אייידעם ר' פנחם שלום שמידמאן (בן הגה"צ אבד"ק קראלי שליט"א בפלעטבוש), דער רבי קען דאך אים, ער האט זיך אריין געלייגט דערין. חוץ מזה ליגט ער אין לערנען, ער שטייגט, ער האט א חריפות אין זיך.

הרש"ה: ער איז געווען משמש ביי אייער טאטן (גאב"ד קארלסבורג ז"ל), ער איז געווען א חשובער משמש.

אבד"ק קארלסבורג: יא, אבער נאך מער, ער האט געהאט די זכי' מיט יארן צוריק אז דער רבי האט געלערנט, איינמאל צי מערערע מאל, אין די ישיבה מיט אים, אלץ בחור.

רבינו: יא יא, איך פראביר נאך היינט אויך צו לערנען אין די ישיבה מיט בחורים, איך פראביר נאך צו זיין אין די ישיבה וואם מער, איך געב דאם נישט אויף.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה רבה מיט אלעם גוטן.

אבד"ק קארלסבורג: אמן, יישר כח, מ'זאל זוכה זיין צו הדלקת הנרות אין בית המקדש.

---

28 עי' **בברך משה** (פ' ויגש עמ' רפ"ה) שהביא את דברי הרה"ק הרבי ר' מאיר מפרעמישלאן ז"ל לפרש הכתוב ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון, דהנה מלכי צדק שהוא שם בן נח, היה עמוד התורה, והיה יושב תמיד בישיבה ועוסק בתורה, ואברהם אבינו היה עמוד החסד וגמילות חסדים, וכאשר נפגשו שני הצדיקים יחד, הוציא ולמד כל אחד מדרך עבודתו של חבירו, וזה שאמר הכתוב ומלכי צדק מלך שלם שהיה שר התורה הוציא ולמד מאברהם, לחם ויין היינו מצות צדקה והכנסת אורחים בלחם ויין, והוא, פי' אברהם אבינו, הוציא משם להיות כהן לאל עליון, לעמוד בבית ה' ולעסוק בתורה יומם ולילה, עבדה"ק.

והנה יוסף הצדיק גם הוא היה עמוד גמילות חסדים, שכלכל את אביו ואת אחיו ואת כל ארץ מצרים, ולעומת זה היה יהודה עמוד התורה ככתוב להלן בפרשה ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ופרש"י לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, והוא הכין לבני ישראל במצרים את עמוד התורה, ומעתה י"ל שכאשר נפגשו יחד יהודה שר התורה ויוסף שר החסד, הוציא ולמד כל אחד מבחינת עבודתו של חבירו, וזה שאמר הכתוב ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני, וכתב בברית שלום שנתכוין לשם הוי"ה ב"ה אשר בקרב שמו של יהודה, ולדרכינו נתכוין לומר שהשם הוי"ה שם החסד והרחמים בקרבו, שכבר למד וקיבל ממידתו של יוסף מדת החסד, ועל זה המשיך ואמר ליוסף ידבר נא עבדך דבר באזני אדני, ופירש"י יכנסו דברי באזנ"ך, היינו שישפיע לו מכח התורה אשר לו, כמו שאמחז"ל א' ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם היא בשמיעת האוזן, וז"ש המדרש כי הנה המלכי"ם נועדו זה יהודה ויוסף, עברו יחדיו, כי מאחר שכבר קיבל יוסף מחכמת תורתו של יהודה, נעשו שניהם מלכים ממלכי התורה, עיי"ש עוד בברך משה באריכות דבריו כי נעמו.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

כינוס ההודאה
ביום הצלת מרן רביה"ק זי"ע

יחד עם דינער השנתי למוסדותינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו

במעמד רבוא רבבות מישראל

מוצש"ק פ' ויגש כ"א כסלו שנת תשפ"ה לפ"ק

◆ אחר שהאריך בדברי אגדה בעניני הודאה ◆

שבח והודאה להשי"ת ביום ההצלה

די הצלה פון פעטער ז"ל איז א הצלה פון קיום התורה, מחזיר צו זיין עטרה ליושנה, לימוד התורה און קיום המצות, מעמיד צו זיין דורות ישרים נאמנים לה' ולתורתו, אויפצושטעלן בתי מדרשות תלמוד תורות ישיבות, וכל דבר שבקדושה, על דרך המקובל לנו מאבותינו ורבותינו אן קיין שום שינוי, דא אין מדינת אמעריקע וואס איז געווען א מדבר שממה פאר יעדע דבר שבקדושה, דא האט שורה געווען הפקירות אין יעדן ווינקל.

בכח קדושתו און סייעתא דשמיא וואס ער האט געהאט, האט ער מצליח געווען מעמיד צו זיין דת על תילה אין אלע ענינים, פעולת צדיק האט א געוואלדיגע ברכה מיד ולדורות, קומט אויס יעדעס יאר איז נראה וניכר התפשטות והתרחבות גבולי הקדושה מער און מער ווי א יאר פריער בכמות ובאיכות, ממילא - לויט די סברא פון הפלאה (פתיחה אות יב) - איז דא א חיוב צו געבן הודאה פארן הייליגן באשעפער אויף די חסדים און דעם נס וואס איז געשען כ"א כסלו, חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו, און צו זאגן שירה אין א נייע בחינה, א שירה חדשה מער ווי פאר א יאר, ווייל די כוחות הקדושה איז געוואקסן און געשטיגן במשך פון דעם יאר, ס'איז נתפשט און נתרחב געווארן, דארף מען זאגן יעדעס יאר הלל והודאה אין א בחינה חדשה בכל שנה ושנה.

חסדי ה' כי לא תמנו, מ'זעהט בכל שנה ושנה די התפשטות והתרחבות די כוחות הקדושה ביתר שאת ויתר עוז, איבעראל בכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, זעהט מען א פארשטערקערונג פון כוחות הקדושה, פרישע בתי מדרשות, פרישע בנינים פאר תלמוד תורה, פרישע בנינים פאר בית חינוך לבנות בית רחל, ס'קומען צו יעדעס יאר פרישע ישיבות פאר בחורים, די קול תורה איז מתגבר והולך, און כוללים לאברכים פאר טייערע יונגעלייט, פרישע שיעורי תורה פאר בעלי בתים נכבדים, איש על מחנהו ואיש על דגלו. מ'זעהט דאס דאוועגען אין ביהמ"ד מיט א התלהבות און אויפן קול, אזוי ווי ס'פאסט פאר חסידים ואנשי מעשה, מ'זעהט א פארשטערקערונג אין כח הצניעות ביי נשים כשרות.

שינויים לטובה בעניני צניעות

געלויבט דעם הייליגן באשעפער, אין קרית יואל איז געווען היי יאר א געוואלדיגע חידוש אין מלבושי צניעות פאר תלמידות בית רחל, ס׳איז געווען א געוואלדיגע הצלחה, א חשוב׳ע הצלחה, א גרויסע הצלחה אין די מלבושים אז ס׳זאל זיין אזוי אויסגעהאלטן אין אלע ענינים. די תוצאה פון דעם סדר מלבושים זעהט מען, אז אויסער די צניעות זעהט מען אין די תלמידות מער הרחבת הדעת, מ׳זעהט א שינוי לטובה אין התנהגות און אין דרך ארץ.

און איך קען מבשר זיין א בשורה טובה פאר תושבי וויליאמסבורג, מיטן אייבערשטענס הילף אויפן קומענדיגע יאר וועט זיין די תקנה אויך דא אין וויליאמסבורג, לשבעת רצון פון אלע עלטערן מיטן אייבערשטענס הילף.

מוסדותינו הקדושים בוויליאמסבורג

וועגן מ׳רעדט פון די מוסדות דא אין וויליאמסבורג, איז איבעריג צו זאגן יעדעס ווארט, יעדער זעהט און יעדער וויסט די הצלחה פון די חשוב׳ע הייליגע מוסדות, ס׳איז מפורסם לשבח ולתהילה, מיט א געוואלדיגע הצלחה, סיי אין די ענינים פון לימודים, סיי אין ענינים פון התנהגות, סיי אין חינוך הבנים און סיי אין חינוך הבנות, אויפן וועג וואס דער פעטער ז״ל האט מחנך געווען, און דער טאטע ז״ל. ס׳איז נראה וניכר די הייליגע ארבעט פון די מלמדים, פון די מחנכים, פון די מנהלים, פון די מחנכות און פון די מנהלת אלעס בלב ובנפש, און מיט א איבערגעגענקייט, מיט א געוואלדיגע הצלחה.

וועגן דעם מ׳קומט צום ציבור בעטן, ס׳איז א געוואלדיגע חוב א געוואלדיגע פליכט יעדער זאל ארויסווייזן דאס געטריישאפט פאר די איבערגעבענע הנהלת הגשמי, מיט וואס ס׳איז נאר מעגליך מיט א נדבה חשובה, מ׳זאל מען קענען מחזק זיין די הייליגע מוסדות. ס׳איז זיכער אז דער פעטער ז״ל דער מייסד פון די מוסדות וועט ממליץ טוב זיין פאר אלע תומכים זיי זאלן געבענטשט ווערן בכל מילי דמיטב שטענדיג.

קביעת עתים לתורה
חבורת ׳תורתך שעשועי׳ ו׳יסודי התורה׳

און א בחינה פון הודאה אויפן עבר און א קבלה טובה אויפן עתיד, מ׳זאל זיך זעהן מתחזק צו זיין אין אלע ענינים, זעהן מוסיף צו זיין שיעורי תורה פאר בעה״ב און פאר יונגעלייט, ס׳זאל זיין קביעות עתים לתורה מיט א קביעות גמור, חוק ולא יעבור.

וויל איך דערמאנען אין שבח פון די חבורה, ס׳איז דא א מסגרת פון ׳תורתך שעשועי׳, אין די מסגרת זענען אנגעשלאסן הונדערטע לומדים, בעלי בתים יונגלייט, זיי לערנען מסכת נאך מסכת, מ׳חזר׳ט די מסכתות, און מ׳שטעלט זיך אויף א פארהער, וואס דאס איז דבר חידוש היינטיגע צייטן אז בעלי בתים נכבדים זאלן זיך שטעלן אויף א פארהער.

ב״ה די חבורה לערנט אזוי דורך מסכתות נאך מסכתות, היי יאר האפן זיי מסיים צו זיין גאנץ ש״ס ברוב עם הדרת מלך, ס׳איז א געוואלדיגע שמחה פאר אונזער קהילה, אז אזא גרויסע מספר פון חברי קהילתינו קדושה גייען מסיים זיין ברבים גאנץ ש״ס.

יעצט איז דער זמן צו רופן פאר אנשי שלומינו, מ׳זאל זיך אנשליסן אין די חבורה, עכ״פ אין די לעצטע מסכת פון ש״ס, און צוזאמען מסיים זיין ש״ס, און אנצוהייבן נאכאמאל מסכת ברכות - דער אייבערשטער זאל העלפן ברוב פאר והדר מיט געזונט און הרחבת הדעת.

דער אייבערשטער זאל העלפן אז מ׳זאל זוכה זיין מרבה צו זיין לימוד התורה אין די חבורה, און אויך אין די אנדערע חבורה ׳חבורת יסודי התורה׳ וואס א גרויסער ציבור איידן לערנען עס מדי יום ביומו, מ׳לערנט עס בהתמדה און מיט אן הבנה, דער אייבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען לערנען און חזר׳ן, און ס׳זאל זיין תלמודו מתקיימת בידו.

התנזרות מטומאת הציונות

ס׳איז ידוע פאר יעדן איינעם, דער פעטער ז״ל האט מרים געווען ידו בקודש מיט א קול מלחמה במחנה קעגן טומאת הציונית און אלע אירע מלבושים, ער האט דאס געשריבן בכתב אין די הייליגע ספרים, און בעל פה די פייערדיגע דרשות וואס ער האט געזאגט, דאס איז א בחינה פון תורה שבכתב און תורה שבעל פה, דברים קילורין לעינים, מ׳זאל זיין קלאר מ׳זאל האבן די ריכטיגע השקפה, און די אמת׳דיגע דעה אין עניני גאולה וואס איז נוגע די דריי שבועות, וואס מיינט דחיקת הקץ, וואס איז א איסור גמור א איסור חמור מאוד, און מ׳זאל וויסן אז טומאת הציונות איז אבי אבות הטומאה.

חיזוק למוסדות הק׳ בארץ ישראל עטה״ק

און ח״ו צו האבן עפעס א קשר עפעס א שייכות מיט ציונות און מיט די טמא׳נע מדינה, אדער הנאה צו האבן פון זיי, מקבל צו זיין תמיכה פאר מוסדות התורה, ווי אפילו איין פרוטה שאדט, דאס אלעס איז פאר אונז נר לרגלינו, תורת אמת היה בפיו, און פון דעם וועלן מיר זיך נישט אוועק ריכן בשום אופן, אדרבה אונז פילן מיר א פליכט צו מחזק זיין די אלע קהילות און מוסדות - וואס זענען נישט נהנה משולחן איזבל - מיט אלעס וואס מיר קענען נאר.

גזירת גיוס בני הישיבות

אז מ׳רעדט פון מלחמת ה׳ בציונות, ליגט א פליכט צו דערמאנען די ביטערע גזירה פון גיוס בני ישיבות און אברכים

בארצינו הקדושה, ס׳ליגט אויף זיי אזא ביטערע גזירה קשה וואס דאס איז העברה על הדת, צו צוברעכן אלע ישיבות און אלע כוללים, אריינצונעמען די בני ישיבות און די אברכים אין דעם טמא׳נע מיליטער, וואס כל באיה לא ישובון.

און אונז מהכא פון דערווייטנס רופן מיר ארויס סיי צו די עסקנים, און סיי צו די חשוב׳ע רבנים די גדולים צדיקים וואס זענען לוחם קעגן די ביטערע גזירה, און מיר זאגן זיי חזקו ואמצו, ח״ו צו מאכן עפעס א פשרה וואס איז נוגע אין די ביטערע גזירה.

ס׳טוט זייער וויי דאס הארץ, וועז מ׳הערט אז ס׳איז דא פאררעטערס וואס זיי ווילן מאכן פשרות אין דעם ענין, עד כדי כך אז ביז פופציג פראצענט פון די בני ישיבות זאלן חלילה אנקומען אין דעם טמא׳נעם מיליטער, מ׳דארף צו וויסן מ׳טאר נישט מפקיר זיין אפילו נפש אחת מישראל.

אלע קהילות הקודש אין די גאנצע וועלט זענען מתפלל צום הייליגן באשעפער אז די שווערע גזירה זאל בטל ווערן במהרה, ולא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים, ס׳זאל זיין וכל הרשעה כולה בעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ.

גזירת החינוך בארה״ב

אין די זעלבע צייט זענען מיר אויך מתפלל צום הייליגן באשעפער, דא אין ניו יארק איז אויך דא א שווערע ביטערע גזירה אויף חינוך בני ישראל, וואס די רעגירונג מישט זיך אריין און געבט פארשריפטן מ׳זאל לערנען מער לימודי חול. מיר בעטן דעם הייליגן באשעפער הפר עצת אויבינו, אז אונז זאל מיר קענען מגדל זיין אונזערע קינדער בדרך התורה אן א שינוי פון ביז יעצט, דער אייבערשטער זאל אפהיטן גאנץ כלל ישראל מכל צרה וצוקה, און ס׳זאל בטל ווערן מחשבות שונאינו.

זהירות במצות מזוזה

מיר שטייען יעצט געציילטט טעג פאר די געהויבענע לעכטיגע חנוכה טעג, וואס חז״ל האבן מתקן געווען מען זאל צינדן נרות חנוכה, און חז״ל זאגן אונז אז ווען מ׳צינדט נרות חנוכה דארף זיין ׳מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל׳. ס׳שטעלט זיך צוזאם די מצוה פון מזוזה צוזאמען מיט נר חנוכה, איז א צייט מעורר צו זיין אויף די מצוה פון מזוזה.

די מצוה פון מזוזה איז א מצות עשה מן התורה צו קובע זיין א מזוזה אויף יעדע טיר וואס מ׳האט אין הויז.

מ׳הערט לעצטענס א גאנצע וויכוח וועגן שרייבן מזוזות, מיט א נוצה צי מיט א שטיין פעדער, טייל האבן אזא מיינונג און טייל האבן אזא מיינונג, איך וויל נישט יעצט אריינגיין דא אין דעם נושא, **אבער דאס איז הכל מודים אז א מזוזה שרייבט מען מיט א פעדער....**

ליידער וועלט פארקויפט פסול׳ע מזוזות פאר אידן יראים ושלימים, געדרוקטע מזוזות, מ׳דרוקט עס מיט א מאשין, ס׳איז דא מזוזות וואס וועלט געמאכט דורך א סטענסיל, ס׳וועלט אדורכגעשמירט, און אויפאיינמאל וועלט אפגעשריבן א גאנצע מזוזה, מזוזות וואס איז בכלל נישט געשריבן!!.

ס׳איז דא מזוזות וואס וועלן געשריבן אין ארץ ישראל דורך סופרים קלים וריקים, וואס קענען נישט קיין הלכות, און האבן נישט קיין יראת שמים, אידן וועלן נעבעך נכשל מיט מזוזות וואס קלי הדעת האבן געשריבן, זיי האבן קיינמאל נישט געהאט קיין קבלה, זיי קענען נישט קיין הלכות, און זיי האבן נישט קיין יראת שמים!!.

אין ארץ ישראל איז דא א געוואלדיגע הפקירות אין די מסחר פון מזוזות, ס׳גייט פון איין סוחר צום צווייטן סוחר, פאר א פאר דאלער ביליגער באקומט מען עס, און אזוי קומט עס אן קיין אמעריקא, און דא ווערט עס פארקויפט, חשובע אידן וויסן נישט, און זיי פארקויפן בשוגג פסול׳ע מזוזות, און אנדערע אידן קויפן די פסול׳ע מזוזות, **און מ׳וועלט נכשל צו האבן אין שטוב א פסול׳ע מזוזה.**

אידן גייען אריין צו א סוחר און מ׳קויפט מזוזות, און בלא יודעים וועלט מען נכשל אין פסול׳ע מזוזות, מ׳איז עובר יעדן טאג און יעדע שעה אויף א מצות עשה דאורייתא, אויף יעדע טיר וואס מ׳האט א פסול׳ע מזוזה.

וויל איך דא מעורר זיין, קיינער זאל נישט קויפן א מזוזה נאר פון א סופר וואס האט דאס אליין געשריבן, און ער קען דעם סופר אז ער איז א תלמיד חכם און א ירא שמים.

בואו ונחזיק טיבותא, ס׳איז דא רבנים און עסקנים וואס זיי טוהען, און זיי ווילן מסדר זיין א השגחה ס׳זאל זיין א גוטע השגחה אויף די מזוזות וואס קומען פון ארץ ישראל, ס׳איז א שווערע ענין ווי אזוי מ׳זאל דאס מסדר זיין, מ׳בעט דעם אייבערשטן, אז די אידן וואס מיינען עס אמת׳דיג זאלן האבן הצלחה, אז אידן זאלן קענען קויפן כשר׳ע מזוזות.

איך וואלט געוואגט א עצה טובה פאר יעדן אינציגן איד - מ׳האט דאך געקויפט מזוזות ביז היינט - מ׳זאל אראפנעמען די מזוזות און דאס געבן בודק צו זיין פאר אן ערליכן סופר, וועט מען געווער ווערן אז ס׳איז דא מזוזות וואס זענען פסול, און ס׳איז דא מזוזות וואס זענען כשר בשעת הדחק, און ס׳איז דא מזוזות וואס זענען נאר כשר בדיעבד, און אידן יראים ושלמים האבן דאס בלא יודעים.

איך בעט יעדן איינעם, קיינער זאל זיך נישט שעמען, מ׳זאל אראפנעמען די מזוזות, און דאס געבן בודק זיין פאר א סופר, און מ׳וועט טרעפן וואס מ׳וויל נישט טרעפן, אבער ס׳איז ליידער דא אין מציאות.

דער אייבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען מקיים זיין מצות און מעשים טובים מיט הרחבת הדעת.

ספה"ק קדושת לוי לקראת ימי חנוכה

ס'איז פאר חנוכה, ס'איז שוין אויסגעקומען צו רעדן די גרויסע קדושה פון די נרות חנוכה, צו מאכן א הכנה דרבה צו די לעכטיגע טעג צו הדלקת הנרות, און דאס קען מען נישט נאר אז מ'איז עוסק אין הייליגע ספרים, וואס זיי ווארעמען אויף א הארץ, זיי צינדן אן דאס הארץ אין די יומי דחנוכה.

דער ספר הקדוש קדושת לוי - די קדושות, דברי קודש הם, ס'איז מלהיב לבבות ישראל צו עבודת ה', ס'איז גחלי אש שלהבת י־ה, ס'איז מעורר די נשמה פון א איד צו יראת ה' מיט א געוואלדיגע יראה.

ס'איז כדאי פאר יעדן איינציגן איד צו לערנען אביסל יעדן טאג די הייליגע ווערטער פון קדושת לוי, ס'איז זיכער אז דער בעל המחבר פון ספר קדושת לוי דער הייליגער בארדיטשוב'ער רב, וועט ממליץ טוב זיין אויף יעדן איינציגן איד וואס איז עוסק אין זיינע ספרים.

תקנות הדירות בעיר עוז לנו קרית יואל

איך וויל נאך רעדן דא א ענין צו אידן אין שטאט.

אין קרית יואל האט מיר דער אייבערשטער געהאלפן איך האב געמאכט אביסל א סדר אין קויפן דירות, מתקן צו זיין א תקנה לטובת הציבור, ב"ה ס'איז דא א הצלחה, איך וויל רעדן איבער דעם ענין דא צו תושבי ווויליאמסבורג אדער תושבי בארא פארק.

די אידן וואס זיי ווילן קויפן א דירה אין קרית יואל און פארשטייען נישט דעם סדר אין קרית יואל, זיי פארשטייען נישט די תקנה, דא אין שטאט ניו יארק סיי אין ווויליאמסבורג און סיי אין בארא פארק, די פרייז פון א דירה - ס'טוט וויי צו זאגן, אבער דאס איז די מציאות - איז זייער הויעך, וועט מ'הייבט זיך אן צו אינטרעסירן אין א דירה אין קרית יואל, און ער זעהט די חילוק אין די פרייז, זעהט ער אז ס'איז געוואלדיגע מציאה, א דירה אין קרית יואל כלפי די שטאט.

וויל איך זאגן די אלע אידן זיי זאלן נישט מאכן קיין טעות, ווייל בטעות צאלן זיי זייער טייער פאר א דירה אין קרית יואל לויט די פרייז פון קרית יואל.

די פרייז פון א דירה אין קרית יואל איז היינט נישט מער ווי דריי הונדערט דאלער א סקווער פיס, דאס איז אין קרית יואל אליינס, אין קרית יואל המורחבת, דאס מיינט שוין וואס איז אויסגעשפרייט קרית יואל אינדרויסן, איז די פרייז צוויי הונדערט און פופציג דאלער א סקווער פיס.

איך וויל זאגן פאר יעדן איינעם קיינער זאל נישט באצאלן א דאלער מער, מ'זאל זיך נישט איינרעדן אז די סוחרים די מוכרים פארלירן געלט, מיט די פרייז פון דריי הונדערט דאלער אין קרית יואל, און צוויי הונדערט פופציג דאלער א סקווער פיס אינדרויסן, מאכן זיי אסאך געלט, ווער ס'קען אביסל דעם סדר פון בויען.

ממילא וויל איך דא מעורר זיין מ'זאל וויסן און מ'זאל געדענקן, די פרייז איז דריי הונדערט דאלער אין קרית יואל, און צוויי הונדערט און פופציג דאלער א סקווער פיס אין קרית יואל המורחבת.

החורבן של 'סאשעל מידיא'

ווען מ'רעדט צום ציבור איז דא א פליכט צו רעדן פון די ענין וואס הייסט 'סאשעל מידיא' און 'סטאטוס' - אזא ענגלישע גוי'אישע נאמען האט דאס - דאס ענין איז א מקור פון לשון הרע רכילות, הלבנת פנים, שפיכות דמים, און אלע עבירות אין די תורה, ס'רייסט ארויס יעדע מדה טובה, און ס'מאכט חרוב יעדעם מענטשליכקייט וואס א מענטש פארמאגט, ס'מאכט חרוב זיך אליינס, זיין שטוב, און די חינוך פון זיינע קינדער, אויפן ארגסטן אופן ה' ירחם.

איך בעט און איך וואלן יעדן אינציגן איד, נישט צורירן צו דעם!.

לימוד התורה בימים הקרובים שהרבה בנ"א פנויים ממלאכתם

אין בחינת פון סור מרע ועשה טוב, וויל איך זאגן, אין די גוי'אישע יאר שטייען מיר יעצט אין די ענדע פון גוי'אישן קאלענדער יאר, ס'קומען יעצט צוויי מאל חגאות, וואס אין דעם טאג פון די חאגע שטעלט זיך אפ די גאנצע מדינה, אלע פאבריקן אלע ארבעטס פלעצער, אלעס איז פארמאכט, ממילא אונז אידן זענען אין אזא טאג אויך פריי פון די ארבעט, הנה מה טוב ומה נעים אויסצונוצן די טעג, עס זאל זיין מוקדש אויף לימוד התורה אין די בתי מדרשות בכל אתר ואתר, מען זאל זיך צוזאמקומען, עלטערן מיט די קינדער, און מיט די גאנצע משפחה, און עס מעג זיין א זיידע און א קינד און א אייניקל, מען זאל אויסנוצן די צייט אינאיינעם אויף לימוד התורה ברבים. ס'וועט זיין א נחת רוח פארן בורא כל עולמים.

ברכת הקודש

דער אייבערשטער זאל העלפן, אונז זאל מיר קענען גיין אין דעם דרך וואס דער פעטער ז"ל האט אונז געלערנט, דרך שהורה זקן, סיי אין תורה, סיי אין עבודה, און סיי אין גמילות חסדים, סיי וואס איז נוגע כשרות, סיי וואס איז נוגע צניעות, און אלע דברים שבקדושה, ביז דער אייבערשטער וועט העלפן מיר וועלן זוכה זיין מקבל זיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

עַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂית לָנוּ בַּזְּמַן הַזֶּה

ביומי דחנוכה קבעו שיר ורננים נריע, רגשי הכרת הטוב בשער בת היקרים והנכבדים הני סגל חבורה, סאטמאר האדירה, שמם מפארים על פי פעלם, גיבורי החיל, לטובת הכלל שבקדושה, בוני ומחזיקי ממלכת תורה ויראה במדה כפולה וגדושה

עת הזמיר הגיע, מזמור לתודה רבים הננו בזה להביע, קדם ידידינו מהיושבים ראשונה בממלכת בעדת חבלם, שכרם הרבה מאוד לא ישבותו יום וליל, ראשונים לכל דבר

אדירי הבונים ושרי הנדיבים בממלכת סאטמאר האדירה

הרה"ח ר' **אהרן וועלץ** הי"ו

מנכ"ל מוסדותינו הק' - בארא פארק יצ"ו

ויד ימינו העומד לעזרתו בכל ענינים, במסירות נאמנים

הרה"ח ר' **יעקב לאנדא** הי"ו

הרה"ח ר' **יקותיאל דוד אהרן וויס** הי"ו

מראשי קהלתינו הק' וומס"ב ומנהל מחנות רב טוב

הרה"ח ר' **אברהם בראך** הי"ו

מראשי קהלתינו הק' וויליאמסבורג יצ"ו

אשריכם גיבורי חיל!

אשריכם שזכיתם להיבחר בהורמנותא דמלכא של גאון עוזינו נזר ראשינו

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

נשיא המוסדות

ליכנס בעובי הקורה ולהטות שכם אחד בעול העבודת הקודש, בתור

בונים ומקימים

שע"י מוסדות סאטמאר לינדען

כי עבודת הקודש עלידם בכס"ף ישאו לבסס ולכונן מוסדותינו הק' על יסודות חזקים

שלא יחסר המזג ויעלה ויצליח ויעשו פרי לטובה בס"ד

כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים - וְהַמַּמְלָכָה נְכוֹנָה בְּיַד שְׁלֹמֹ"ה

וצרופה ברכותינו לכבוד ידידינו עוז איש האשכולות איש רוח חיים, שלמ"ה שמו ושלמ"ה פעולתו, כבוד שמו תפארתו

הרה"ח ר' **חיים שלמה פישער** הי"ו

משב"ק ויד ימינו למלאות רצון צדיק כ"ק מרן רבינו שליט"א

העומד תמיד הכן לימין מוסדותינו ומשקיע מיטב כוחו ואונו להצלחתינו להחיות נפש צדיק

בְּנֵי בִינָה קָבְעוּ שִׁיר וְרִנָּנִים

דברים אין די בפינו להודות ולהלל, תוקף פעולתם ועוצם מסירותם מי ימלל, מודים על העבר על כל הטוב והחסד

שהפליאו לעשות בחדשים העברו גדולות ונצורות

ועומדים על הפקודים להוסיף אלה וכאלה עוז ותעצומות,

ומברכים על העתיד בהערצה רבה לכם ענו שירה, כה לחי מחיל אל חיל לרומם ולהגדיל מוסדותינו ולהאדירה

חזקו ואמצו גיבורי החיל, לכו בכחכם זה לרומם קרן תורה ויראה!

יה"ר שזכותם הגדול והקדוש של מרנן רבותיה"ק זי"ע ולהבחל"ח כ"ק מרן רבינו שליט"א וזכות הרמת קרן תשב"ר תעמדו לימינכם להצלחה וסייעתא דשמיא על כל צעד ושעל, וישאו ברכה שפע רב משמי מעל, בכל אשר תפנו תשכילו ותצליחו, בחצרות בית אלקינו יפריחו, מתוך נחת והרחבת הדעת כל הימים, עדי נזכה כולנו ומלכינו בראשינו לישועת עולמים.

כעתירת וברכת ברגשי תודה והוקרה כערכם הרם

העוסקים במלאכת הקודש מרנן ותלמידיהון

בשם כל ההורים ואנשי שלומינו ותושבי העיר והסביבה

ישמח מש"ה במתנת חלקו

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, קדם מע"כ ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו וקהילתינו הקדושה, במידה מרובה וגדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים

הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר

פינחס משה לאנדא

הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בבארא פארק יע"א

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

לרגל שמחת הולדת נכדתו שתחי'

בסימן טוב ובמזל טוב

אצל חתנו האברך החשוב המהולל בתשבחות

הר"ר **הערשל מיטטעלמאן** הי"ו

יה"ר שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בכל ברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסידי התודה והברכה

יחזקאל דאטטער

בשם הנהלת המוסדות פה בני ברק יצ"ו